

การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในโครงการ
ที่อยู่อาศัยของรัฐ : กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง

QUALITY OF LIFE ASSESSMENT OF LOW INCOME PUBLIC HOUSING
CASE STUDY : BAAN MANKONG COLLECTIVE HOUSING PROGRAM

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2556

KMITL-2013-AR-M-001-026

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

**QUALITY OF LIFE ASSESSMENT OF LOW INCOME PUBLIC HOUSING
CASE STUDY : BAAN MANKONG COLLECTIVE HOUSING PROGRAM**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF URBAN AND REGIONAL PROGRAM IN URBAN AND ENVIRONMENTAL
PLANNING**

**FACULTY OF ARCHITECTURE
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG**

2013

KMITL-2013-AR-M-001-026

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2013

FACULTY OF ARCHITECTURE

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐ
กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง
QUALITY OF LIFE ASSESSEMENT OF LOW INCOME PUBLIC HOUSING
CASE STUDY : BAAN MANKONG COLLECTIVE HOUSING PROGRAM

นักศึกษา นายชัช ชีวานิชกุล
รหัสประจำตัว 51062102
ปริญญา การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ณัฐกฤษ์ นบมอบ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม -

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ลายมือชื่อ
อาจารย์ ดร.ณัฐกฤษ์ นบมอบ	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาลินี ศุภรัตน์เมธี	
อาจารย์ ดร.ปนายุ ไชยรัตนานนท์	
ดร.นิกร มหาวัน	

วัน / เดือน / ปี ที่สอบ 14 พฤษภาคม 2556 เวลา 13.00 น.

สถานที่สอบ กลุ่มวิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์บุญสนอง รัตนสุนทรากุล)

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

วันที่ 30 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2556

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐ กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง
นักศึกษา	นายชัช ชัชวานิชกุล
รหัสนักศึกษา	51062102
ปริญญา	การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
พ.ศ.	2556
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ดร. ญัฐกฤษฐ นบนอบ

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย 4 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในชุมชน ด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ในโครงการบ้านมั่นคง 3 ชุมชน คือ 1) ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ 2) ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 3) ชุมชนเก่าพัฒนา ซึ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินไม่เหมือนกัน คือที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เอกชน และรัฐวิสาหกิจ โดยการสุ่มตัวอย่าง 132 ครัวเรือน หลังเก็บข้อมูลใช้สถิติการวิเคราะห์ Pair Sample T-test, ANOVA และ MANOVA ในการวิเคราะห์ประเมินเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย 3 ชุมชน ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ผลการศึกษาพบว่า สภาพความเป็นอยู่ของ 3 ชุมชน ก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง สภาพที่อยู่อาศัยโดยรวม มีน้ำเน่าท่วมขังรอบที่อยู่อาศัย ไม่มีการจัดเก็บขยะ การเข้าถึงยากต้องใช้ไม้พาดเดินเข้าไป ไม่มีทางจักรยาน รถยนต์ ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพค้าขายได้ หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง สภาพที่อยู่อาศัยโดยรวมดีขึ้น มีการสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ใช้วัสดุที่มีความแข็งแรง มีการวางท่อระบายน้ำ ติดตั้งเสียงตามสาย โดยคนในชุมชนช่วยกันทำฝังที่อยู่อาศัยใหม่ ออกแบบบ้านพร้อมถมที่ยกระดับชุมชนให้สูงกว่าเดิม มีไฟฟ้า ประปาใช้ในชุมชนทุกครัวเรือน โดยรวมคุณภาพชีวิตดีขึ้นทั้ง 3 ชุมชน ยกเว้นชุมชนคลองเตยลือค 7- 12 ด้านความมั่นคงน้อยกว่าชุมชนอื่น เนื่องจากการเช่าที่ดินจากการทำเรือมี 10 วาระ วาระละ 3 ปีและภายใน 10 ปี ช้างหน้ามีโครงการเวียนคืนที่ดินทั้งหมด และจากผลทดสอบ MANOVA พบว่า ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการของชุมชนคลองเตยลือคดีกว่าชุมชนที่เหลือ และด้านที่อยู่อาศัยชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่มีสภาพที่อยู่อาศัยดีกว่าชุมชนเก่าพัฒนา สรุปได้ว่าเงื่อนไขข้อสัญญาของ

กรรมสิทธิ์ที่ดินต่างกันส่งผลคุณภาพชีวิต 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม กรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชนดีกว่าของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ส่วนด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ กรรมสิทธิ์ที่ดินของรัฐวิสาหกิจดีกว่าชุมชนที่เหลื่อม โดยรวมของผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงนั้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น

Thesis	Quality of Life Assessment of Low Income Public Housing Case Study: BAAN MANKONG COLLECTIVE HOUSING PROGRAM
Student	Mr. Chalutch Chatvanichkul
Student ID	51062101
Degree	Master of Urban and Regional Planning
Program	Urban and Environmental Planning
Year	2013
Thesis Advisor	Dr. Natthakit Knobnob

Abstract

The aim of this study is to assess qualities of life of low income communities before and after joining Baan Mankong Collective Housing Program. The quality of life can be measured by these following four factors, socioeconomic, housing environment, housing security and infrastructure in the Baan Mankong Collective Housing Program. There are three communities, 1) Charoenchainimitmai 2) Klongtoei lot 7-12 and 3) Kao Pattana. The categories of the land ownerships of these three communities are different Royal land, private land and public land, respectively. Qualities of life of low income communities were analyzed by sampling 132 households using Descriptive statistic, Pair Sample T-test, ANOVA and MANOVA. The results, prior to Baan Mankong Collective Housing Program, indicated that these three communities had poor environment, poor housing, difficulties in transportation and also improper waste management e.g. waste water, trash. Baan Mankong Collective Housing Program has proven to be effective as the results showed improvements in all aspects of qualities of life e.g. houses were improved and strengthened as well as walkways, bicycle ways and roads were built. Communities were coordinating their efforts to further improve the overall living conditions. However, housing security is still an issue for Klongtoei lot 7-12 due to the fact that contracts by Port Authority Of Thailand only allow three years lease for ten times. In conclusion, qualities of life of low income communities have been improved.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยพระคุณจากอาจารย์ที่ปรึกษา ดร.ณัฐกฤษฐ นบมอบ ที่ให้ความกรุณาชี้แนะ คำสั่งสอน และควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสำเร็จและสมบูรณ์มากที่สุด

ขอขอบพระคุณ คณะอาจารย์หลักสูตรการวางแผนภาคและเมือง สาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ดร.นันทนา ศิริประภาศิริ, ผศ.ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ, ผศ.ดร.สาธิตี ศุภรัตน์เมธี, ดร.ประพัทธ์พงษ์ อุปลา, ดร. ปนายุ ไชยรัตนานนท์, รศ.ดร.นิติชาญ ปลื้มอารมณ์ และ รศ.ดร. นพดล สหชัยเสรี ที่ให้ความรู้ตลอดภาคการศึกษา

ขอขอบพระคุณ ผู้นำ และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนคลองเตยล๊อค 7-12 ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ และชุมชนเก่าพัฒนาที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือข้อมูล แบบสอบถาม จนทำให้งานชิ้นนี้สำเร็จ

ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่สาว และน้องชายที่ให้อำลัใจเสมอมา

ขอขอบพระคุณอาจารย์ผศ.ชาญวิทย์ พงษ์ขวัญ และ ผศ.ดร.มนสิชา เพชรานนท์ สำหรับแรงบันดาลใจในการศึกษาครั้งนี้ที่ได้จากการเรียนวิชา Housing และกำลังใจ คำปรึกษาจากรุ่นพี่ และเพื่อน ผังเมืองรุ่นที่ 22 และ 23 สุดท้ายหากข้าพเจ้าทำผิดพลาดพลั้งไป ขออโหสิกรรมมา ณ ที่นี้

ชลัช ชีวานิชกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	IV
สารบัญ.....	V
สารบัญตาราง.....	VIII
สารบัญภาพ.....	IX
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานการวิจัย.....	2
1.3 วัตถุประสงค์.....	2
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา.....	3
1.4.2 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.5 วิธีการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	4
1.7 นิยามศัพท์.....	5
1.8 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 ดัชนีชี้วัดและความหมายของคุณภาพชีวิต.....	8
2.1.1 ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต.....	8
2.1.2 ความหมายของคุณภาพชีวิต.....	21
2.2 ความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย.....	22
2.2.1 แนวคิดการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย.....	23
2.3 กรณีศึกษาความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตสำหรับผู้มีรายได้น้อย.....	30
2.3.1 แนวคิดโครงการบ้านมั่นคง.....	30
2.3.2 กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคง.....	33

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.4 การสรุปสาระสำคัญจากการทบทวนวรรณกรรม.....	37
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	39
3.1 การกำหนดปัญหาการวิจัย.....	40
3.2 การกำหนดพื้นที่วิจัย.....	40
3.2.1 พื้นที่ศึกษา.....	40
3.2.2 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่.....	42
3.2.3 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนคลองเตยลือค 7-12.....	44
3.2.4 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนเก่าพัฒนา.....	46
3.3 การเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง.....	47
3.3.1 ประชากร.....	47
3.3.2 กลุ่มตัวอย่าง.....	47
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
3.4.1 แบบสอบถาม.....	48
3.4.2 การสัมภาษณ์.....	49
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
3.6.1 การประเมินคุณภาพชีวิต.....	50
3.6.2 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต.....	53
บทที่ 4 ผลการศึกษาและอภิปรายผล.....	59
4.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	61
4.1.1 ด้านการศึกษา.....	62
4.1.2 รายจ่าย และค่าเดินทางหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย.....	62
4.1.3 การเก็บออม และหนี้สินของครัวเรือน หลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง.....	64
4.1.4 คุณภาพชีวิตด้านสังคม ก่อน และหลังปรับปรุงที่อยู่อาศัย.....	68
4.1.5 คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม.....	69
4.1.6 คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย.....	69

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.7 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขปกศ สาธารณูปการ.....	70
4.2 คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคมก่อนและ หลังการเข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคง.....	72
4.3 คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ก่อน-และหลังการเข้าร่วมโครงการ	73
4.4 คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ก่อน-หลังการเข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคง.....	74
4.5 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขปกศ สาธารณูปการ ก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการบ้าน มั่นคง.....	76
4.6 สรุปเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต 3 ชุมชน.....	78
การอภิปรายผล.....	82
ปัญหาและอุปสรรค.....	84
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	85
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	85
5.1.1 คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการ.....	85
5.1.2 การประเมินคุณภาพชีวิต ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง.....	86
5.1.3 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต 3 ชุมชนที่กรรมสิทธิ์ที่ดินต่างกันหลังเข้าร่วม โครงการบ้านมั่นคง.....	89
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	90
บรรณานุกรม.....	92
ภาคผนวก	94
แบบสอบถาม.....	95
ประวัติผู้เขียน.....	102

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงประเภทของตัวชี้วัดที่ใช้ในงานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต.....	9
2.2 แสดงกลุ่มปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดคุณภาพชีวิต.....	10
2.3 แสดงเกณฑ์วัดความยากจน	17
2.4 แสดงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต.....	18
2.5 การดำเนินการแก้ปัญหาชุมชนแออัดในยุคสมัยต่าง ๆ.....	27
3.1 แสดงโครงการนำร่อง 10 ชุมชนแรก.....	40
3.2 แสดงตัวแปรและเกณฑ์การวัดระดับคุณภาพชีวิตก่อน-หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง.....	51
4.1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป.....	64
4.2 แสดงค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของ 3 ชุมชน.....	67
4.3 แสดงผลสถิติทดสอบ Paired Sample test คุณภาพชีวิตด้านสังคม.....	73
4.4 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair –test คุณภาพชีวิตด้านสังคม.....	73
4.5 แสดงผลสถิติทดสอบคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม.....	74
4.6 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair –test คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม.....	66
4.7 แสดงผลสถิติทดสอบคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย.....	75
4.8 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair –test คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคง ในที่อยู่อาศัย.....	75
4.9 แสดงผลสถิติทดสอบคุณภาพชีวิตด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ.....	76
4.10 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair –test คุณภาพชีวิตด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ.....	77
4.11 แสดงผลสถิติทดสอบคุณภาพชีวิต 4 ด้าน.....	77
4.12 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair –test คุณภาพชีวิต 4 ด้าน.....	78
4.13 แสดงผลการวิเคราะห์ คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของ 3 ชุมชนโดย วิธี ANOVA.....	79
4.14 แสดงการเปรียบเทียบเชิงซ้อนของ 3 ชุมชน.....	79

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.15 แสดงผลการวิเคราะห์ คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของ 3 ชุมชนโดยวิธี ANOVA.....	80
4.16 แสดงคะแนนคุณภาพชีวิตของด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (Q2) และด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ (Q4).....	80
4.17 แสดงการเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี MANOVA	81

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	7
3.1 กระบวนการวิจัย.....	39
3.2 แสดงที่ตั้ง 3 ชุมชน.....	41
3.3 แสดงที่ตั้งชุมชนเจริญนิมิตใหม่.....	43
3.4 แสดงผังพัฒนาชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่.....	44
3.5 แผนที่แสดงการย้ายที่อยู่ของชุมชนคลองเตย.....	45
3.6 แสดงที่ตั้งชุมชนพัฒนาคลองเตยล๊อค 7 -12 (ชุมชนสร้างสรรค์พัฒนา(7-12).....	45
3.7 แสดงผังชุมชนเก่าพัฒนา.....	47
3.8 แสดงการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต 3 ชุมชน.....	55
4.1 ที่อยู่อาศัยบางส่วนในชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่หลังปรับปรุง.....	63
4.2 ที่อยู่อาศัยของชุมชนเก่าพัฒนา (บ้าน 2ชั้นเหมือนกันทุกหลัง).....	63
4.3 สภาพที่อยู่อาศัยก่อนปรับปรุงชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ กับชุมชนคลองเตยล๊อค 7-12.....	71
4.4 สภาพที่อยู่อาศัยหลังปรับปรุงชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ กับชุมชนคลองเตยล๊อค 7-12.....	71

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ทำให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมืองใหญ่ ซึ่งผลจากการขยายตัวด้านต่างๆ จากการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงของประชากรเมือง มีผลต่อความเหลื่อมล้ำ ของการกระจายรายได้ ความไม่เท่าเทียมในบริการขั้นพื้นฐาน และการเข้าถึงทรัพยากร รวมทั้งความยากจน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัย กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้น้อย ทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด และเกิดการบุกรุกกระจัดกระจาย โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และเมืองใหญ่ในภูมิภาค

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังในการแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย ดังเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการดำเนินงาน และต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตราที่ 78, 79, 80, 84 และมาตราที่ 85 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต (ถนดา จันทรสุม และคณะ, 2552)

ปี 2546 รัฐบาลจึงออกนโยบายแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในระยะเวลา 5 ปี โดยมีมติจากคณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย 2 โครงการ คือ โครงการบ้านเอื้ออาทร ดำเนินการโดยการเคหะแห่งชาติ และโครงการบ้านมั่นคง ดำเนินการโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) ซึ่ง 2 หน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

โครงการบ้านมั่นคง ปี 2548 – 2551 สิบปีที่โครงการบ้านมั่นคงดำเนินงานผ่านมา ช่วงแรกมีชุมชนนำร่อง 10 ชุมชนเข้าร่วมโครงการ ซึ่งแต่ละชุมชนมีกรรมสิทธิ์ที่ดินที่แตกต่างกัน ทำให้การดำเนินการแก้ไขพัฒนาปรับปรุงต่างกันไปตามเงื่อนไขกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้น แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนแออัด เช่น การปรับปรุงพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย ให้ได้มาตรฐาน มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุโครงสร้างจากไม้ เป็นปูนซีเมนต์ เพื่อเพิ่มความแข็งแรง นอกจากนี้มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสร้างใหม่ในที่ดินเดิมแล้ว (Upgrading) ยังมีการรื้อย้ายที่อยู่อาศัย

ใกล้บริเวณเดิม (Nearby relocation) ซึ่งช่วยให้คุณภาพชีวิตของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการของผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองดีขึ้น

เนื่องจากเศรษฐกิจสังคมในเมืองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความต้องการด้านตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น เช่น การสร้างท่าเรือนานาชาติ และโกดังเก็บสินค้าในพื้นที่เขตคลองเตยในปี 2490 ส่งผลให้คนอพยพจากต่างจังหวัดเข้ามาสร้างที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งงาน จนกลายเป็นชุมชนแออัดสภาพที่อยู่อาศัยไม่เป็นระเบียบ น้ำท่วมขัง ทั้งขยะลงในน้ำทำให้น้ำเน่าเสีย ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน (จันทนา เบญจทรัพย์, 2548) การขยายตัวของชุมชนแออัดมากขึ้น เช่น ปี 2543 ประเทศไทย มีชุมชนแออัด 5,550 ชุมชน 1,500,000ครัวเรือน 6,750,000 คน กลุ่มคนกระจัดกระจายอีกประมาณ 370,000 ครัวเรือน 1,500,000 คน รวมผู้มีรายได้น้อยในเมือง 1,870,000 ครัวเรือน 8,250,000 คน อาศัยอยู่บนพื้นที่ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ เช่น ได้ทางด่วน ข้างทางรถไฟ ริมคลอง มีทั้งที่อยู่อาศัยแบบถูกต้องตามกฎหมาย และแบบไม่ถูกต้องตามกฎหมาย (ภูดิศ กุลนิธิไพบูลย์, 2552) ทำให้เกิดการบุกรุกสร้างที่พักอาศัยขึ้นในพื้นที่ รัฐ เอกชนและที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แสดงให้เห็นว่ายังขาดการจัดการปัญหาด้านที่ดินทำให้เกิดปัญหาชุมชนแออัดเป็นจำนวนมาก (สรสิทธิ์ เลิศขจรสุข, 2553)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาระเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยได้เลือกโครงการนำร่อง 3 ชุมชน เป็นตัวแทน ซึ่งกรรมสิทธิ์ที่ดิน มีทั้งเอกชน การเช่าเหมาแห่งประเทศไทย และที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อต้องการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตหลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ผู้อาศัยอยู่ในชุมชน และเก็บข้อมูล แบบสอบถาม พร้อมทั้งสำรวจภาคสนามทั้ง 3 ชุมชน

1.2 สมมติฐานการวิจัย

1. ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง
2. การครอบครองที่ดินแตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิต

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐ
2. เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการของรัฐ

3. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต 3 ชุมชน ที่กรรมสิทธิ์ที่ดินไม่เหมือนกันหลังเข้าร่วมโครงการ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ขอบเขตทางพื้นที่ศึกษาและขอบเขตการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

การกำหนดพื้นที่ศึกษา คือ โครงการนำร่อง 10 โครงการแรกที่เริ่มในปี 2546 ผู้วิจัยได้เลือกมา 3 โครงการดำเนินงานผ่านมา 10 ปี เพื่อเป็นตัวแทนดูคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการเพราะทั้ง 3 ชุมชนมีเจ้าของที่ดินเดิมต่างกัน ได้แก่ เอกชน การทำเรือฯ และที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

- 1) ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ของเอกชนมีครัวเรือนเข้าร่วมโครงการ 57 ครัวเรือน
- 2) ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 ตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ของการทำเรือฯ โดยชุมชนบุกรุก มานานกว่า 50 ปี ปัจจุบันมีครัวเรือนเข้าร่วม 114 ครัวเรือน
- 3) ชุมชนเก่าพัฒนาตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีครัวเรือนสนใจเข้าร่วม 31 หลังคาเรือน

1.4.2 ขอบเขตการศึกษา

จำแนกการศึกษาเป็น 2 ประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การศึกษาคือ ประเด็นที่ 1 ศึกษาคุณภาพชีวิตชุมชนหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยการวิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ พิจารณาด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป เช่น ระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รายรับ รายจ่าย หนี้สิน การเก็บออม เป็นต้น ของคนในชุมชนหลังการปรับปรุงสภาพพื้นที่ภายในชุมชน (Slum upgrading) รวมถึงความมั่นคงในที่อยู่อาศัย

ประเด็นที่ 2 การประเมินคุณภาพชีวิต ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง 4 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง และด้านสาธารณสุขโภชนาการ ประเด็นที่ 3 สรุปเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชน หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

1.5 วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง เอกสารของส่วนราชการ นโยบายที่อยู่อาศัยของรัฐบาล รวมถึงการเข้าไปสัมภาษณ์ หัวหน้ากลุ่มชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในการติดต่อประสานงานกับ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และเจ้าของที่ดิน

1.5.1 ศึกษาทฤษฎีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย (Housing for low income and Housing policy) และงานวิจัยเกี่ยวกับโครงการบ้านมั่นคง

1.5.2 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิซึ่งได้จากการสอบถามกลุ่มผู้นำชุมชนกับแบบสอบถาม และข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานสถิติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช)

1.5.3 ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและหาตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย และนำมาวิเคราะห์

1.5.4 ศึกษาหาตัวชี้วัดมาใช้ในการประเมินคุณภาพชีวิตชุมชนหลังเข้าร่วมโครงการ

1.5.5 ทำการวิพากษ์โดยการเชื่อมโยงผลลัพธ์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคง ได้แก่ ข้อมูลแนวทางการพัฒนาโครงการบ้านมั่นคงกับนโยบายของรัฐ และนำมาพิจารณากับ การศึกษาวิเคราะห์และประเมินคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อย เพื่อมาสรุปถึงข้อดี ข้อเสียและเสนอแนะ การปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบตัวแปรส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน
2. ทราบข้อมูลสภาพปัญหาชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการจัดการชุมชนอื่นๆ
3. เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในชุมชน และรักษาคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

1.7 นิยามศัพท์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.7.1 **ผู้มีรายได้น้อย** หมายถึง ผู้ที่มีรายได้หรือรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจน เส้นความยากจนคำนวณจากความต้องการอาหาร และสินค้าด้านอุปโภคที่จำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำของครัวเรือน หรือกล่าวอีก ผู้ที่มีรายได้หรือรายจ่ายไม่เพียงพอในการซื้ออาหารและสินค้าจำเป็นขั้นพื้นฐาน

1.7.2 **ความสัมพันธ์ทางสังคม** หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปติดต่อสัมพันธ์กัน อาจเป็นกลุ่มปฐมภูมิ ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน หรือกลุ่มทุติยภูมิ ที่มีการติดต่อกัน โดยหน้าที่การงาน เช่น การประชุมการสนทนากัน การคบหาสมาคมการขัดแย้ง หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน

1.7.3 **โครงการบ้านมั่นคง** หมายถึง โครงการดำเนินการโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) เพื่อต้องการสร้างความมั่นคงในการครอบครองที่ดินสำหรับการอยู่อาศัย และพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยแนวทางการแก้ปัญหามุ่งเน้นให้คนในชุมชนเป็นแกนหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาพื้นที่ของตนเอง

1.7.4 **ชุมชนแออัด** จากพระราชบัญญัติชุมชนแออัด หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่มีสภาพไม่ถูกสุขลักษณะ มีน้ำขังอัปชื้นหรือสกปรก มีอาคารและผู้อยู่อาศัยกันอย่างแออัด อันเป็นอันตรายแก่สุขภาพอนามัยความปลอดภัย หรือเป็นแหล่งที่อาจก่อให้เกิดการกระทำที่ขัดกับกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

1.7.5 **ความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน** หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงปัจจัย 4 หรือ สิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน มีรายได้ที่มั่นคง ไม่มีภาระหนี้สินเกินกว่าความสามารถของการจ่าย รวมถึงการสวัสดิการ สนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานต่างๆ

1.7.6 **คุณภาพชีวิต** หมายถึง การดำรงชีวิตในระดับที่เหมาะสมของมนุษย์ตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคม เพื่อสนองต่อ สิ่งที่ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกต้องการเพื่อให้ก่อให้เกิดสภาพร่างกาย และจิตใจแจ่มใสโดยไม่ผิดศีลธรรม

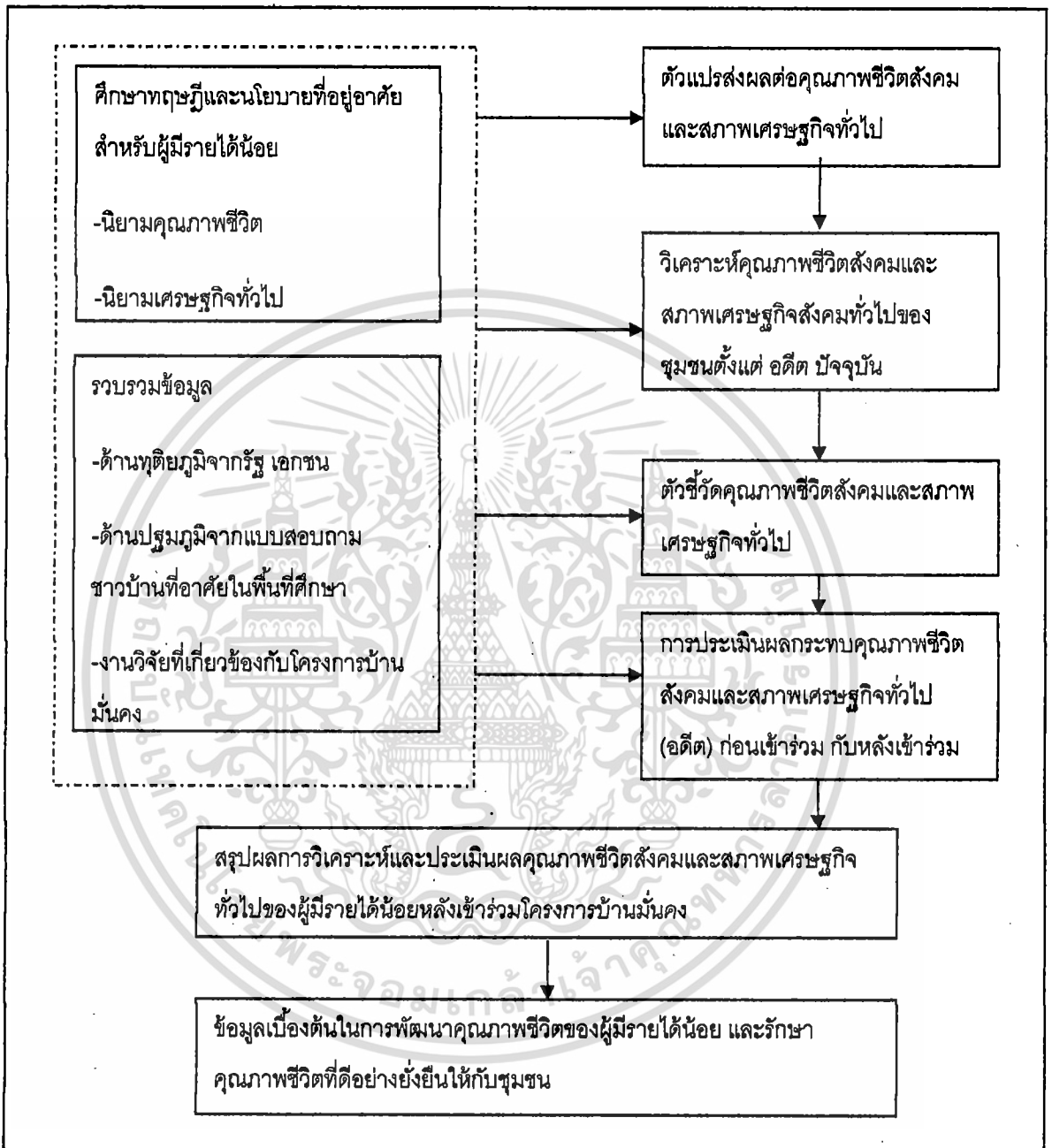
1.7.7 **ที่อยู่อาศัย** หมายถึง หนึ่งในปัจจัยสี่ที่เป็นรากฐานของความมั่นคงของชีวิตและครอบครัว โดยที่อยู่อาศัยจะอยู่ในรูปแบบของอาคารบ้านเรือนที่ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย เช่น บ้านเดี่ยว บ้านแฝดบ้านแถว ทาวน์เฮาส์ หรือคอนโดมิเนียม รวมถึงพื้นที่หรือที่ดินในการก่อสร้าง สาธารณูปโภค สาธารณูปการรวมทั้งบริการต่างๆ ที่เชื่อมโยงบุคคลและครอบครัวเข้ากับชุมชนและจากชุมชนสู่ภูมิภาค ทั้งนี้คุณลักษณะที่สำคัญของที่อยู่อาศัย คือ สถานที่ที่บุคคลใช้เพื่อป้องกันภัยอันตรายยามหลับนอนและพักผ่อน อีกทั้งเป็นที่ซึ่งผู้อยู่อาศัยสามารถทำมาหากินประกอบอาชีพได้ที่เราสามารถเข้าไปพักอาศัยซึ่งอาจไม่ใช่บ้านก็ได้

1.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

ศึกษาผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคง จังหวัด กรุงเทพมหานคร โดยกำหนดการศึกษาระยะที่คุณภาพชีวิต 3 ชุมชนได้แก่ 1.ชุมชนเจริญชัยนิมิต ใหม่ 2.ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 และ 3.ชุมชนแก้วพัฒนา เพื่อการประเมินการคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยรายละเอียดกรอบแนวคิดการวิจัยมีดังต่อไปนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาในบทนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจสังคมทั่วไปของผู้มีรายได้น้อยรวมถึงตัวแปรที่ใช้ในการประเมินผล เพื่อนำมาสังเคราะห์ใช้ในการออกแบบระเบียบวิจัย โดยเชื่อมโยงทฤษฎี วรรณกรรมแนวคิดที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็นประเด็นที่ใช้ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 2.1 ดัชนีชี้วัดและความหมายของคุณภาพชีวิต
- 2.2 ความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย
- 2.3 กรณีศึกษาความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตสำหรับผู้มีรายได้น้อย
- 2.4 การสรุปสาระสำคัญจากการทบทวนวรรณกรรม

2.1. ดัชนีชี้วัดและความหมายของคุณภาพชีวิต

2.1.1 ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต

การประเมินคุณภาพชีวิตนั้น ต้องทำการหาตัวชี้วัดเพื่อมาใช้ในการประเมิน คือ ดัชนีชี้วัดหรือมาตรวัดได้เริ่มขึ้นเมื่อปี 1960 โดยมีงานศึกษาหลายชิ้น เช่น การศึกษาวิจัยปัญหาสุขภาพจิตกับสภาวะสุขภาพอนามัยของ Gurin Veroff & Feld (1960) การวิจัยสุขภาพจิตกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องของ Bradburn & Caplovitz (1960) และมาตรวัดทางสังคมสำหรับประเมินคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Andrews & Withney, 1976) และมาตรวัดคุณภาพชีวิตออกเป็น มาตรวัดเชิงปริมาณ เช่น อัตราการเพิ่มของประชากร สุขภาพ ที่อยู่อาศัย และอัตราการเกิดคดีอาชญากรรม เป็นต้น (ณดา จันทร์สม และคณะ. 2551)

งานวิจัยคุณภาพชีวิตที่ผ่านมาใช้ประเภทของมาตรวัดโดยมีตัวชี้วัด (เชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ) และระดับของกลุ่มเป้าหมาย (บุคคล/ชุมชน) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา จำแนกผลงานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงประเภทของตัวชี้วัดที่ใช้ในงานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ระดับ กลุ่มเป้าหมาย	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
บุคคล	กลุ่มที่ 1: รายได้ การศึกษา สถานภาพ สมรสสถานภาพการจ้างงาน	กลุ่มที่ 2: ทัศนะเกี่ยวกับความสุข คุณภาพชีวิต
ชุมชน	กลุ่มที่ 3 : รายได้ประชาชาติ อัตราการ เกิดอาชญากรรม อัตราการตาย	กลุ่มที่ 4 : ความพึงพอใจในชีวิตและ ความพึงพอใจต่อชุมชน

ที่มา : ณา จันทร์สม และคณะ. 2551

- กลุ่มที่ 1 เป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณในงานวิจัยคุณภาพชีวิตในระดับบุคคล
 กลุ่มที่ 2 เป็นตัวชี้วัดเชิงคุณภาพในงานวิจัยคุณภาพชีวิตในระดับบุคคล
 กลุ่มที่ 3 เป็นตัวชี้วัดเชิงปริมาณในงานวิจัยคุณภาพชีวิตในระดับชุมชน
 กลุ่มที่ 4 เป็นตัวชี้วัดเชิงคุณภาพในงานวิจัยคุณภาพชีวิตในระดับชุมชน

ดังนั้นคุณภาพชีวิตแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ สิ่งที่สามารถวัดเป็นเชิงตัวเลข สามารถคำนวณ
 นับได้ กับสิ่งที่ไม่สามารถวัดเป็นเชิงตัวเลขนับไม่ได้ ประกอบด้วยคุณภาพชีวิตในด้านปริมาณ กับด้าน
 คุณภาพ ดังแสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 แสดงกลุ่มปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดคุณภาพชีวิต

กลุ่มปัจจัยเกณฑ์การชี้วัด	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
1. รายได้	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้หลัก/เสริม - รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล/ครัวเรือน (ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 23,000 บาทต่อปี) - ความสามารถในการมีโอกาสของรายได้ในอนาคต - คนอายุ 15-60 ปีเต็มมีการประกอบอาชีพและมีรายได้ 	/	/
	- ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน	/	
2. การศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีเต็มได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้จากผู้ใหญ่ - เด็กอายุ 3-5 ปี ได้รับการบริการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน - เด็กอายุ 6 – 15 ปีได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี - เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี แต่ไม่เรียนต่อหรือ เทียบเท่าและยังไม่มีงานทำฝึกอบรมอาชีพ - คนอายุ 15-60 ปีเต็ม อ่านเขียนภาษาไทยและคิดเลขอย่างง่ายได้ทุกคน - คนในครัวเรือนรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง 	/	/

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

กลุ่มปัจจัยเกณฑ์การชี้วัด	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
3. อัตราการเกิดอาชญากรรม	- ความถี่ของการเกิดปัญหา - ความรุนแรงของปัญหา	/	/
4. ความพึงพอใจในชีวิต	- ความพึงพอใจต่อตนเอง - ความพึงพอใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว		/ /
5. จำนวนหนี้สิน	- หนี้สินหมุนเวียน(ต้องชำระคืนภายใน 1ปี) - หนี้สินระยะยาว(มากกว่า 1ปี)	/ /	
6. สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย	- ครุภัณฑ์มีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี - ครุภัณฑ์มีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและถูกหลักอนามัย	/	/
	- ครุภัณฑ์มีพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม - ครุภัณฑ์ไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ - ครุภัณฑ์มีความอบอุ่น - ครุภัณฑ์มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน		/ / / /
7. การคมนาคม	- ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง - การเข้าถึงระบบคมนาคมสะดวกรวดเร็ว - เลือกใช้ระบบขนส่งแบบไหน - ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดทั้งปี - จำนวนอุบัติเหตุบนทางถนน - จำนวนยานยนต์จดทะเบียน	/ / / / / /	/ / / /

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

กลุ่มปัจจัยเกณฑ์การชี้วัด	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
8. การสื่อสาร	<ul style="list-style-type: none"> - โทรศัพท์มีใช้ใหม่ - ระบบอินเทอร์เน็ตมีใช้ใหม่ - ค่าใช้จ่ายในการสื่อสาร - มีโทรทัศน์ใช้ใหม่ - มีไปรษณีย์อยู่ใกล้ ใกล้ 	/	/
9. ความปลอดภัย	<ul style="list-style-type: none"> - อัตราการเกิดอาชญากรรม - อัตราการเกิดอุบัติเหตุ 	/	/
10. จำนวนบุตร	<ul style="list-style-type: none"> - มีบุตรไม่เกิน 2คน - คู่สมรสใช้บริการคุมกำเนิด 	/	/
11. การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> - คนในครัวเรือนการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความบริสุทธิ์ใจ - คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของชุมชน - คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะของชุมชน - คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการชุมชน หรือผู้ชุมชน 	/	/
12. ความจำเป็นพื้นฐาน (ปัจจัย4)	<ul style="list-style-type: none"> - อาหารดี(เด็ก 0-5 ปีไม่ขาดสารอาหาร) - ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5ปี - มีเครื่องนุ่งห่มถูกหลักอนามัย - ครัวเรือนมียารักษาโรคเบื้องต้น 	/	/

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

กลุ่มปัจจัยเกณฑ์การชี้วัด	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
13.ความมั่นคง (เงินดที่ดิน)	- เอกสารสิทธิรับรองที่อยู่อาศัย	/	
14.สุขภาพอนามัย.	- เด็กได้รับวัคซีนครบ - ครวเรือนรู้วิธีป้องกันโรคเอดส์ - ผู้ที่มีสิทธิในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีหลักประกันสุขภาพ - ทุกคนในครัวเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะปลอดภัยและได้มาตรฐาน		/ / / /

ที่มา: Withney 1976, ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) 2525 และตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน, 2550-2554

จากการศึกษาดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต ของหน่วยงานอื่น ๆ ได้สร้างดัชนีวัดคุณภาพชีวิตดังนี้

- 1). คณะกรรมการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (ESCAP) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตดังนี้
  - 1.1) เศรษฐกิจและการกระจายรายได้
  - 1.2) การเรียนรู้และวัฒนธรรมการดำรงชีวิต
  - 1.3) ชีวิตการทำงาน
- 2). กลุ่มประเทศความร่วมมือพัฒนาการทางเศรษฐกิจยุโรป (OECD) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตดังนี้
  - 2.1) การมีงานทำและคุณภาพชีวิตการทำงาน
  - 2.2) ความสามารถของบุคคลในการควบคุมสินค้าและบริการ
  - 2.3) การเรียนรู้ของบุคคล
- 3) องค์การสหประชาชาติกำหนดดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ดังนี้
  - 3.1) อายุขัยเฉลี่ยของประชากร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 3.2) อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่
- 3.3) จำนวนปีโดยเฉลี่ยที่ประชากรได้รับการศึกษา
- 3.4) ดัชนีการรู้หนังสือ
- 3.5) ดัชนีการได้รับการศึกษา
- 3.6) ความสำเร็จในการรับการศึกษา
- 3.7) รายได้ประชาชาติโดยรวม

4) ประเทศไทยมีการศึกษาทดลองกำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตตั้งแต่ พ.ศ.2525 มีการกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Need) เพราะการดำรงชีวิตจะดีหรือไม่ดีนั้นต้องอาศัยเครื่องชี้วัด โดยมีเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) หมายถึง ความจำเป็นขั้นต่ำสุดที่ทุกคนในชุมชนควรจะมีหรือควรจะเป็นในช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้มีชีวิตที่ดีและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตามสมควร (ณดา จันทรสม และคณะ. 2551)

ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ประกอบด้วย 9 หมวด 37 ดัชนีชี้วัด ดังนี้
หมวดที่ 1 อาหารดี (ประชาชนได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความต้องการ
 ของ

ร่างกาย)

1. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 3,000 กรัม ขึ้นไป
2. เด็ก 0-5 ปี ไม่ขาดสารอาหาร
3. เด็ก 6-14 ปี ได้รับสารอาหารครบ
4. ครัวเรือนไม่กินอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ดิบหรือสุกๆ ดิบๆ
5. ครัวเรือนกินอาหารที่มีฉลาก อย.

หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย (ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม)

6. ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5 ปี
7. ครัวเรือนจัดบ้านถูกสุขลักษณะ
8. ครัวเรือนมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล
9. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอ (5 ลิตร/คน/วัน)

10. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากสิ่งรำคาญ ที่เป็นอันตราย

หมวดที่ 3 การศึกษาอนามัยถ้วนทั่ว (ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต)

11. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด มีการตรวจสุขภาพและฉีดวัคซีนครบตามกำหนด

12. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการทำคลอดและดูแลหลังคลอด

13. เด็กต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคครบตามเกณฑ์อายุ

14. เด็กประถมศึกษาได้รับวัคซีนครบ

15. ครัวเรือนมีความรู้เรื่องโรคเอดส์

16. ครัวเรือนรู้จักวิธีป้องกันโรคเอดส์

17. เด็ก 3-6 ปีทุกคน ได้รับการเลี้ยงดูถูกต้อง และเตรียมพร้อมก่อนวัยเรียน

18. เด็กวัยประถมศึกษาได้เข้าเรียนภาคบังคับ

19. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา

20. เด็กไม่ได้เรียนต่อ ได้รับการฝึกอาชีพ

21. ครัวเรือนได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

22. คนอายุ 14-50 ปี อ่านออกเขียนได้

หมวดที่ 4 ครอบครัวปลอดภัย (ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน)

23. ครัวเรือนปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

24. ครัวเรือนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ

หมวดที่ 5 รายได้ดี (ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต)

25. ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่าคนละ 15,000 บาทต่อปี

หมวดที่ 6 มีลูกไม่มาก (ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีลูกได้ตามต้องการ)

26. คู่สมรสใช้บริการคุมกำเนิด

27. คู่สมรสมีลูกไม่เกิน 2 คน

หมวดที่ 7 อยากร่วมพัฒนา (ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และกา กำหนดชีวิตของตนเองและชุมชน)

28. ครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้านอย่างน้อย 1 กลุ่ม
29. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความบริสุทธิ์ใจ
30. ครัวเรือนร่วมรักษาสถาธรรณสมบัติและกิจกรรมการพัฒนา

หมวดที่ 8 พาสู่คุณธรรม (ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจของตนเองได้ดีขึ้น)

31. ครัวเรือนปฏิบัติศาสนกิจสม่ำเสมอ
32. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา
33. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่
34. ครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณี ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น
35. คนอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือนหรือชุมชนหรือสถาบันอื่นๆ

หมวดที่ 9 บำรุงสิ่งแวดล้อม (ประชาชนมีจิตสำนึก และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

36. ครัวเรือนได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
37. ครัวเรือนได้ร่วมป้องกันสิ่งแวดล้อม

ที่มา : (วิไลลักษณ์ ตั้งเจริญ, 2544, หน้า 36-37)

ดัชนีชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน มีอยู่ 9 หมวด ในแต่ละหมวด ประกอบด้วย มาตรฐานชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่าคนละ 15,000 บาทต่อปี เป็นต้น และมาตรฐานชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น การมีส่วนร่วม การได้รับการยอมรับในสังคม เป็นต้น

รวมทั้งการประเมินคุณภาพชีวิตนั้นต้องมีหลักเกณฑ์การพิจารณาหลายด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นต้องมีทั้งปัจจัยสี่ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และความยากจน เป็นต้น สมชัย จิตสุชน (2543) อธิบายว่า ความยากจนมักมาจากการเปรียบเทียบระหว่างบุคคลต่างระดับกัน เรียกว่า "ความจนโดยเปรียบเทียบ" Relative poverty เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของพวกเขาต่ำกว่าโดย"การเปรียบเทียบ" กับคนส่วนมากในสังคม แต่มิได้หมายความว่า

พวกเขาที่มีมาตรฐานทางชีวิตต่ำกว่าซึ่งอาจส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำกันในสังคม และคนจนอาจมีความสุขมากกว่าคนรวย "จนความสุข" หากเราพิจารณาเรื่องของจิตใจ ทำให้กำหนดคนยากจนได้ลำบากทำให้การประเมินประสิทธิผลทำได้ยาก เพื่อให้สามารถจับต้องได้ทางปฏิบัติจึงต้องผูก"ระดับความสุข"เข้ากับสิ่งที่จับต้องคือการกำหนด "อรรถประโยชน์"ของบุคคลขึ้นกับการบริโภคเป็นหลักแต่มุมมองนี้ยังไม่สามารถมองได้อย่างทั่วถึง เพราะเน้นด้านการบริโภคให้มากเข้าไว้และคนเราสามารถมีความพอใจจากสิ่งอื่นได้อีก จึงมีการเริ่มการวัดความยากจนว่ามีอะไรบ้างแล้วก็เสนอระดับความยากจนที่เรียกว่า "ความยากจนรายได้" (Income poverty) สำหรับประเทศไทยในช่วงสิบปีที่ผ่านมาใช้รายได้เป็นตัววัดความยากจนรายได้ ซึ่งการวัดความยากจนนั้นเราวัดจาก "เส้นความยากจน" โดยคำนวณจากความต้องการด้านอาหารและสินค้าอุปโภคที่จำเป็นขั้นพื้นฐานขั้นต่ำของครัวเรือน คนจนคือคนที่มีรายได้หรือรายจ่ายไม่พอในการซื้ออาหารและสินค้าจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำ เช่น ระดับรายได้ขั้นต่ำสุดของคนในกรุงเทพมหานคร คือ 2,233 บาทต่อเดือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) และได้จำแนกเกณฑ์วัดความยากจนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ดังแสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 เกณฑ์วัดความยากจน

1) ดูจากรายได้และรายจ่าย
2) การกระจายทุนและการกระจายรายได้
3) ทรัพย์สินหรือความสามารถในการบริโภค
4) หนี้สิน
5) ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สุขภาพ การศึกษา
6) บริการขั้นพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา สาธารณสุข(เช่นโรคระบาด) น้ำหนักเด็กแรกเกิด
7) ความปลอดภัยในทรัพย์สินและชีวิต
8) ทุนทางสังคม
9) มาตรฐานชีวิตเปรียบเทียบกับความคาดหวังในด้านความสุข ความมั่นคง
10) การได้รับการยอมรับนับถือ การมีสิทธิมีเสียง มีทางเลือก
11) จิตวิญญาณ

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2543

จากดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตที่ได้พบทวนมา การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยแบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป 2) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 3) ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง และ 4) ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ดังแสดงในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 แสดงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
1. ด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป			
1.1 รายได้	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้หลัก/เสริม - รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล/ครัวเรือน (ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 23,000 บาทต่อปี) - ความสามารถในการมีโอกาสของรายได้ในอนาคต - คนอายุ 15-60 ปีเต็มมีการประกอบอาชีพและมีรายได้ - ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน - รายได้จากญาติพี่น้อง ประกันชีวิต 	/	/
1.2 รายจ่าย	<ul style="list-style-type: none"> - ค่า สาธารณูปโภค สาธารณูปการ - น้ำประปา ไฟฟ้า ยารักษาโรค อาหาร กำจัดขยะ ค่าเดินทาง ค่าเช่าบ้าน 	/	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ คุณภาพชีวิต	ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต	ตัวชี้วัดเชิง ปริมาณ	ตัวชี้วัด เชิง คุณภาพ
1.3 จำนวนหนี้สิน	- ส่งเงินให้บิดา มารดา - หนี้สินหมุนเวียน(ต้องชำระคืนภายใน 1ปี) - หนี้สินระยะยาว(มากกว่า 1ปี)	/ / /	
1.4 จำนวนบุตร	- มีบุตรไม่เกิน 2คน - คู่สมรสใช้บริการคุมกำเนิด	/ /	
1.5 ความพึงพอใจในชีวิต	- ความพึงพอใจต่อตนเอง - ความพึงพอใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว	/	/
1.6 การได้รับความยอมรับ จากผู้อื่น	- คนในครัวเรือนมีการออกไปใช้สิทธิ เลือกตั้งด้วยความบริสุทธิ์ใจ - คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของชุมชน - คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมสาธารณะของชุมชน - คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการคัดเลือก เลือกคณะกรรมการชุมชน หรือผู้ชุมชน	/ / / / / / /	/ / / / / /
2 ด้านที่อยู่อาศัยและ สภาพแวดล้อม			/
2.1 ที่อยู่อาศัย	- ครัวเรือนที่อยู่อาศัยคงทน 5ปี (วัสดุที่ใช้ใน การก่อสร้าง)		/
2.2 สภาพแวดล้อมใน ครัวเรือน	- ครัวเรือนมีส่วนถูกสุขลักษณะ - ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบ เรียบร้อย สะอาดและถูกหลักอนามัย		/ /

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต	ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต	ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ	ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ
2.3 สภาพแวดล้อมด้านนอกครัวเรือน	<ul style="list-style-type: none"> - ครัวเรือนมีความอบอุ่น - ชุมชนมีพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม - ภายในชุมชนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษด้านอากาศ เสียง กลิ่น - ความสามัคคีภายในชุมชน 		/
3 ด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย			
3.1 ความปลอดภัย	<ul style="list-style-type: none"> - ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน - ความถี่ของการเกิดปัญหา - ความรุนแรงของปัญหา - ทางเข้า ออกชุมชน 	/	/
3.2 ความมั่นคง	<ul style="list-style-type: none"> - เอกสารสิทธิรับรองที่อยู่อาศัย - การเช่าที่มีระยะเวลามากกว่า 25 ปี 	/	/
3.3 สุขภาพอนามัย	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กได้รับวัคซีนครบ - ครัวเรือนรู้วิธีป้องกันโรคเอดส์ - ผู้ที่มีสิทธิในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีหลักประกันสุขภาพ - ทุกคนในครัวเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัยและได้มาตรฐาน 	/	/

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ คุณภาพชีวิต	ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต	ตัวชี้วัดเชิง ปริมาณ	ตัวชี้วัด เชิง คุณภาพ
4 ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ	- ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง	/	
4.1 การคมนาคม	- การเข้าถึงระบบคมนาคมสะดวกรวดเร็ว		/
	- เลือกใช้ระบบขนส่งแบบไหน		/
	- ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดทั้งปี		/
	- มีทางเดินปลอดภัย		/
	- จำนวนอุบัติเหตุบนทางถนน	/	
	- จำนวนยานยนต์จดทะเบียน	/	
4.2 ไฟฟ้า ประปา ชยะ	- คริวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี		/
	- คุณภาพของน้ำประปา		/
	- ไม่มีแหล่งน้ำเน่าเสีย		/
	- มีไฟฟ้าใช้เพียงพอ		/
	- แสงสว่างเพียงพอ		/
	- มีการจัดเก็บขยะเรียบร้อย		/

2.1.2 ความหมายของคุณภาพชีวิต

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการให้ความหมายคุณภาพชีวิตอยู่หลากหลาย

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2536) คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิต ของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสมไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจสามารถดำรงชีวิตที่ขอบธรรมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมค่านิยมของสังคมสามารถแก้ไขปัญหาตลอดจนการแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่

นิพนธ์ คันธเสวี (2537) คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับสภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ตามองค์ประกอบของชีวิตอันได้แก่ทางร่างกาย ทางอารมณ์ ทางสังคมทางความคิดและ จิตใจ

ชยันต จิตตวิมณะ (2539) คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีอุปการะ และเกื้อกูลซึ่งกันและกันภายในของแต่ละหน่วยชีวิตและระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

วิไลลักษณ์ ตั้งเจริญ, 2544 คุณภาพชีวิต หมายถึง เป็นการดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐาน ที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่ง

2.2 ความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2546) ให้ความหมายความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) คือ การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ประกอบด้วยความมั่นคงของมนุษย์จำนวน 10 มิติ ดังนี้

- ด้านการมีงานทำรายได้
- ด้านครอบครัว
- ด้านสุขภาพอนามัย
- ด้านการศึกษา
- ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน(ส่วนบุคคล)
- ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม
- ด้านสิทธิและความเป็นธรรม
- ด้านสังคม-วัฒนธรรม
- ด้านการสนับสนุนทางสังคม
- ด้านการเมืองและธรรมาภิบาล

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม(2545) อธิบายว่า"ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ" คือ มีช่องทางเลี้ยงชีพหรือมีรายได้เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัวอันประกอบด้วยปัจจัย 4 เป็นอย่างน้อยโดยไม่มีหนี้สินที่เป็นภาระเกินกำลังส่งคืนรวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงของรายได้ในอนาคตอันพอสมควรด้วย

สุรสิทธิ์ วชิรจร(2553) ให้ความหมายว่า"ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ความต้องการพื้นฐานสนองตอบความจำเป็นในแต่ละวันของบุคคลได้รับการตอบสนองโดยระบบ และหน่วยงานที่เป็นผู้จัดหรือดูแลด้านสวัสดิการในระดับพื้นฐานของความมั่นคงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่บุคคลพึงได้รับ ได้แก่ การคุ้มครองเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การมีงานทำการที่มีคุณภาพที่ดี และการสนองตอบทางวัตถุในกรณีอื่นๆ"

เกณฑ์ความมั่นคงทางเศรษฐกิจทั่วไปมีนักวิจัยหลายท่าน เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม 2545, สุรสิทธิ์ วชิรจร 2553 และสุรสิทธิ์ เลิศขจรสุข 2553 ให้ความหมายคล้ายกันสามารถสรุปเกณฑ์การวัดโดยพิจารณาจาก รายได้ การศึกษา การมีงานทำที่อยู่อาศัย หนี้สิน หลักประกันความมั่นคง การช่วยเหลือจากภาครัฐ ความพึงพอใจในงาน ซึ่งปัจจัยทั้งหมดนั้นสัมพันธ์กับเกณฑ์คุณภาพชีวิตคุณภาพชีวิตและเกณฑ์ชี้วัดความยากจน

2.2.1 แนวคิดการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย

นโยบายภาครัฐมี สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นหน่วยงานที่จัดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยผ่านโครงการบ้านมั่นคง ลักษณะโครงการเน้นการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และสร้างโอกาสพัฒนาชุมชนแออัดที่มีอยู่แล้ว เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมกับกลไกพัฒนาท้องถิ่น โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน

ลักษณะอาคารชุมชน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 2548) รูปแบบของอาคารที่พักอาศัยในโครงการบ้านมั่นคงมีหลายรูปแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ดิน และความสามารถในการจ่ายค่าก่อสร้างที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ได้แก่

1. อาคารแนวราบ ได้แก่ บ้านเดี่ยว 1 ชั้น บ้านเดี่ยว 2 ชั้น บ้านแถว 2 ชั้น และห้องแถว 2 ชั้นครึ่งเป็นต้น
2. อาคารสูง ได้แก่ อาคารสูง 5 ชั้น เป็นต้น
3. รูปแบบการพัฒนา (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 2548) การพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนของคนจนในเมืองโดยการพัฒนาแบบบูรณาการรวมทั้งสร้างความมั่นคง และพัฒนาชุมชนน่าอยู่ มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีความมั่นคงและสวยงามนั้น สามารถมีรูปแบบการพัฒนาทางกายภาพได้หลากหลาย ตามความเป็นไปได้ในเรื่องของที่ดิน ความสามารถในการจ่าย การจัดการของ

ชุมชนเอง และการยอมรับร่วมกัน ในท้องถิ่น โดยให้ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ที่ดิน และการพัฒนา ด้านอื่นๆ โดยการพัฒนาความมั่นคงด้านกายภาพ อาจเป็นไปได้หลายรูปแบบ ได้แก่

3.1 การปรับปรุงชุมชนในที่ดินเดิม (Slum upgrading) เป็นการปรับปรุงชุมชนเดิมให้มีสภาพดีขึ้นเพื่อคงรูปแบบชุมชนเดิมต่อไป โดยปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคทางเดินเท้า และสภาพแวดล้อมในชุมชน เป็นการสร้างคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามการปรับปรุงชุมชน ยังขาดความมั่นคงในที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยระยะยาว

3.2 การปรับผังแปลที่ดินใหม่ โดนพยายามคงโครงสร้างเดิม (Reblocking) เป็นการปรับปรุงรูปแบบชุมชนเดิมให้มีผังและโครงสร้าง สาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดีขึ้น โดยอาจมีการปรับหรือ รื้อย้ายบ้านบางส่วน และพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้ดีขึ้น การปรับผังที่ดินถือได้ว่าเป็นการต่อเนื่อง จากการพัฒนาแบบเดิม ชุมชนไม่บอบช้ำ แต่ต้องเสียค่าที่ดินในกรณีเช่าระยะยาว หรือซื้อที่สลับเดิม แต่ชุมชนได้ความมั่นคงในการอยู่อาศัย และสามารถพัฒนาที่อยู่อาศัยของตนเองอย่างค่อยเป็นค่อย ไป

3.3 การแบ่งปันที่ดิน (Land sharing) เป็นรูปแบบที่ทำให้เกิดการประสานประโยชน์ ระหว่างชุมชนและเจ้าของที่ดิน โดยเจ้าของที่ให้เช่าหรือขายที่บางส่วนให้ชุมชนในราคาถูกลง แลกกับการ ใช้ประโยชน์จากที่ดินส่วนที่เหลือ ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงในระยะยาวหรือมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีการ ปรับผังการก่อสร้าง และพัฒนาที่อยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนใหม่

3.4 การก่อสร้างรูปแบบใหม่ในที่เดิม (Reconstruction) เป็นการรื้อย้ายภายใน บริเวณเดิมจากจุดหนึ่งไปอยู่อีกจุดหนึ่ง แล้วให้สัญญาเช่าระยะยาว เมื่อชุมชนมีโอกาสมีความมั่นคง ชาวบ้านก็พร้อมที่จะลงทุน จะเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ซึ่งการรื้อย้าย และสร้างชุมชนใหม่ที่ อยู่ในบริเวณเดิมทำให้ชุมชนยังคงสามารถอยู่ใกล้บริเวณชุมชนเดิม และแหล่งงานไม่ต้องปรับตัวมาก โดยชุมชนต้องก่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่หมด และมีความมั่นคงโดยการเช่าที่ระยะยาว

3.5 การรื้อย้ายชุมชนออก (Relocation) ไปอยู่ในที่ใหม่การรื้อย้ายชุมชนใหม่มีข้อดีที่ ชุมชนได้ความมั่นคง แต่ทำให้ชุมชนต้องอยู่ไกลจากแหล่งงาน สถานศึกษา เสียค่าเดินทางเพิ่ม ต้อง สร้างชีวิต และสังคมใหม่ เกิดภาระค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงในการซื้อที่ดิน และก่อสร้างบ้าน แต่ชาวบ้านมี กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และการอยู่อาศัย สามารถพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนใหม่ได้เต็มที่ การจัดปรับแลก ที่ดิน และก่อสร้างใหม่ (Land Exchange หรือReadjustment) การรื้อย้ายไปที่ดินไกลจากตัวเมือง การรื้อย้ายเพื่อสร้างชุมชนกึ่งเกษตรกรรมชานเมือง และการซื้อ/เช่า โครงการบ้านจัดสรร

การสร้างความมั่นคงในที่ดิน อาจดำเนินการในรูปแบบของการทำสัญญาเช่าระยะยาวในที่ดิน

1) เดิม หรือการซื้อที่ดินในชุมชนแออัดที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างชุมชนใหม่ การพัฒนาชุมชนทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จะต้องมีแผนการที่แสดงการพัฒนาความมั่นคงของชุมชนทางด้านสังคม อาชีพ การอยู่ร่วมกัน การจัดการด้านการเงินการจัดระบบสวัสดิการดูแลผู้ยากไร้ในชุมชน การปลอดภัยเสถียรและการพัฒนาอื่น ๆ ควบคู่กับจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ ชาวชุมชนจะต้องมีฐานการเงินเป็นของตนเอง เพื่อไปสู่การสร้างบ้าน เป็นการสร้างความเชื่อมั่น และเป็นหลักประกันในการให้สินเชื่อจาก พอช. หรือสถาบันการเงิน เรียนรู้ระบบการจัดการร่วมกัน ได้รู้จักเพื่อนในชุมชน จากการนำและการออมทรัพย์มากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ขอรับคำแนะนำจากองค์กรเครือข่าย ส่วนกลุ่มออมทรัพย์ที่มีอยู่แล้วก็ควรสนับสนุนระบบกลไกให้มีประสิทธิภาพ จัดตั้งกรรมการบ้านมั่นคงประจำชุมชน โดยการกำหนดฝ่ายความรับผิดชอบดำเนินงานในแต่ละด้าน เช่น ฝ่ายการพัฒนาทางด้านกายภาพ ขั้นตอนการจัดทำ โครงการบ้านมั่นคง 8 ขั้นตอน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 2548) ได้แก่

2) สร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน ชาวบ้านต้องมีการจัดการเองในทุกขั้นตอนและร่วมกันทำทั้งชุมชน ทำให้เกิดความมั่นคงในการอยู่อาศัยในทุกครอบครัวไปพร้อมกัน

3) เงินทุน ฝ่ายก่อสร้าง ฝ่ายข้อมูล ฝ่ายตรวจสอบ เป็นต้น

4) สสำรวจข้อมูลชุมชน ได้แก่ จำนวนครอบครัว จำนวนบ้าน จำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือน การประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน และความต้องการในรูปแบบบ้านเพื่อนำไปใช้วางแผนสร้างบ้านมั่นคง และพิจารณาลิขสิทธิ์ในการอยู่อาศัย

5) การจัดระบบสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจความเชื่ออาหารซึ่งกันและกัน โดยอาศัยข้อเท็จจริงจากข้อมูลที่ร่วมกันสำรวจเป็นตัวตั้ง ทั้งนี้เพราะลักษณะการอยู่อาศัยเดิมที่มีทั้ง การเช่าที่ การเช่าบ้าน การเช่าห้อง และมีผู้ที่อยู่อาศัยหลายกลุ่มไม่เป็นทางการทั้งเจ้าบ้านเดิมและผู้เข้ามาอยู่ใหม่ ผู้เช่าช่วง ครอบครัวขยาย เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้ทุกครอบครัวได้รับสิทธิ์ที่เป็นธรรมจึงต้องมีการจัดสิทธิ์ใหม่

6) วางผังชุมชนและสร้างแปลนบ้าน โดยต้องวางผังชุมชนร่วมกับชุมชนเช่น ศูนย์เด็กเล็ก พื้นที่สวนกลาง พื้นที่สีเขียว ศูนย์อาชีพ ตลาดชุมชน รูปแบบบ้าน เป็นต้น การคิดแบบแปลนของต้องคิดถึงผังที่เป็นชุมชนอนาคต สามารถอยู่ร่วมกันตามวิถีทางของชุมชนโดยมีสถาปนิกชุมชนหรือมหาวิทยาลัยเข้าไปสนับสนุนการทำผังร่วมกับชาวบ้านในชุมชน

7) สร้างระบบสาธารณูปโภค และสร้างบ้านโดยรัฐสนับสนุนงบประมาณแบบให้เปล่าเป็นค่าพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ในด้านการถมดิน ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า และเงินสินเชื่อที่ใช้เพื่อการสร้างบ้าน หรือซื้อที่ดิน ซึ่งจะส่งให้กับกลุ่มออมทรัพย์ หรือคณะกรรมการชุมชน โดยชุมชนมี

อิสระในการบริหารเงิน และรับเหมาเอง โดยใช้ช่างฝีมือและแรงงานในชุมชนหรือ อาจจะจ้างผู้รับเหมา จากภายนอก หรือทำเองบางส่วนจ้างผู้รับเหมาบางส่วน เป็นต้น

8) สร้างระบบการดูแลเป็นสวัสดิการของชุมชน การดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ต้องการให้คนจนในชุมชนแออัดที่มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเกิดสังคมที่น่าอยู่ และพึ่งตนเองได้โดยชาวชุมชน เป็นแกนหลักในการทำทุกขั้นตอนเกิดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เพื่อสร้างชุมชนใหม่ที่พึงปรารถนา ร่วมกัน เช่น การมีกองทุนสวัสดิการ การเกื้อหนุนช่วยกันเรื่องอาชีพ การดูแลเด็กผู้สูงอายุ ยาเสพติดใน ชุมชน การช่วยกันดูแล เรื่องสิ่งแวดล้อมมีพื้นที่สีเขียว มีแปลงปลูกผักสวนครัว เป็นต้น

ความร่วมมือและการประสานการทำงานกับหน่วยงาน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน . 2548) พอช. ได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นเจ้าของที่ดิน ได้แก่ กรมธนารักษ์ การรถไฟ แห่งประเทศไทย และสำหรับผู้เช่าที่ดินเป็นผู้มีฐานะยากจน หรือ เป็นองค์กรการกุศลที่มีรายได้น้อยก็ จะคิดค่าเช่า แก่บุคคลเหล่านี้ในราคาพิเศษ หรือการเช่าเพื่อพัฒนาชุมชนแออัด ในด้านที่อยู่อาศัย ให้กับคนจนที่มีรายได้น้อย ไม่มีอัตราค่าเช่าที่ ชัดเจน แต่จะพิจารณาเป็นรายกรณี ทั้งในเรื่องราคา ค่าเช่า และค่าธรรมเนียมอื่น ๆ โดยพิจารณาจากทำเลที่ตั้งเป็นสำคัญ นอกจากนี้โครงการบ้านมั่นคง สามารถตอบสนองความต้องการพัฒนาให้กับผู้อยู่อาศัยได้หลากหลาย ซึ่งเป็นผลดีแก่ชุมชนชน อยากรก็ตามโครงการบ้านมั่นคงมีข้อเสีย ในด้านระยะเวลาในการสร้างกระบวนการพัฒนาที่อยู่อาศัย ร่วมกับชุมชนค่อนข้างนาน ดังนั้นโครงการบ้านมั่นคงจึงไม่สามารถรองรับผู้ประสบปัญหาได้หรือเข้าอยู่ อาศัยได้ทันที ที่นี้ถ้าจำเป็นต้องพัฒนาตามที่อยู่อาศัยตามแนวทางนี้ (เอกวิทย์ นวเศรษฐ. 2554)

จากปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยทางภาครัฐได้ออกนโยบายด้านที่อยู่อาศัยต่อผู้มีรายได้น้อยตั้งแต่ อดีตถึงปัจจุบันประเทศไทยสามารถแบ่งได้ 2 ช่วงระยะคือ

ระยะที่ 1 ก่อนการจัดตั้งการเคหะแห่งชาติ พ.ศ.2483 เริ่มการจัดสร้างอาคารสงเคราะห์เพื่อ ช่วยเหลือคนจนโดยกองสถานสงเคราะห์ในกรมประชาสงเคราะห์ให้กรมประชาสงเคราะห์ เน้นการ จัดหาที่อยู่อาศัยในนิคมสร้างตนเอง หลังสงครามครั้งที่ 2 มีผู้เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยมากขึ้นกอง เคหะสถานดำเนินการสร้างอาคารให้เช่าชื่อเป็นครั้งแรกใน พ.ศ.2493 แห่งที่สองคือดินแดง ถนน สวรรคตโลก (ยมราช) และห้วยขวางแต่ยังไม่เพียงพอต่อจำนวนคนเดือดร้อนดังนั้น พ.ศ.2494 มีการ จัดตั้งสำนักงานอาคารสงเคราะห์ขึ้นอีกแห่งสังกัดกรมประชาสงเคราะห์เช่นเดิม โดยดำเนินการสร้างที่ อยู่อาศัยราคาถูกให้แก่คนจนได้เช่าในราคาถูกและจัดหาบ้านพร้อมที่ดินให้ประชาชนได้เช่าชื่อในระยะ ยาวด้วยแต่ยังไม่เพียงพอ รัฐบาลได้ตั้งธนาคารอาคารสงเคราะห์ขึ้นเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัด กระทรวงการคลังเพื่อส่งเสริมและเพิ่มปริมาณการผลิตอาคารที่อยู่อาศัยแต่ยังไม่สามารถแก้ไขได้จึง เกิดปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมเนื่องจากชาวบ้านมีปัญหาเรื่องความสามารถในการจัดซื้อที่ดินทำให้เกิด

การสร้างที่อยู่อาศัยด้วยตัวเองโดยไม่ต้องเช่าที่อยู่อาศัยของรัฐบาล ดังนั้นรัฐบาลตั้งสำนักงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมขึ้นอีกแห่งโดยสังกัดเทศบาลกรุงเทพเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2503 มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกัน รักษา บูรณะ พื้นฟูและ รื้อล้างอาคารที่เสื่อมโทรมให้หมดสิ้นไป (ภูติศ กุลนิธิไพบูลย์, 2552)

ระยะที่ 2 หลังการจัดตั้งเคหะแห่งชาติเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2516 วัตถุประสงค์ 3 ประการ

- 1.ให้มีเคหะเพื่อให้ประชาชนเช่าซื้อหรือซื้อ
- 2.ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ประชาชนผู้ประสงค์จะมีเคหะของตนเองหรือแก่บุคคลผู้ประสงค์จะจัดให้มีเคหะขึ้น เพื่อให้ประชาชนเช่าซื้อหรือซื้อ
- 3.ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการสร้างอาคารหรือจัดหาที่ดิน

ตารางที่ 2.5 การดำเนินการแก้ปัญหาชุมชนแออัดในยุคสมัยต่างๆ

<p>ยุคที่ 1 พ.ศ.2516 – 2520</p>	<p>ยุคหรือล้างสร้างแฟลต รัฐบาลมองว่า แหล่งเสื่อมโทรมเป็นปัญหาใหญ่ของเมืองซึ่งต้องขจัดให้หมดไป โดยสร้างอาคารแบบแฟลต เช่น การสร้างแฟลตห้วยขวาง แฟลตที่บ่อนไก่ ท่าทรายและโครงการสร้างแฟลตสำหรับชุมชนชาวคลองเตย 8,000 ครอบครัวนักวิชาการเรียกวิธีการแบบนี้ว่าการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่(Technological transfer) หรือการสร้างอาคารสงเคราะห์ (Public construction approach) (Angel and Benjamain, 1980:20-26)</p>
<p>ยุคที่ 2 พ.ศ. 2521 – 2525</p>	<p>ยุคที่เปลี่ยนแนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง(Self-reliance) เป็นการนำทรัพยากรที่มีในชุมชนมาปรับใช้เป็นประโยชน์ได้แก่การสร้างบ้านบางส่วน(Site and Service) ที่ดินเป็นของประชาชนรัฐเข้าไปสร้างผนังให้เป็นที่ดิน และการปรับปรุงชุมชนแออัด (Slum upgrading or Slum improvement) คือการเข้าไปพัฒนาที่อยู่เดิมให้ถูกสุขอนามัยดีกว่าการรื้อล้างและสร้างใหม่ เพราะคนจนไม่สามารถซื้อได้ ทำให้เกิดการขยายตัวของคนชั้นกลาง และทำให้คนจนไปบุกรุกพื้นที่อื่นต่อไป</p>

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

<p>ยุคที่ 3 พ.ศ.2516 – 2530</p>	<p>ยุคที่ให้ความสำคัญเรื่องความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เกิดโครงการชื่อ "โครงการพื้ในนคร" มี 4 วิธีในการดำเนินงาน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Slum relocation คือการย้ายที่อยู่อาศัยออกไปจากที่เดิมอาจไกลหรือไกลและปรับปรุงสาธารณูปโภค มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน 2.Slum reblocking คือการปรับปรุงทางกายภาพ เช่นทางเท้า ทางระบายน้ำ แบ่งแปลงที่ดินใหม่เป็นกรรมสิทธิ์หรือเช่าในระยะยาว 3.Slum reconstruction คือการปรับปรุงที่ดินเดิมแต่มีการสร้างใหม่ เช่นโครงการชุมชนวัดลาดบัวขาว 4.Land sharing คือ การแบ่งแปลงที่ดินกัน ใช้ประโยชน์ระหว่าง 5.เจ้าของที่ดินและผู้อยู่อาศัย โดยแบ่งหาประโยชน์จากที่ดินส่วนหนึ่งและที่อยู่อาศัยส่วนหนึ่งของผู้อยู่อาศัยเดิม
<p>ยุคที่ 4 พ.ศ.2531 – 2534</p>	<p>ยุคนี้ใช้รูปแบบเหมือนกับยุคที่ 3 โดยมีการนำข้อดีของการดำเนินโครงการต่างๆมาประสานกับความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย โดดเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกันในกลุ่ม ชุมชนในโครงการมากที่สุด (People Participation)</p>

ที่มา: รตยา จันทร์เพียร, 2530

รวมทั้งมาตรการต่างๆที่ได้บทวนสำหรับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยมีดังนี้

1). Zoning มีจุดประสงค์เพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้อยู่ในสภาพที่ดี สวยงามจัดกลุ่มกิจการค้าและกิจกรรมอื่น อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และลดความขัดแย้งของกิจกรรมแต่ถ้า Zoning ไม่ดี จะเป็นการลดโอกาสในการสร้างรายได้และทำลายการเข้าถึงแหล่งงานของกลุ่มคนจน ผู้มีรายได้น้อย ตัวอย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์และฮ่องกงได้ใช้มาตรการ Zoning ผสานกับการพัฒนาที่ดิน การก่อสร้างที่อยู่อาศัยและการจัดเตรียมที่ดินสำหรับอุตสาหกรรมผลที่ได้ทำให้ราคาต้นทุนถูกลงเปิดการกระตุ้นด้านอุตสาหกรรมที่อยู่อาศัยคนสามารถเข้าถึงแหล่งงานได้สะดวกขึ้น โดยการมีที่พักอยู่ใกล้แหล่งงาน (Orville F.Gromes,Jr ,1976)

2). การควบคุมมาตรฐานอาคาร (Control on building standards) จุดประสงค์เพื่อควบคุมมาตรฐานของอาคารเพื่อสร้างและส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีและความปลอดภัย อาจมีข้อเสียคือ อาจไปกดดันมาตรฐานการดำรงชีวิตของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และถ้ามาตรฐานสูงเกินไปจะส่งผลถึงจำนวนบ้าน ในราคาที่คุณจะสามารถจะมีได้ อาจนำไปสู่การให้สินบนเพื่อบ้านต่ำกว่าเกณฑ์

3). การบริหารจัดการที่ดิน (Land Management) ที่ดินที่มีระบบสาธารณูปโภคพร้อม ราคาถูก อยู่ใกล้แหล่งงานและแหล่งบริการแต่การจัดการที่ดินดังกล่าวเป็นไปได้ยากเนื่องมาจากการความต้องการด้านที่ดินมากขึ้น(Demand) ประชากรมีการขยายตัวมากขึ้น มาตรการจึงต้องคำนึงถึงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของเอกชน และเพิ่มการจัดเตรียมที่ดินที่มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและบริการ

4). การครอบครองที่ดิน (Land tenure) นโยบายการกระจายความเท่าเทียมกันในการเป็นเจ้าของที่ดินในเมือง โดยการสร้างความมั่นคงด้านที่ดินให้กับชุมชนคนรายได้น้อยเป็นแนวทางเร่งด่วนในหลายเมืองในหลายประเทศ

5). การเวนคืนที่ดินและการซื้อที่ดิน (Land resumption and purchase) ในปัญหาที่อยู่อาศัยบางครั้งภาครัฐจำเป็นต้องซื้อที่ดินจากเอกชน หรือเวนคืนกรรมสิทธิ์การครอบครองที่ดิน ในบางประเทศที่ดินสาธารณะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยได้และอาจมีการเตรียมซื้อที่ดินชานเมือง เพราะราคาถูกและระหว่างรอให้ทำเกษตรกรรมไปก่อนจนถึงเวลาที่ต้องการใช้ค่อยเริ่มดำเนินการ ต้องระมัดระวังเรื่องข้อมูลรั่วไหลทำให้เกิดการเก็งกำไรที่ดิน ตัวอย่างเช่น รัฐสามารถเอาที่ดินเอกชนคืนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สาธารณะ เช่น ตัดถนน สร้างตลาด โรงเรียน และระบบการระบายน้ำเป็นต้น (Hong Kong Land Department, 2006) ในกรณีของฮ่องกง การชดเชยอยู่ในรูป (Housing purchase allowance) การซื้อที่อยู่ใหม่ที่มีขนาดใกล้เคียงของเดิม การจ่ายค่าชดเชยอาจแตกต่างกันระหว่างการใช้ประโยชน์ที่ดินเดิมเป็นที่อยู่อาศัย เพื่อการค้า หรืออุตสาหกรรม

6) การพัฒนาที่ดิน (Land development) นโยบายกระตุ้นที่อยู่อาศัยโดยการเพิ่มอุปทาน (Supply) บางประเทศสนับสนุนเอกชนในการพัฒนาที่ดินโดยให้ภาครัฐหรือท้องถิ่นเป็นหุ้นส่วนโดยออกกฎข้อบังคับให้มีการเช่าระยะยาว หรือระยะสั้น โดยให้เอกชนเข้ามาพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเป็นการแลกเปลี่ยนเป็นต้น

7). ภาษีที่ดิน (Taxes on land) เครื่องมือเชิงนโยบายที่สำคัญอย่างหนึ่งคือระบบภาษีที่ดิน และการเก็บค่าธรรมเนียมผู้ใช้ประโยชน์ที่ดิน (User charges) เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ปลดมีประสิทธิภาพเนื่องจากไม่ส่งผลต่ออุปทานด้านที่ดิน ตัวอย่างเช่น ภาครัฐสร้างรถไฟฟ้าผ่านถนนสายนี้

ทำให้ที่ดินบริเวณใกล้เคียงมีมูลค่ามากขึ้นโดยเอกชนไม่ได้ทำอะไรเลยดังนั้นผลประโยชน์ที่เจ้าของที่ดินได้รับควรคืนสู่สาธารณะโดยผ่านระบบภาษี "Betterment Tax" ใช้มากใน อเมริกา และอังกฤษ

8). การควบคุมการเช่าและการช่วยเหลือจากภาครัฐ (Rent control and subsidies) การควบคุมค่าเช่าใช้ได้ผลในช่วงระยะเวลาจำกัด เช่น สงคราม เพราะเกิดจากความร่วมมือร่วมใจกัน แต่หากใช้ไปนานก่อให้เกิดการบิดเบือน ตัดสินบน เพื่อทดแทนราคาเช่าที่เหมาะสม ในที่สุดกลุ่มคนจนถูกผลักออกไปจากระบบการเคหะที่ถูกควบคุม และทำให้เกิดการเสื่อมโทรมของที่อยู่อาศัยเพราะขาดการดูแลรักษา เพราะผลตอบแทนต่ำกว่าต้นทุนการให้เงินอุดหนุนอาจเป็นเครื่องมือที่เป็นประโยชน์สำหรับคนจน อาจทำได้ในประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ปานกลาง-สูง เช่น Site and services และโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับคนมีรายได้น้อยเป็นต้น "Cross -subsidization" เป็นการช่วยคนจนโดยรัฐไม่ต้องแบกรับภาระมากเกินไป เงินที่ได้มาจากกลุ่มคนมีรายได้สูง เกิดผลกำไรจากการลงทุนซึ่งสามารถนำมาช่วยคนมีรายได้น้อย ข้อดีทำให้สังคมเกิดความปรองดองลงความเลื่อมล้ำ

9). การปรับปรุงสถาบันการเงิน (Improvement of financial institutions) การปรับปรุงสถาบันการเงิน จุดประสงค์เพื่อเพิ่มเครดิตระยะยาว และเพิ่มโอกาสให้คนมีรายได้น้อยได้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง

10). การกระตุ้นภาคอุตสาหกรรมวัสดุการก่อสร้าง (Encouragement of building materials industry) มีหลายวิธีเช่น การรีไซเคิลวัสดุก่อสร้างเดิม การป้องกันสินค้านำเข้าราคาถูก เพื่อกระตุ้นอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างจนกว่าจะมีความสามารถในการแข่งขันได้ การฝึกอบรม การวิจัยทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการลดต้นทุนการผลิตเป็นต้น

2.3 กรณีศึกษาความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตสำหรับผู้มีรายได้น้อย

2.3.1 แนวคิดโครงการบ้านมั่นคง

โครงการบ้านมั่นคงเกิดขึ้นจากโครงการนำร่อง 10 ชุมชนในปี 2546 ในวงงบประมาณ 146 ล้านบาท โดยดำเนินการควบคู่กับการจัดกระบวนการแก้ไขปัญหาตามแนวทางบ้านมั่นคง ใน 20

เมือง และพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาความมั่นคงในการอยู่อาศัย โดยให้ชุมชนมีบทบาทส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพร้อมกัน

ตั้งแต่ปลายปี 2546 คณะรัฐมนตรีทุกรัฐบาลได้มีมติจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการบ้านมั่นคงอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการขยายผลการดำเนินงานไปในทิศทางที่เน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน และท้องถิ่น นำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ปัญหาพร้อมกัน ในช่วง 9 ปี ใช้เงินในการพัฒนาสาธารณูปโภค ด้านที่อยู่อาศัย โดยรวม 5,979.629 ล้านบาท สำหรับสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยชุมชนแออัดรวม 85,840 ครัวเรือน และอุดหนุนทั่วไปสำหรับสินเชื่อที่อยู่อาศัย 3,000 ล้านบาท นอกจากนี้ในปีงบประมาณ 2553 (ตุลาคม 2552 - สิงหาคม 2554) ได้มีการอนุมัติสินเชื่อโครงการบ้านมั่นคงไทยเข้มแข็งเป็นวงเงินรวม 2,997.81 ล้านบาท ให้แก่ 17,014 ครัวเรือนใน 221 องค์กร 58 จังหวัด โดยแบ่งเป็นประเภทของการปรับปรุง ได้ 4 แบบ 1) ปรับปรุงและสร้างใหม่ในที่เดิม (Upgrading / Reconstruction) 2) รื้อย้ายใกล้บริเวณเดิม (Nearby relocation) 3) รื้อย้ายออกจากที่เดิม (Relocation) 4) ที่อยู่อาศัยรวม/เช่าราคาถูก (Homeless housing)(สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2553-2554)

งานเด่นที่ได้ดำเนินการตามโครงการบ้านมั่นคงในช่วงปี 2553 - 2554 ได้แก่

- 1) การให้ความสำคัญกับการพัฒนากองทุนชุมชน ทั้งในระดับชุมชนและเมือง โดยมีรูปแบบกองทุนหลายแบบ ตั้งแต่ฐานกลุ่มชุมชน กองทุนประกันความเสี่ยง กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนรักษาดินรักษาบ้าน โดยทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนช่วยประเดิมทุน 26.4 ล้านบาท
- 2) การเตรียมความพร้อมในการกระจายการบริหารจัดการงบประมาณ การเงินไปที่คณะกรรมการพัฒนาที่อยู่อาศัยระดับเมืองให้คณะกรรมการเมืองรับผิดชอบการโอนเงินสนับสนุนการพัฒนาตามงวดงานก่อสร้างให้ชุมชนที่ทำโครงการที่อยู่อาศัย
- 3) การขยายกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย "บ้านที่มากกว่าคำว่าบ้าน" ได้แก่ การพัฒนาอาชีพ การใช้บ้านเป็นที่ประกอบอาชีพ การใช้พื้นที่ในชุมชนปลูกพืชผัก เพื่อลดค่าใช้จ่าย มีอาหารปลอดภัย การดูแลสุขภาพ ออกกำลังกาย ป้องกันการแก้ไข ปัญหายาเสพติด การจัดการขยะ เป็นต้น โดยมีชุมชนที่ทำโครงการบ้านมั่นคง 100 ชุมชน

เชื่อมประสานการทำงานร่วมกันภายใต้สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนแห่งชาติ (สอช.) ให้เข้าถึงระบบการดูแลสุขภาพ

4) การสอบทานการบริหารจัดการการทำงานของกลุ่มสหกรณ์ ที่จัดทำโครงการบ้านมั่นคงเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ดีอย่างต่อเนื่อง โดยทีมสอบทานจากชุมชนที่จัดในแต่ละภาค มีการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดีควบคู่กันไป และจัดให้มีเวทีคืนข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งการพัฒนาคู่มือการสอบทานต่อไป

5) การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนเมืองและชนบท จากการศึกษาที่สถาบันฯ ได้อนุมัติงบประมาณกองทุนสนับสนุนการจัดการที่ดิน และที่อยู่อาศัยชนบท จำนวน 100 ล้านบาท ทำให้เกิดคณะทำงานขับเคลื่อนเรื่องที่ดินในระดับพื้นที่ ซึ่งมาจากทั้งภาคชนบท และเมือง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานร่วมกันมากขึ้น เช่น การจัดการกองทุนที่ดินที่อยู่อาศัย การวางผังตำบล การพัฒนาข้อบัญญัติท้องถิ่น ฯลฯ

6) การแก้ไขปัญหาที่จะทำให้คนจนสุดได้มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้แก่ โครงการที่อยู่อาศัยคนไร้บ้าน อนุมัติดำเนินการ 3 ศูนย์ คือ บริเวณสถานีขนส่งหมอชิต ศูนย์บางกอกน้อย และจังหวัดเชียงใหม่

7) การเป็นฐานเรียนรู้ศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับนโยบาย ในปี 2554 มีคณะศึกษาดูงานจากต่างประเทศต่าง ๆ 15 ประเทศ จำนวน 22 ครั้ง -385 คน รวมทั้งการร่วมกับสถาบันการศึกษาในการดูงาน และฝึกปฏิบัติของคณะนักศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ การจัดเวทีคนจนเมือง และเวทีสัมมนา รัฐมนตรีควบคู่กับการจัดสัมมนาเวทีการพัฒนาเมืองในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ครั้งที่ 5 ที่องค์การสหประชาชาติ โดยมีการเสนอตั้งกองทุนพัฒนาเมืองเอเชีย

8) งานวิจัยการประเมินมูลค่าเพิ่มบ้านมั่นคงโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย โดย ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ เพื่อประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากโครงการบ้านมั่นคงเปรียบเทียบกับชุมชนใกล้เคียงที่ยังไม่ได้ทำโครงการ พบว่าราคาซื้อบ้านมั่นคงเฉลี่ย 916,136 บาท/หลัง ราคาซื้อบ้านในชุมชนเดิมเฉลี่ย 281,090 บาท/หลัง เด็กในชุมชนบ้านมั่นคงมีโอกาสในการเรียนหนังสือมากขึ้น นักเรียนอายุระหว่าง 6-15 ปี มีเวลาในการทำบ้านมากขึ้น และ

ใช้เวลาในการทำงานพิเศษน้อยลง แม้จะมีหนี้สินในด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น แต่หนี้ด้านอื่นน้อยกว่าก่อน จัดทำโครงการบ้านมั่นคง และมีการลงทุนใช้บ้านในการประกอบอาชีพได้มากยิ่งขึ้น

9). การขับเคลื่อนด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปี2553เสนอขอเงินสนับสนุน เพื่อเป็นสินเชื่อที่อยู่อาศัย 3,000 ล้านบาทจากกรอบงบประมาณ 6,000 ล้านบาทและในปี 2554 สามารถคลี่คลายข้อกฎหมายควบคุมอาคารสำหรับโครงการที่รัฐจัดสำหรับผู้มีรายได้น้อย ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2554 หลังจากใช้เวลา 3ปีในการผลักดัน (รายงานการจัดทำที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน โดยชุมชนท้องถิ่น, 2553-2554)

2.3.2 กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคง

เอกวิทย์ นวเศรษฐ (2554) ศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางผังชุมชน กรณีศึกษาชุมชนไฟร์โมสต์ และชุมชนทรัพย์สินพัฒนา เป็นการศึกษาค้นคว้าอิสระที่มุ่งเน้นที่กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางผังชุมชนเอง ซึ่งทั้ง 2 ชุมชน อยู่ในชุมชนตำบลบางบอน ซึ่งมี 4 ชุมชนย่อย ได้แก่ ชุมชนเชื่อมสัมพันธ์ ชุมชนดอกกรักริมทางรถไฟ และ สองชุมชนที่กล่าวเบื้องต้น ซึ่งตั้งอยู่ในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ และกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ พบว่า ชุมชนตำบลบางบอนถูกเวียนคืนที่ดิน 70 ไร่ เพื่อนำไปใช้ในการสร้างรถไฟสาย รังสิต – มหาชัย และสภาพชุมชนเดิมมีการสร้างที่อยู่อาศัยโดยขาดการควบคุม ดังนั้นโครงการบ้านมั่นคงนั้น เน้นการมีส่วนร่วมโดยให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหา โดยใช้วิธีสำรวจแบบสำมะโน คือเก็บข้อมูลประชากรที่ถูกผลกระทบ 120 ครัวเรือน คิดเป็นพื้นที่ที่ถูกกระทบทั้งหมด 70 ไร่ จาก 284 ไร่

โดยเก็บข้อมูลแบบสอบถามได้ครบ 120 ชุด จากหัวหน้ากลุ่มย่อยของชุมชนไฟร์โมสต์ 37 ชุด และ 23 ชุด เป็นการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง และจากหัวหน้ากลุ่มย่อยของชุมชนทรัพย์สินพัฒนา 46 ชุด และ 14 ชุด จากการแจกที่ละบ้านด้วยตนเอง

นำทฤษฎีการมีส่วนร่วม 5 ข้อ มาจำแนกแต่ละขั้นตอนของการวางผังที่อยู่อาศัยในพื้นที่รองรับชุมชนแสมดำ มี คำถาม 5 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่1 การมีส่วนร่วมการค้นหาคำปัญหาภายในชุมชนแสมดำ ส่วนที่2 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชนแสมดำ ส่วนที่3 การมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปัญหภายในชุมชนแสมดำ ส่วนที่4 การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหภายในชุมชนแสมดำ และ ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลภายในชุมชนแสมดำ

จากแบบสอบถาม ได้มีการคัดเลือกข้อมูล ประชากรที่เข้าร่วมในการประชุมนำมาแปลงเป็นค่าสถิติพรรณนาร้อยละ ผลที่ได้ จากกระบวนการมีส่วนร่วม 5 ระดับ ระดับที่1 คือ การร่วมกันค้นหาปัญหา ระดับที่2 การร่วมกันวิเคราะห์ที่มาแห่งปัญหา ระดับที่3 การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ระดับที่4 การดำเนินการแก้ไขปัญหา และระดับสุดท้าย การติดตามและประเมินผล สรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูลมีเพียงระดับที่ 1-4 เท่านั้น ระดับที่1 การร่วมกันค้นหาปัญหา ซึ่งชุมชนโฟร์โมสต์แสดงถึงศักยภาพความพร้อมมากกว่า ชุมชนทรัพย์สินพัฒนาในด้าน การรวมกลุ่ม และร่วมกระบวนการค้นหาปัญหาได้มากกว่าชุมชนทรัพย์สินพัฒนา ระดับที่2 ชุมชนทรัพย์สินพัฒนาแสดงทัศนคติต่อความพึงพอใจที่เป็นไปในด้านที่ดีกว่าชุมชนโฟร์โมสต์ ระดับที่ 3 การร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นการพัฒนาผลจากการวิเคราะห์ในระดับที่ 2 และยังคงอยู่ในขั้นระดมสมอง ซึ่งชุมชนทรัพย์สินพัฒนาแสดงออกมาได้ดีกว่าชุมชนโฟร์โมสต์ ระดับที่4 การร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหา หรือลงมือปฏิบัติ ชุมชนโฟร์โมสต์กลับมาแสดงศักยภาพอย่างชัดเจนมากกว่าชุมชนทรัพย์สินพัฒนา เนื่องจากชุมชนทรัพย์สินพัฒนาคำเนิงผลประโยชน์ของตนมากกว่า

สรุปได้ว่า ชุมชนโฟร์โมสต์ที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองกึ่งเกษตรกรรม และผู้อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย เมื่อเทียบกับชุมชนทรัพย์สินพัฒนา ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ไม่มีการต่อต้านในระดับที่ 1 ส่วนชุมชนทรัพย์สินพัฒนาที่มีลักษณะความเป็นชุมชนเมืองสูงกว่าชุมชนโฟร์โมสต์ รวมทั้งด้านการศึกษาสูงกว่า ทำให้มีความพร้อมในด้านที่อยู่อาศัยที่ถูกเวียนคืน จึงเกิดความไม่พอใจ นำไปสู่การแบ่งฝ่ายที่ยินยอม และไม่ยินยอม ดังนั้นชุมชนโฟร์โมสต์แสดงถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่ 1 มากกว่าอีกชุมชน ในระดับที่ 2 กับ 3 นั้น เนื่องจากเงื่อนไขเรื่องที่ดิน ที่ชุมชนทรัพย์สินพัฒนาได้ขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนแล้ว แต่อีกชุมชนยังไม่ได้ ทำให้เกิดการหวงแหนในทรัพย์สินของตนเอง พบว่า ชุมชนทรัพย์สินพัฒนาออกมาแสดงความคิดเห็นมากกว่า แต่มีความพอใจในกระบวนการน้อยกว่า เพราะคำเนิงเรื่องผลประโยชน์ส่วนตน ในระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจากระดับที่ 2 และ 3 ส่งผลให้การเข้าร่วมของชุมชนทรัพย์สินพัฒนาน้อยเมื่อเทียบกับชุมชนโฟร์โมสต์ ซึ่งการตอบสนองต่อความพอใจเป็นไปในด้านที่ดีกว่าอีกชุมชน

สรสิทธิ์ เลิศขจรสุข (2553) · วิจัยเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนหลังการรื้อย้ายชุมชนแออัด กรณีศึกษาชุมชนสร้างสรรค์พัฒนา 7-12 กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาการแก้ไขปัญหาคารบูกูกที่ดินของชุมชนผู้มีรายได้น้อยโดยใช้ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเป็นตัวชี้วัด และเปรียบเทียบความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนก่อนและหลังการรื้อย้ายชุมชนแออัด (Relocation) พบว่าก่อนการรื้อย้าย (ประมาณปี 2548) ชุมชนผู้มีรายได้น้อย

น้อยไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและปัจจัยสี่โดยเฉพาะเรื่องที่อยู่อาศัย เพราะเป็นการบุกรุกที่ดินของการทำไร่

โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์กรรมการสหกรณ์ชุมชน สร้างสรรค์พัฒนา 7-12 เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ และใช้หลักสถิติพรรณนาเปรียบเทียบเศรษฐกิจครัวเรือน ก่อนและหลังการรื้อย้าย พบว่าค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพิ่มมากขึ้นหลังการรื้อย้าย เนื่องจากการใช้บริการมอเตอร์รับจ้างไปต่อรถประจำทาง และค่าหนี้สินอื่น เช่น ค่าผ่อนรถ ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าไฟฟ้าเพิ่มขึ้นหลังการรื้อย้าย ซึ่งก่อนการย้ายที่อยู่ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่เสียค่าใช้จ่าย ด้านการเก็บหอมของครัวเรือนเพิ่มขึ้นหลังการรื้อย้าย มีการออมทรัพย์กับสหกรณ์จำนวน 100 บาทต่อเดือน ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยลดลงเนื่องจากที่ดินถูกกฎหมายโดยชุมชนตกลงเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน สัญญาเช่า 10 วาระ วาระละ 3 ปีกับการทำไร่ มีรายได้เพียงพอในการซื้ออาหาร และเครื่องนุ่งห่ม มีแหล่งจำหน่ายยาใกล้ชุมชน

สรุปได้ว่า ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ 64 ครัวเรือน จาก 114 ครัวเรือน มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจในด้านของปัจจัยสี่ และพบว่ามี 31 ครัวเรือนที่ค้างชำระค่าเช่าที่ดินและค่าดินเชื้อที่พักอาศัย และอีก 28 ครัวเรือน มีปัญหาด้านภาระหนี้สินเกินกำลังจ่าย รวมถึงครัวเรือนส่วนใหญ่ที่มีรายได้สุทธิต่ำกว่า 7,000 บาท และได้เสนอแนะว่าควรทำการศึกษาเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนในชนบท เพราะชุมชนมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น ชุมชนชนบทอาชีพหลักเป็นการเกษตร ต่างกับชุมชนในเมืองที่ประกอบอาชีพนอกที่อยู่อาศัยและยังศึกษาเรื่องกรรมสิทธิ์ของที่ดินแตกต่างกันออกไป ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนในชุมชนรวมถึงการศึกษาเรื่องรูปแบบการแก้ปัญหาชุมชนแออัดที่แตกต่างออกไป เช่น การสร้างใหม่ในที่ดินเดิม เป็นต้น

อรรวรรณ โรจน์สถาพร และสมพร บุญญาปัญญา (2552) ทำการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกโครงการบ้านมั่นคงนาร่อง ชุมชนสร้างสรรค์พัฒนา 7-12 (คลองเตย) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของสมาชิกโครงการบ้านมั่นคงนาร่อง ทางด้านที่อยู่อาศัย รายได้ รายจ่าย หนี้สิน และด้านสังคมในเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 84 หลังคาเรือน รวมทั้งสิ้น 431 คน

ผลจากการศึกษา เรื่องรายรับ รายจ่าย หนี้สิน พบว่า ภายในบ้านแต่ละหลัง มีสมาชิกอยู่ 4-5 คน คิดเป็นร้อยละ 38.1 และมี 1 ครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 82.1 อายุของสมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 7-18 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.7 ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 26.4 โดยมีรายได้/รายคน/รายเดือน อยู่ในช่วง 5,000 – 10,000 บาท เป็นส่วนใหญ่

และพบว่าสมาชิกประมาณครึ่งหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 47.8 หายรายได้เลี้ยงดูสมาชิกส่วนที่เหลือ ได้แก่ สมาชิกที่ไม่มีงานทำ และรายได้รวมของสมาชิกในบ้าน/เดือน อยู่ในช่วง 10,001-15,000 บาท เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 41.7 สำหรับค่าใช้จ่ายรวมในบ้าน/เดือน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท และ 10,001 -15,000 บาท ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ประมาณ 37.5

ผู้วิจัยได้พิจารณาโครงการพัฒนาโครงการบ้านมั่นคงนำร่องชุมชนสร้างสรรค์พัฒนา 7-12 (คลองเตย) ดังนี้ จากผลการศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ลงทุน คิดเป็นร้อยละ 73.5 และรัฐสนับสนุนงบประมาณ เพิ่มเติมอีกร้อยละ 26.5 งานก่อสร้างโครงการจึงประสบผลสำเร็จ

ภูติศ กุลนิธิไพฑูรย์ (2552) ศึกษาวิเคราะห์เรื่องกระบวนการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาชุมชนพัฒนาปอนไก่อ กรุงเทพมหานคร เป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการบ้านมั่นคงทั้ง 8 ขั้นตอน คือ 1) การทำความเข้าใจให้ตรงกันและสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน 2) การขอมทรัพย์ 3) การแบ่งงานกันทำตอกย้ำความมั่นใจ 4) การสำรวจข้อมูลชุมชน 5) การจัดระบบสิทธิในที่อยู่อาศัย 6) การร่วมวางแผน สร้างแปลน เพื่อปลูกบ้านตามใจผู้อยู่ 7) การร่วมกันสร้างระบบสาธารณูปโภคและการสร้างบ้าน 8) การร่วมสร้างชุมชนที่มั่นคง และศึกษาความสำเร็จ ความล้มเหลวของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง

โดยการเก็บแบบสอบถามอย่างเจาะลึก (In-Dept Interview) จากคณะกรรมการสหกรณ์เคหสถานชุมชนพัฒนาปอนไก่อจำกัดจำนวน 6 คนและคณะกรรมการชุมชนพัฒนาปอนไก่อโดยการสัมภาษณ์จำนวน 2 คน แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) และนำไปอภิปรายพร้อมข้อเสนอแนะกับชุมชน (Focus group) พบว่าส่วนที่ 1 ขึ้นเตรียม การระดับความสำเร็จอยู่ในระดับดี ส่วนที่ 2.กระบวนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 8ขั้นตอน ขึ้นการร่วมกันสร้างระบบสาธารณูปโภคและการสร้างบ้าน กับขึ้นการร่วมสร้างชุมชนที่มั่นคงระดับความสำเร็จอยู่ในระดับพอใจ แต่อีก 6 ขึ้นอยู่ในระดับดี ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและความล้มเหลว ในส่วนนี้ระดับคะแนน ปานกลางกับพอใจซึ่งน้อยกว่าส่วนอื่น ส่วนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวกับกระบวนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง 8 ขั้นตอน ซึ่งผลที่ได้อยู่ในระดับดี ร้อยละ 95.6 มีด้านความเข้าใจกับการสื่อสารระดับคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ควรมีการทำสำรวจความคิดเห็นของประชาชนก่อนแล้วค่อยนำมาสรุปเป็นนโยบายเพื่อให้ประชาชนยอมรับมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

ชัยวัฒน์ รักคู่ (2551) ศึกษาชุมชนผู้มีรายได้น้อยด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลต่อคุณภาพการอยู่อาศัยในเขตเมือง ชุมชนหัวเมืองพัฒนา จังหวัดนครสวรรค์ โดยเน้นการศึกษา ด้านกายภาพเป็นหลัก ผลการวิเคราะห์ พบว่าสิ่งที่ชุมชนต้องการเพิ่ม คือ ทางเท้า ทางจักรยาน โดยการลดสิ่งกีดขวางข้างทาง เช่น รั้ว กำแพง ทำให้พื้นที่การเดินทางมีขนาดใหญ่ สิ่งที่ชุมชนต้องการลด คือ ขยะ โดยการจัดหาพื้นที่รองรับ และตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่สาธารณะของชุมชน และได้เสนอแนะให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในมิติอื่น เช่น เศรษฐกิจ สังคม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงชุมชนผู้มีรายได้น้อย และ ป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนในอนาคต

นอกจากนี้มีการประเมินโครงการบ้านมั่นคงซึ่งโครงการนี้ เป็นการร่วมมือกันระหว่าง พอช กับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย โดย ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ ประเมินการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง เปรียบเทียบกับชุมชนใกล้เคียงที่ไม่เข้าร่วม พบว่า นักเรียนมีโอกาสในการเรียนหนังสือมากขึ้นโดยการศึกษานี้ได้เลือกชุมชน 16ชุมชน มีครัวเรือน 745 ครัวเรือนเป็นตัวอย่งในการสำรวจคนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงแล้วผลการศึกษา พบว่า ราคาบ้านเช่าเพิ่มขึ้น 1,523บาท ต่อเดือน

2.4 การสรุปสาระสำคัญจากการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่า มาตรฐานวัดคุณภาพชีวิตแบ่งได้ 2 แบบ คือเชิงปริมาณ กับเชิงคุณภาพ (ณดา จันทรสม และคณะ. 2551) ดังเห็นว่า สังคมเมืองปัจจุบันผู้มีรายได้น้อยยังขาดการเอาใจใส่ ขาดโอกาสในการเข้าถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน รวมถึงขาดการยอมรับในสังคม สภาพเศรษฐกิจสังคม โครงการบ้านมั่นคงเน้นการมีส่วนร่วมโดยให้ประชาชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ปรับปรุงที่อยู่อาศัยด้วยตนเองเพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาประเมินโครงการบ้านมั่นคง โดยเลือกชุมชนที่เข้าร่วมโครงการนำร่อง 3 ชุมชน จาก 10 ชุมชน เป็นตัวแทนในการศึกษา พิจารณาจากกรรมสิทธิ์ที่ดินต่างกัน คือ ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ การทำเรือฯ และของเอกชน เพื่อวิเคราะห์ประเมินคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านเศรษฐกิจสังคมทั่วไป 2.ด้านที่อยู่อาศัย และ เปรียบเทียบคุณภาพชีวิต ทั้ง 3 ชุมชน สภาพแวดล้อมในชุมชน 3.ด้านความปลอดภัยและความ

มั่นคงในที่อยู่อาศัย และ 4.ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้นมาจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยชุมชนในพื้นที่ เพื่อทราบปัญหาปัจจุบัน อดีตที่ผ่านมา การสำรวจภาคสนาม และข้อมูลด้านสถิติภูมิจากหน่วยงานเกี่ยวข้องกับชุมชน และนโยบายแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ต่ำจากภาครัฐเพื่อประเมินคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและสังคม

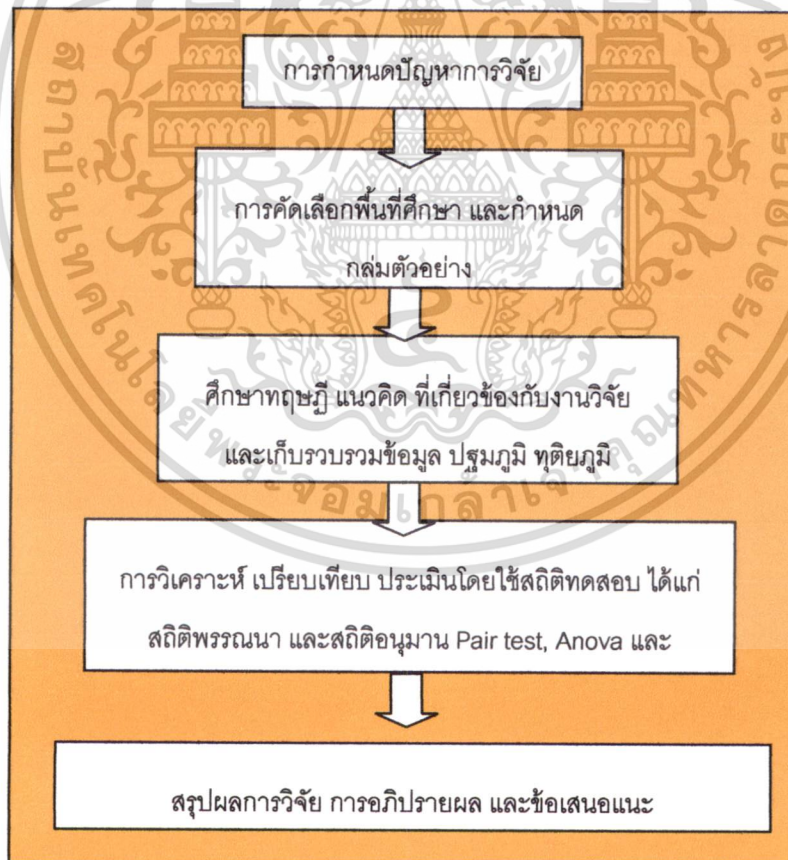
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

เนื้อหาในบทนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจสังคมทั่วไปของผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง รวมถึงตัวแปรที่ใช้ในการประเมินผล เพื่อนำมาสังเคราะห์ใช้ในการออกแบบระเบียบวิจัย โดยเชื่อมโยงทฤษฎี วรรณกรรมแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์สร้างตัวแปรชีวิตคุณภาพชีวิตเพื่อนำมาใช้ในการประเมินผลคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงและทำการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตที่กรรมสิทธิ์ที่ดินแตกต่างกัน โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ศึกษา และการสำรวจภาคสนามเพื่อใช้ในการศึกษา การวิจัยดังต่อไปนี้

กระบวนการวิจัย

ภาพที่ 3.1 กระบวนการวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.1 การกำหนดปัญหาการวิจัย

การกำหนดปัญหาการวิจัย โดยการตั้งคำถาม ข้อสงสัยเพื่อที่จะค้นคว้าหาคำตอบ และตั้งสมมติฐานการวิจัย เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงแล้วคุณภาพชีวิตจะดีขึ้นจากการศึกษา คุณภาพชีวิตแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ หลังจากนั้นทำการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของชุมชนหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงที่กรรมสิทธิ์ที่ดินต่างกัน เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า กรรมสิทธิ์ที่ดินที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิต

3.2 การกำหนดพื้นที่วิจัย

พื้นที่ในการศึกษา เรื่องการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐ ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้เลือกโครงการบ้านมั่นคง เป็นตัวแทนศึกษาโครงการของรัฐในการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยโดยมีเกณฑ์ ดังนี้ ต้องเป็นชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงมาเป็นเวลานานพอสมควร เพื่อที่จะสามารถประเมินคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการได้ ดังนั้นจึงเลือกโครงการนำร่อง 10 ชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีปัญหาด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย เป็นต้น และเลือกกรรมสิทธิ์ที่ดินแตกต่างกันในการประเมินคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ในงานวิจัยนี้ได้เลือกชุมชนนำร่อง 3 ชุมชนเป็นตัวแทนศึกษา

3.2.1 พื้นที่ศึกษา

การเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ใช้ทั้งหมด 3 ชุมชนเป็นตัวแทนในการศึกษา

ตารางที่ 3.1 แสดงโครงการนำร่อง 10 ชุมชนแรก

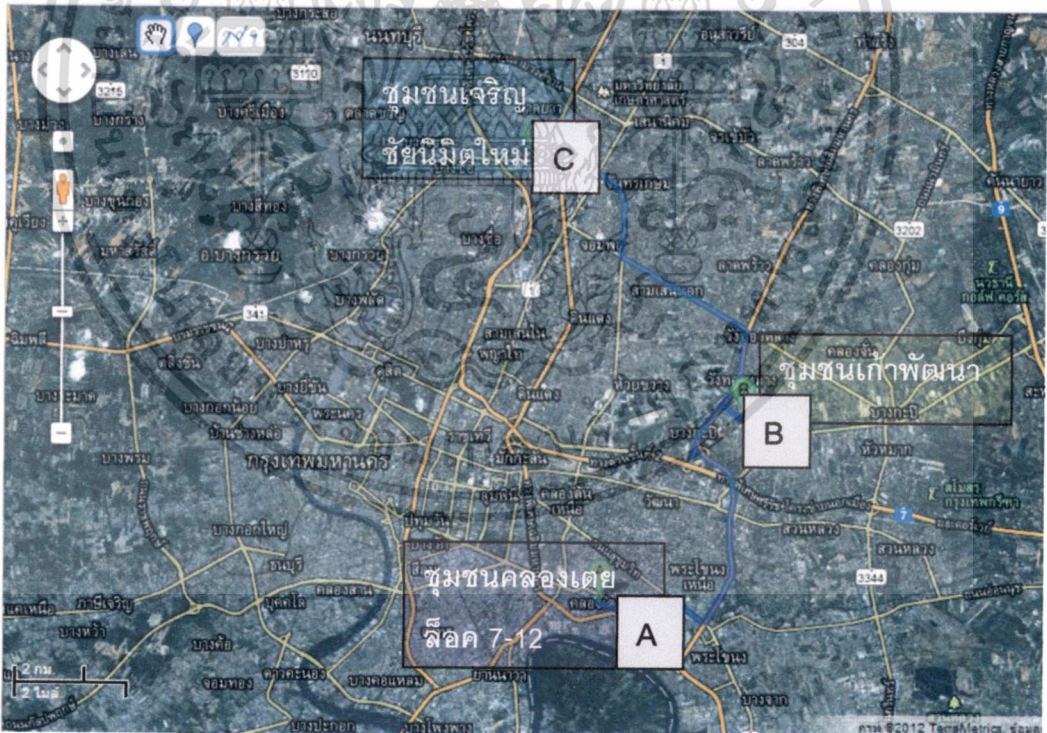
โครงการนำร่อง 10 ชุมชน	เจ้าของที่ดิน	จังหวัด
1.ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่	เอกชน	กรุงเทพมหานคร
2.ชุมชนคลองเตยลือด 7 -12	การทำเรือ	กรุงเทพมหานคร
3.ชุมชนแก้วพัฒนา	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	กรุงเทพมหานคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

โครงการนำร่อง 10 ชุมชน	เจ้าของที่ดิน	จังหวัด
4.ชุมชนบ่อนไก่	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	กรุงเทพมหานคร
5.ชุมชนร่วมสามัคคี	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	กรุงเทพมหานคร
7.ชุมชนไกลกวิลเลจ	การรถไฟ	นราธิวาส
8.ชุมชนเก้าเส้ง	ราชพัสดุ	สงขลา
9.ชุมชนบึงคูก	เทศบาล	อุตรดิตถ์
10.ชุมชนแหลมรุ่งเรือง	ราชพัสดุ	ระยอง

เนื่องจากโครงการนำร่องทั้ง 10 ชุมชน นั้นมีเจ้าของที่ดินอยู่ 3 ส่วนได้แก่ ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่ดินของรัฐ และที่ดินของเอกชนดังนั้นงานวิจัยนี้เลือกโครงการนำร่อง 3 ชุมชน เป็นตัวแทนจาก 10 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนเจริญชัยนิมิตรใหม่ 2) ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 3) ชุมชนเก้าพัฒนา

ภาพที่ 3.2 แสดงที่ตั้ง 3 ชุมชน A แสดงตำแหน่งชุมชนคลองเตยลือค 7-12 B แสดงตำแหน่งชุมชนเก้าพัฒนา C แสดงตำแหน่งชุมชนเจริญชัยนิมิตรใหม่

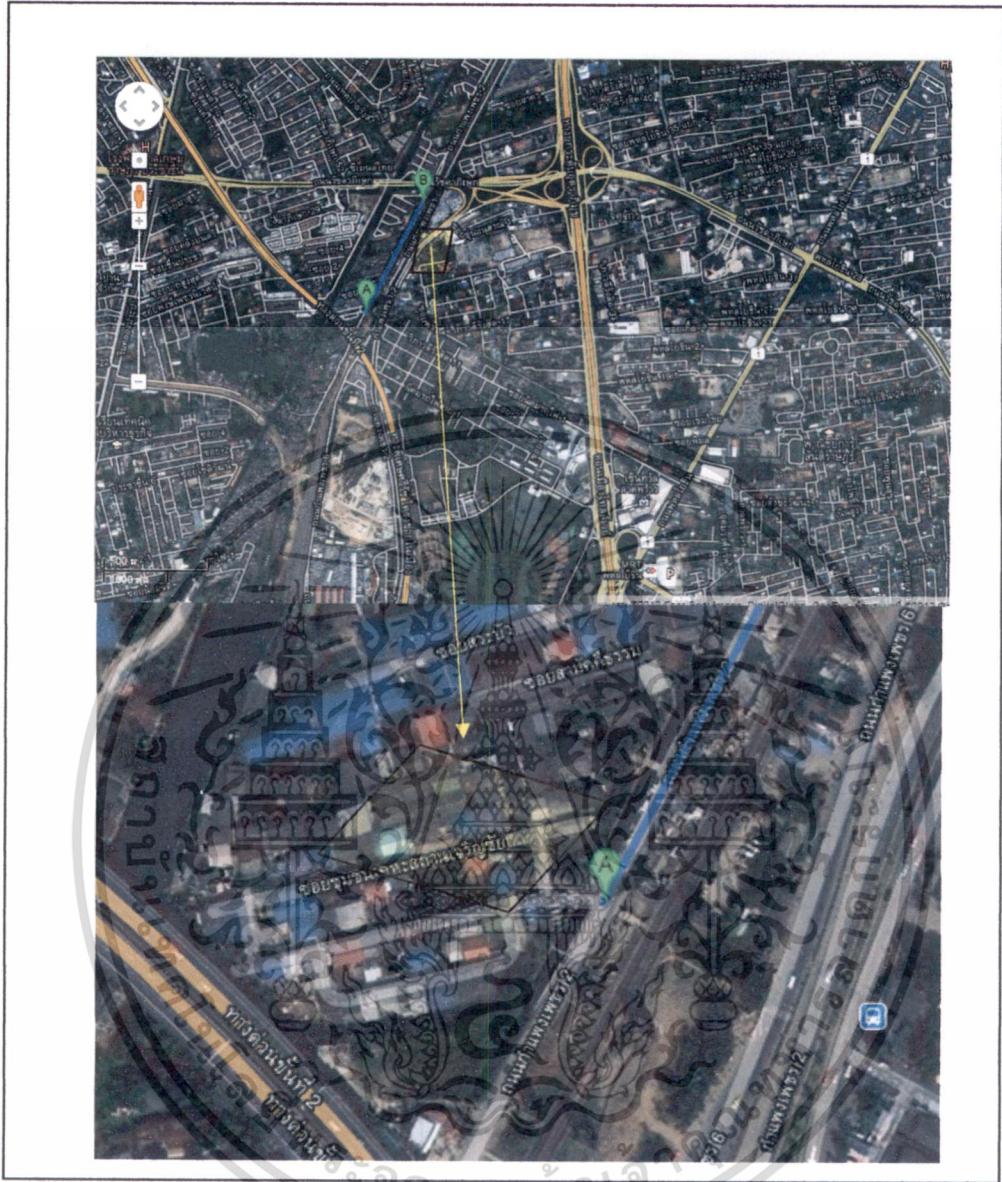
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2.2 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่

ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ตั้งอยู่บริเวณทางริมรถไฟ ถนนกำแพงเพชร 2 เขตจตุจักร จังหวัด กรุงเทพมหานคร แสดงในภาพที่ 3.3 เป็นพื้นที่ของเอกชนมีพื้นที่ 5 ไร่ 35 ตารางวา เป็นชุมชนมีอายุมากกว่า 50 ปี เดิมเป็นชุมชนสวนผัก แต่เนื่องจากเป็นชุมชนขนาดใหญ่ได้ จึงแบ่งชุมชนออกมาเป็น ชุมชนเคหสถานเจริญชัย (ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่) ผู้อาศัยในชุมชนส่วนมากเป็นลูกจ้างการรถไฟ และอาชีพรับจ้างทั่วไป เนื่องจากเจ้าของที่ดินต้องการขายที่ดิน ชาวบ้านในชุมชนจึงรวมตั้งสหกรณ์ และใช้เงินซื้อจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) เพื่อซื้อที่ดินดังกล่าวมีมูลค่า 18 ล้านบาท แบ่งเป็นประชากรมีครัวเรือน 82 ครัวเรือน ประชากร 201 คน ชาย/หญิง 148 คน เด็กชาย/เด็กหญิง 148 คน (อัคนิช ศรีดารัตน์. 2548)

ปัจจุบันหลังจากทำการปรับปรุงผังที่ดินใหม่ให้อยู่ในพื้นที่ 5 ไร่ 35 ตารางวา แสดงในภาพที่ 3.4 ทำให้มีถนนผ่านหน้าบ้าน ชาวบ้านไม่ต้องใช้ไม้วางพาดรางน้ำ เดินในซอยแคบแบบเมื่อก่อน

ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม เดือนธันวาคม 2555 พบว่า มีครัวเรือนอาศัยอยู่ในชุมชน 57 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 247คน ครัวเรือนมีสมาชิก 4-5 คน เป็นส่วนมาก และผ่อนเงินซื้อให้กับ พอช.ครบหมดสิ้นอยู่ในระหว่างดำเนินการทำเรื่องขออนุญาตที่ดิน

ภาพที่ 3.3 แสดงที่ตั้งชุมชนนิมิตใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 3.4 แสดงผังพัฒนาชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่

ที่มา: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

3.2.3 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนชุมชนคลองเตยล๊อค 7-12

คลองเตย เป็นเขตที่มีชุมชนมากที่สุดในประเทศไทย มีชุมชนทั้งสิ้น 44 ชุมชน พื้นที่ประมาณ 800 ไร่ มีผู้อาศัยมากกว่าหนึ่งแสนคน 26 ชุมชนเป็นชุมชนแออัด เนื่องจากในช่วงแรกการทำเรือแห่งประเทศไทยไม่ได้นำที่ดินทั้งหมด 2,259 ไร่ มาใช้ในการดำเนินงาน แต่ใช้เพียง 400 ไร่ ทำให้เกิดพื้นที่ว่างเปล่า ทำให้ผู้อพยพเข้ามาทำงานในเมือง บุกรุกสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นบนที่ดินของรัฐ ไม่มีกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา

การแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยได้เริ่มขึ้นเมื่อ การทำเรือฯ ต้องการใช้พื้นที่ที่ชาวบ้านอาศัยอยู่ การเคหะแห่งชาติกับการทำเรือฯ ได้จัดหาที่ดินรองรับ ที่บริเวณซอย วัชรพล มีชาวบ้านบางส่วนย้าย และมีบางส่วนต้องการอาศัยอยู่ในเขตคลองเตย

ปี 2542 เริ่มมีการเจรจากับการทำเรือฯ เพื่อหาที่อยู่อาศัย และในขณะนั้นภาครัฐมีนโยบายช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย คือ โครงการบ้านมั่นคง ซึ่งชุมชนคลองเตยล๊อค 7-12 ได้รับเลือกเป็นชุมชนนำร่อง หลังชุมชนคลองเตย ทำการเจรจากับ การทำเรือฯ ได้พื้นที่ 5 ไร่ อยู่ห่างจากที่ดินเดิม 1 กิโลเมตร แสดงในภาพที่ 3.5 จากที่ดินเดิม (จุด A) คือ บริเวณโซน 2 (ตามผังแม่บทของการแบ่งพื้นที่โดยการทำเรือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๑) ย้ายไปที่ดินใหม่ (จุด B) คือบริเวณที่ลานจอดรถบรรทุกหน้าชุมชนโรงหมู ขนาดพื้นที่ 5 ไร่ 1 งาน แสดง
ในภาพที่ 3.6 (จันทนา เบญจทรัพย์. 2548)

ภาพที่ 3.5 แผนที่แสดงการย้ายที่อยู่ของชุมชนคลองเตย

ที่มา: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

ภาพที่ 3.6 พื้นที่บริเวณลานจอดรถบรรทุกหน้าชุมชนโรงหมูก่อนปรับปรุง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่มา: จันทนา เบญจทรัพย์. 2548

ปัจจุบันหลังจากชุมชนทำการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ทำให้มีถนนตัดผ่านหน้าบ้าน ไม่มีน้ำท่วมขัง และขยะบนพื้นถนน การทำสัญญาเช่ากับการทำเรือฯ เป็นสัญญา

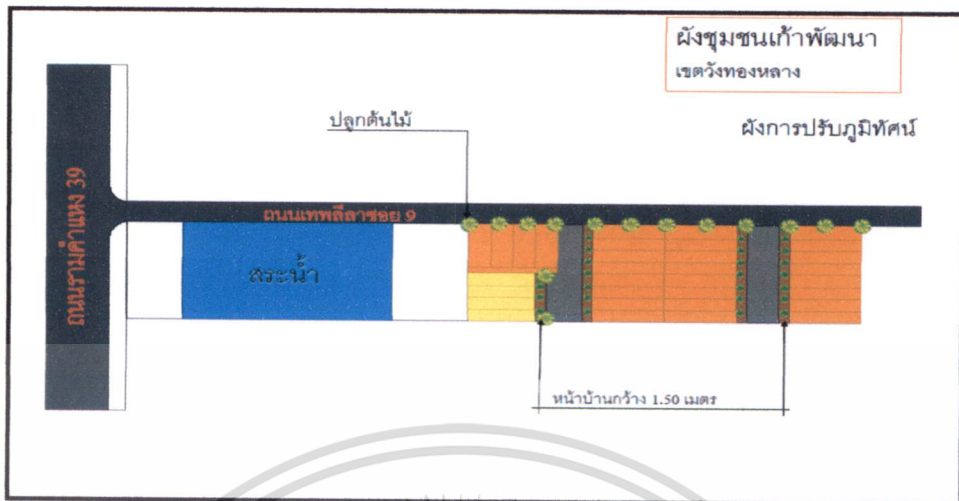
ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามเดือนกุมภาพันธ์ 2556 พบว่า สัญญาเช่าที่ดินกับการทำเรือฯ มี 10 วาระ วาระละ 3 ปี และอีก 10 ปี ช้างหน้ามีโครงการเวียนคืนที่ดินทั้งหมดความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยค่อนข้างต่ำ

3.2.4 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนเก่าพัฒนา

ชุมชนเก่าพัฒนาตั้งอยู่บริเวณรามคำแหง 39 ซอย 9 จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มีพื้นที่ 1 ไร่ 3 งาน เดิมที่ดิน มีปัญหาเรื่อง กลิ่นน้ำเน่า น้ำท่วมขังในบริเวณชุมชน ดังนั้นมีปรับปรุงที่ดินเดิมร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช) โดยการเข้าร่วมโครงการนำร่องบ้านมั่นคง โดยเริ่มถมที่ดิน 2.20 เมตร เพื่อยกระดับพื้นที่ในชุมชนให้เท่าระดับถนนรามคำแหง 39

ปัจจุบันมีครัวเรือนอาศัยอยู่ในชุมชน 31 หลังคาเรือน รวมทั้งสิ้น 155 คน ในครอบครัวมีสมาชิก 4-5 คนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งชุมชนต้องการจัดทำโครงการที่อยู่อาศัยโดยปรับพื้นที่ให้เหลือเพียง 1 ไร่ 1 งาน 18 ตารางวาและจะทำกรื้อบ้านเรือนเดิมทั้งหมดแล้วสร้างใหม่

โครงการได้ทำการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านได้มีบ้านแถวสองชั้นอาศัยอยู่ โดยมีพื้นที่ 12 ตารางวา 27 หลังคาเรือน เป็นบ้านหลัก และ 9 ตารางวา 4 หลังคาเรือน เป็นบ้านขยาย คือครอบครัวมีการแต่งงานสมาชิกเพิ่มขึ้นแล้วได้สิทธิ์ในที่อยู่อาศัย โดยค่าเช่าที่ดินคิด ตารางวาละ 15 บาท และมีการเก็บออมเงินครัวเรือนละ 100 บาทต่อเดือน พอช.ให้สินเชื่อ 4 ล้านบาทในการสร้างบ้าน 31 หลังคาเรือน โดยแต่ละครัวเรือนผ่อนจ่ายเดือนละ 1500 บาท นอกจากนี้ชุมชนยังมีกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนคอยให้เงินกู้กับชาวบ้าน

ภาพที่ 3.7 แสดงผังชุมชนเก่าพัฒนา

ที่มา: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

3.3 การเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1 ประชากร

การศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยโดยถือว่าครอบครัวที่อาศัยในชุมชนทั้ง 3 ชุมชนเป็นตัวแทนในการศึกษา ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมมีครอบครัวเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงทั้งหมด 202 ครอบครัว คิดเป็นสัดส่วนร้อยละดังนี้

ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ ร้อยละ 28(57 ครอบครัว, 387 คน) ชุมชนคลองเตยลือค 7- 12 ร้อยละ 56 (114 ครอบครัว, 585 คน) และชุมชนเก่าพัฒนา ร้อยละ 16 (31 ครอบครัว, 155 คน) ประชากรทั้งหมด 1127 คน

3.3.2 กลุ่มตัวอย่าง

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง หน่วยวิจัยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ครอบครัว โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตร (เอกสารประกอบการเรียนวิชาสถิติเพื่อการวางแผน 2550)

$$n = \frac{Z^2 p(1-p)}{d^2}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Z = ค่าทวนจากระดับความเชื่อมั่น 95% จะได้ 1.96

p = สัดส่วนกลุ่มที่สนใจ ใช้ 0.5

d = ความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าสัดส่วนที่ยอมรับได้ใช้ 0.05 แทนค่าในสูตร

ได้ดังนี้

แทนค่าลงในสูตรได้ดังนี้

$$n = \frac{1.96^2 (0.5 (1-0.5))}{0.05^2} = 384.16$$

กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา $N = 202$ ครั้งเรียน ปรับค่า n ด้วยสูตร

$$n_p = \frac{n}{1 + (n/N)}$$

เมื่อ n_p = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

N = ขนาดประชากร

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

แทนค่าลงในสูตรจะได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้ดังนี้

$$n_p = \frac{384.16}{1 + (384.16//202)} = 132.46 \text{ ครั้งเรียน}$$

ทำการให้นำหนักโดยคำนวณจากสัดส่วนร้อยละของจำนวนแต่ละครั้งเรียนในแต่ละชุมชน

ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ $132 \times 0.28 = 37$ ครั้งเรียน

ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 $132 \times 0.56 = 74$ ครั้งเรียน

ชุมชนแก้วพัฒนา $145 \times 0.16 = 21$ ครั้งเรียน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาค้างนี้ ได้แก่

3.4.1 แบบสอบถาม โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 1) ข้อมูลลักษณะประชากรเศรษฐกิจและสังคม เป็นข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบให้เลือกตอบ เช่น จบการศึกษาระดับไหน เข้าร่วมโครงการสหกรณ์หรือไม่ ครว้เรือนมีการเก็บออมเงิน หนี้สินเป็นแบบระยะสั้นหรือระยะยาว และแบบสอบถามแบบปลายเปิดได้แก่ มีจำนวนกี่คน ประกอบอาชีพ อาชีพหลัก อาชีพเสริม การเก็บเงินออมของครว้เรือน ก่อน-หลังการปรับปรุงมีพื้นที่เท่าไร
  - 2) ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม แบบสอบถามคุณภาพที่อยู่อาศัยชีวิต ได้แก่ ที่อยู่อาศัยมีความคงทนถาวร การจัดบ้านเป็นระเบียบเรียบร้อย ครว้เรือนมีส่วนร่วมถูกสุขอนามัย รวมถึงการพูดคุยกันภายในครอบครัวและการปฏิสัมพันธ์กันในชุมชน
  - 3) ข้อมูลด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เป็นข้อมูลครว้เรือนด้านความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน เรื่องเอกสารสิทธิ์ถือครองที่ดิน ระยะเวลาการให้เช่าที่ดิน เป็นแบบสอบถามแบบให้เลือกตอบ ได้แก่ อัตราการเกิดอุบัติเหตุ ความถี่ ระดับความรุนแรงของอุบัติเหตุ อาชญากรรม ขโมย และประตูทางเข้าออกชุมชนเพื่อรักษาความปลอดภัย รวมทั้งแบบสอบถามปลายเปิดได้แก่ หนี้สินมาจากด้านไหน ใช้เวลาในการชำระหนี้สินอีกกี่ปี
  - 4) ข้อมูลด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ แบบสอบถามให้เลือกตอบ ได้แก่ การมีไฟฟ้า น้ำประปาใช้ในชุมชน มีถนนให้รถสัญจร ทางเดินปลอดภัย ไม่มีน้ำท่วมขังในชุมชน รวมถึงการจัดเก็บขยะ
- หมายเหตุ เกณฑ์ผู้สอบถาม เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือสามารถเป็นตัวแทนของครอบครัวนั้นเพื่อให้ข้อมูลในแบบสอบถามมีความถูกต้องมากที่สุด

3.4.2 การสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ผู้อาศัยในพื้นที่ศึกษา และการสำรวจภาคสนาม

โดยการถ่ายรูปสภาพที่อยู่อาศัยปัจจุบัน และสอบถามสภาพที่อยู่ในอดีต และความคิดเห็น ความพึงพอใจ ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง รวมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสภาพชุมชนปัจจุบัน

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำแบบสอบถามเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จากครัวเรือนทั้งหมด 132 ครัวเรือน โดยขั้นแรกนำแบบสอบถามตัวอย่าง 20 ชุด เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือก่อนแล้วนำมาปรับแก้ไขก่อนไปเก็บข้อมูลทั้ง 132 ชุดนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างมาทำการ Pretest 20 ชุด เพื่อทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม มีการปรับแก้แบบสอบถามในด้านความปลอดภัยและความมั่นคง โดยตัดดัชนีชี้วัด การออกกำลังกาย และสำหรับคำถามอื่นหลังจากนำมาทดสอบทางสถิติ (Cronbach test) พบว่าสามารถใช้ทดสอบได้

3.6.1 การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยหลังเข้าร่วมโครงการ

โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยให้คะแนนน้ำหนักคุณภาพชีวิต 4 ด้านเท่ากัน การประเมินคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ และสังคมทั่วไป 2) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 3) ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง 4) ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ

ด้านเศรษฐกิจ ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการอธิบายคุณภาพชีวิต ด้านเศรษฐกิจทั่วไปในพื้นที่ศึกษา เช่น เรื่องหนี้สิน รายรับ รายจ่าย อาชีพ การเก็บออม โดยวิเคราะห์จากแบบสอบถามในส่วนที่ 1

การประเมินคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โดยใช้สถิติทดสอบ Pair Sample T-test, ANOVA และ MANOVA ในการประเมินคุณภาพชีวิต ก่อน หลังเข้าร่วมโครงการ มีสมมติฐานว่า

คุณภาพชีวิตดีขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการ และทำการเปลี่ยนข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยการปรับคะแนนให้เป็นฐานสิบ ดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงตัวแปรและเกณฑ์การวัดระดับคุณภาพชีวิตก่อน-หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

คุณภาพชีวิต	ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต	คะแนน	มาตรวัด
1.ด้านสังคม	- การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน หรือคนในชุมชน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =A1
	- การพูดคุยในครัวเรือน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =A2
	- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =A3
	- การรับประทานอาหารร่วมกัน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =A4
	- การปรึกษานโยบายร่วมกัน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =A5
	- กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ เช่น ดูหนังฟังเพลง	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =A6
	- การช่วยเหลือกันในชุมชน		(คะแนน x 10)/5 =A7
	- การแจ้งข่าวสาร	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =A8
2.ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	- ความพอใจในที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 = B1
	- วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =B2
	- ไม่มีน้ำท่วมขังรอบบริเวณที่อยู่อาศัย	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =B3
	- มีสิ่งแวดล้อมที่ดี	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =B4
	- ความพอใจในสภาพชุมชน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =B5
	- ที่อยู่อาศัยเป็นระเบียบเรียบร้อย	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =B6
	- ไม่มีขยะตามพื้นถนนสาธารณะ	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =B7
	- ไม่มีน้ำท่วมขังบนพื้นถนนสาธารณะ	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =B8
	- ไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ ทางเสียง	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =B9
3.ด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย	- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของครัวเรือน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =C1
	- การลักขโมย		(คะแนน x 10)/5 =C2
	- การทะเลาะกัน	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =C3
	- การออกกำลังกาย	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =C4
	- กินอาหารถูกหลักอนามัย	1 – 5	(คะแนน x 10)/5 =C5
			1 – 5

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

คุณภาพชีวิต	ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต	คะแนน	มาตรวัด
4.ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ	- มีน้ำประปา	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D1
	- มีท่อระบายน้ำ	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D2
	- มีไฟฟ้าแสงสว่างในชุมชน	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D3
	- มีทางเดินเท้า ทางจักรยาน	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D4
	- มีทางรถยนต์	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D5
	- มี การจัดเก็บขยะ	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D6
	- มีห้องสมุด	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D7
	- มีสถานที่ออกกำลังกาย	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D8
	- มีสนามเด็กเล่น	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D9
	- มีสวนสาธารณะ	0 - 2	(คะแนน x 10)/2 = D10

หมายเหตุ คะแนนคุณภาพชีวิต 1 หมายถึง น้อยมาก 2 หมายถึง น้อย 3 หมายถึง ปานกลาง 4 หมายถึง มาก 5 หมายถึง มากที่สุด ส่วนคุณภาพชีวิตด้านที่ 4 0 หมายถึง ไม่มี 1 หมายถึง มีแต่ไม่เพียงพอ 2 มีเพียงพอ

โดยคำถามทั้งหมดถูกปรับให้เป็นคำถามเชิงบวก คือ ถ้าคะแนนสูงคุณภาพชีวิตสูงตาม

ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม มีทั้งหมด 8 คำถาม ค่าเฉลี่ย = $(A1+A2+A3+.....+A8)/8$

ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม มีทั้งหมด 9 คำถาม ค่าเฉลี่ย = $(B1+B2+B3+.....+B9)/9$

ด้านความปลอดภัยและความมั่นคงมีทั้งหมด 5 คำถาม ค่าเฉลี่ย = $(C1+C2+C3+.....+C5)/5$

ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ มีทั้งหมด 10 คำถาม ค่าเฉลี่ย = $(D1+D2+D3+.....+D10)/10$

โดยให้คะแนนน้ำหนักคุณภาพชีวิต 4ด้านเท่ากัน นำระดับคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน $(A+B+C+D)/4 =$ ระดับคุณภาพชีวิต

Pair Sample T-test เป็นการทดสอบค่าเฉลี่ยของ 2 กลุ่มว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ Pair Sample T-test ในการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % ในการทดสอบต้องทำการสุ่มทีละคู่ หมายถึง การป้อนข้อมูลในโปรแกรม Spss ต้องป้อนข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามทีละราย เช่น รายที่1 ก่อน รายที่1 หลัง, รายที่2 ก่อน รายที่2 หลัง ทำเรียงลำดับไปจนครบ โดยมีสมมติฐานทางสถิติคือ

$$H_0 : \mu_{\text{คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วม}} \leq \mu_{\text{คุณภาพชีวิตก่อนเข้าร่วม}}$$

$$H_1 : \mu_{\text{คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วม}} > \mu_{\text{คุณภาพชีวิตก่อนเข้าร่วม}}$$

ถ้า p (ความน่าจะเป็น) น้อยกว่า α (ระดับนัยสำคัญ = 0.05) จะปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_1 นั่นคือคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วม แตกต่างกับก่อนเข้าร่วม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% แต่ถ้าค่า P มากกว่า 0.05 คือ ก่อน หลังเข้าร่วมโครงการไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

3.6.2 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต คุณภาพชีวิต 3 ชุมชนที่กรรมสิทธิ์ที่ดินไม่เหมือนกัน หลังเข้าร่วมโครงการ

หลังจากการประเมินคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ของผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงได้แก่ 1) ด้านสังคม 2) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 3) ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง 4) ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชน ที่การกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินที่แตกต่างกัน โดยใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistic) โดยการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชน หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ใช้วิธีการทดสอบความแปรปรวน (ANOVA) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสำหรับหลายตัวแปร (Multivariate Analysis of Variance; MANOVA) ตามลักษณะของกรรมสิทธิ์ของการครอบครอง เพื่อพิสูจน์สมมติฐานว่า คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงดีขึ้น การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชนโดยวิธี ANOVA และมีสมมติฐานทางสถิติคือ

$$H_0 : \mu_1 = : \mu_2 = : \mu_3$$

μ_1 ค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตของชุมชนคลองเตยฯ

μ_2 ค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตของชุมชนนิมิตใหม่

μ_3 ค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตของชุมชนเก่าพัฒนา

H_1 : มี μ อย่างน้อย 1 คู่ที่แตกต่างกัน

กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = .05$

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชนโดยวิธี MANOVA และมีสมมติฐานทางสถิติคือ

$H_0 : \mu_1 = : \mu_2 = : \mu_3$ (1= ชุมชนคลองเตยฯ, 2= ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่, 3 = ชุมชนเก่าพัฒนา)

μ_{11} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านสังคมของชุมชนคลองเตย

μ_{12} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยของชุมชนคลองเตย

μ_{13} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงของชุมชนคลองเตย

μ_{14} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการของชุมชนคลองเตย .

μ_{21} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านสังคมของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่

μ_{22} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่

μ_{23} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่

μ_{24} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการของชุมชน
เจริญชัยนิมิตใหม่

μ_{31} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านสังคมของชุมชนเก่าพัฒนา

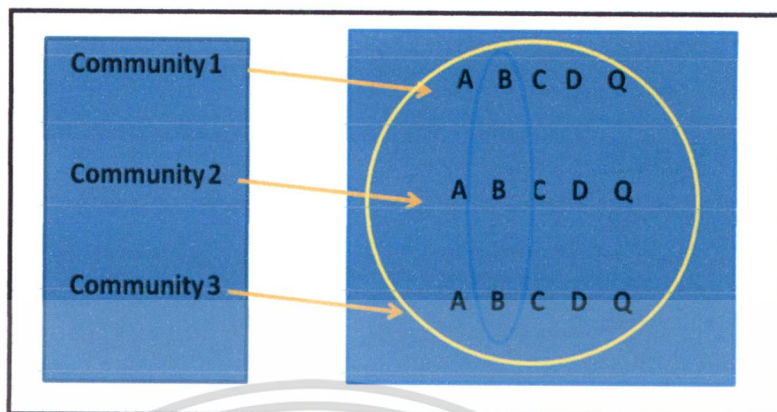
μ_{32} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยของชุมชนเก่าพัฒนา

μ_{33} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงของชุมชน
เก่าพัฒนา

μ_{34} = คะแนนเฉลี่ยของตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการของชุมชน
เก่าพัฒนา

H_1 :	ด้านสังคม	=	ด้านสังคม	=	ด้านสังคม
	ด้านที่อยู่อาศัย		ด้านที่อยู่อาศัย		ด้านที่อยู่อาศัย
	ด้านความปลอดภัยและ ความมั่นคง		ด้านความปลอดภัยและ ความมั่นคง.....		ด้านความปลอดภัยและ ความมั่นคง
	สาธารณูปโภค สาธารณูปการ		ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ		ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

H_1 : มีเวกเตอร์ค่าเฉลี่ยอย่างน้อย 2 เวกเตอร์ที่แตกต่างกัน หรือ : $\mu_1 \neq \mu_2$ อย่างน้อย 1 คู่

ภาพที่ 3.8 แสดงการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต 3 ชุมชน

A คือ คุณภาพชีวิตด้านสังคม

B คือ คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

C คือ คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัย และความมั่นคง

D คือ คุณภาพชีวิตด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

Q คือ คุณภาพชีวิตเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน

จากภาพที่ 3.8 แสดงการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิต 3 ชุมชน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) เป็นแบบ One-way Anova คือ มีตัวแปรอิสระ 1 ตัว ซึ่งเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เทคนิคหนึ่ง ที่ตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม (categorical variables) หรือตัวแปรเชิงคุณภาพส่วนตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว โดยมีเงื่อนไขเบื้องต้น

- 1) ตัวแปรตามต้องมีการวัดตั้งแต่มาตราอันตรภาค (Interval scale) ขึ้นไป
- 2) กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมาจากประชากรที่มีการแจกแจงปกติ
- 3) กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มต้องเป็นอิสระจากกัน
- 4) กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมาจากประชากรที่มีความแปรปรวนเท่ากัน

โดยใช้สมมติฐานเบื้องต้น ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มต้องเป็นอิสระจากกัน และตัวแปรตามต้องมีระดับ และทำการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทีละด้าน ครบทั้ง 4 ด้าน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปร (Multivariate Analysis of Variance: MANOVA) ซึ่งวิธีนี้สามารถคำนวณคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ในการคำนวณครั้งเดียว โดยมีเงื่อนไขของ MANOVA ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1) คะแนนตัวแปรตามมีความเป็นอิสระ (independence)

ความเป็นอิสระ (Independence) คะแนนแต่ละตัวจะมีความอิสระกัน เมื่อผู้ถูกวิจัยหรือหน่วยงานของการวิจัย ได้รับคัดเลือกเข้ามาอย่างอิสระ และมีอิสระในการตอบสนอง ดังนั้นความไม่เป็นอิสระของคะแนนอาจเกิดจากสภาพการณ์ต่างๆ เช่น เป็นคนกลุ่มเดียวกัน เป็นคู่แข่ง เป็นต้น ในกรณีที่ผู้ถูกวิจัยอยู่ห้องเดียวกัน อาจมีการปรึกษากัน ได้รับผลกระทบจากตัวแปรแทรกซ้อนตัวเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยต้องทำการตรวจสอบความเป็นอิสระของคะแนนในทุกแง่มุม ถ้าพบข้อบกพร่อง ต้องทำการแก้ไข หรืออาจใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มแทนคะแนนรายบุคคล หรือใช้ตัวแปรจัดบล็อก หรือการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม และถ้ามีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับข้อตกลงนี้ให้เลือกระดับความเชื่อมั่นขนาดเล็กในการทดสอบสมมติฐาน $\alpha = .01$ (Hair, Anderson, Tatham and Black, 1988 & Steven, 1922) เพื่อให้ระดับ α ที่ใช้ไม่สูงเกินไป และการเพิ่ม n ไม่ได้ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยต้องระวังเรื่องความเป็นอิสระของคะแนนที่ได้จากหน่วยวิจัย

2) คะแนนตัวแปรตามทุกตัวที่ศึกษา มีการแจกแจงปกติหลายตัวแปร (multivariate normal distribution) ในแต่ละกลุ่ม

ข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการแจกแจงแบบปกติหลายตัวแปร หมายถึง ตัวแปรแต่ละตัวมีการแจกแจงเป็นปกติ ตามความหมาย ANOVA นอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติอื่นอีกดังนี้ 1) การเชื่อมโยงตัวแปรเชิงเส้นตรงใดๆ จะมีการแจกแจงปกติหลายตัวแปร และ 2) ชุดย่อยทุกชุดของตัวแปรจะมีการแจกแจงแบบปกติหลายตัวแปร นำไปสู่การแจกแจงปกติสองตัวแปร (bivariate normality) สำหรับตัวแปรทุกคู่ และถ้าพบว่าข้อมูลไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น ผู้วิจัยสามารถแปลงคะแนนให้มีการแจกแจงปกติได้เช่น การยกกำลังสอง การหาส่วนกลับ เป็นต้น

3) เมทริกซ์ความแปรปรวน – แปรปรวนร่วม ของตัวแปรตามทุกตัว ที่ศึกษาในแต่ละกลุ่มเท่ากัน (homogeneity of variance – covariance matrices)

กรณี MANOVA มีตัวแปรตามหลายตัว ในแต่ละกลุ่มต้องหาเมทริกซ์ของความแปรปรวน – แปรปรวนร่วม S (S เป็นค่าประมาณของเมทริกซ์ความแปรปรวน-แปรปรวนร่วมของประชากรใช้สัญลักษณ์ Σ) ถ้าข้อตกลงเบื้องต้นเป็นจริง เมทริกซ์ S ในแต่ละกลุ่มต้องเท่ากัน หรือใกล้เคียงกัน) การตรวจสอบ ใช้ สถิติบ็อกซ์ (BOX test) เป็นการขยายสถิติบีทาเลท (Bartlett test) ที่ใช้ทดสอบการเท่ากัน

ของความแปรปรวนในการวิเคราะห์ความแปรปรวนหนึ่งตัวแปร (ANOVA) สถิติบ็อกซ์มีความไวต่อคะแนนที่มีความแจ่มแจ้งผิดปกติ ดังนั้นผู้วิจัยควรตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อตกลงก่อน และอาจต้องมีการแปลงคะแนนตามความเหมาะสม

เมื่อผู้วิจัยแปลงคะแนนแล้วแต่เมทริกซ์ S ไม่เท่ากันตรวจสอบกลุ่มใดที่มีความแปรปรวนมากที่สุด โดยการประมาณค่าดีเทอร์มิแนนท์ของเมทริกซ์ S หรือความแปรปรวนของชุดตัวแปร (generalized variance) ได้จากโปรแกรมคำนวณ MANOVA ถ้าความแปรปรวนมากกว่าอยู่ในกลุ่มที่มีขนาดใหญ่กว่า ควรปรับระดับ α เหมือนให้น้อยลง สถิติที่ใช้ในการทดสอบได้แก่ 1. Pillai's Trace 2. Wilks' Lambda 3. Hotelling's Trace 4. Roy's Largest Root

สรุป เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปร (MANOVA) เป็นเทคนิคที่ขยายต่อจาก ANOVA เทคนิคการวิเคราะห์หลายตัวแปรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม โดยการใช้เมทริกซ์ความแปรปรวน-แปรปรวนร่วม (variance – covariance matrix) ตัวแปรใหม่ที่เกิดจากการเชื่อมโยงตัวแปรต่างๆ ดังกล่าวแล้ว เป็นตัวแปรตามที่จำแนกระหว่างกลุ่มได้ดีที่สุดในการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม ซึ่งการเปรียบเทียบตัวแปรตามทีละตัวอาจไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (การเปรียบเทียบโดยใช้คะแนนรวม ก็อาจไม่พบความแตกต่าง) แต่อาจพบได้เมื่อมีการเชื่อมโยงตัวแปรแล้ว กรณีเช่นนี้การวิเคราะห์หลายตัวแปรจึงมีพาวเวอร์สูงกว่าการวิเคราะห์หนึ่งตัวแปร ด้วยธรรมชาติของการเชื่อมโยงตัวแปรเข้าด้วยกันในการวิเคราะห์หลายตัวแปรนี้ ผู้วิจัยจึงควรใช้ตัวแปรที่มีหลักฐานงานวิจัย หรือ ทฤษฎีรองรับ (Hair, et al, 1998,p.342 & Steven, 1992, p.153)(ผจญจิต อินทสุวรรณ)

ดังนั้นการศึกษาดังนี้จึงใช้วิธี MANOVA ในการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชน ดังเหตุผลที่กล่าวมาเบื้องต้น

บทที่ 4

ผลการศึกษา และการอภิปรายผล

การศึกษาคุณภาพชีวิตชุมชนผู้มีรายได้น้อยทั้ง 3 ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และมีกรรมสิทธิ์ที่ดินแตกต่างกัน โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลาาน โดยพิจารณาจากผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง การเก็บข้อมูล โดยตามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 ครัวเรือนที่อยู่อาศัยอยู่ใน 3 ชุมชน โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือผู้ที่สามารถเป็นตัวแทนของครอบครัวเพื่อให้คำตอบถูกต้อง ซึ่งจากการสำรวจแบบสอบถามครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลเพียง 81 ครัวเรือน ได้แก่ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ 37 ครัวเรือน ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 17 ครัวเรือน และ ชุมชนเก่าพัฒนา 27 ครัวเรือน มีรายละเอียดการเก็บแบบสอบถามดังนี้

รายละเอียด และอุปสรรคของการเก็บแบบสอบถาม

จากการสำรวจภาคสนาม และแบบสอบถาม ในเดือนธันวาคม 2555 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2556 ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจภาคสนาม และเก็บแบบสอบถาม รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนคลองเตยฯ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ และชุมชนเก่าพัฒนา

ชุมชนคลองเตยฯผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามได้ 17 ครัวเรือน จาก 74 ครัวเรือน ปัญหาที่ผู้วิจัยพบ ผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่สะดวกในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามได้เพียง 4 ชุด ทำให้ต้องฝากแบบสอบถามไว้กับผู้นำชุมชน ให้ช่วยเก็บแบบสอบถาม ดังนั้นข้อมูลในครั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ที่ให้ความช่วยเหลือประชาสัมพันธ์แบบสอบถาม กับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ในที่สุดได้แบบสอบถามทั้งหมด 17 ชุด

ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ ผู้วิจัยสามารถเก็บแบบสอบถามได้ครบ 37 ครัวเรือน จากการช่วยเหลือของผู้นำชุมชน และคณะกรรมการที่ให้ความช่วยเหลือ การประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสาย และยังช่วยแจกแบบสอบถามทำให้สามารถเก็บแบบสอบถามได้ครบ แต่มีแบบสอบถาม 3 ชุด ที่ตอบไม่ครบถ้วน

ชุมชนเก่าพัฒนา ผู้วิจัยสามารถเก็บแบบสอบถามได้ครบ 27 ครั้วเรือน ผู้วิจัยเดินแจกแบบสอบถามได้เพียง 2-3 ครั้วเรือน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชนให้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ มีแบบสอบถาม 24 ชุด ที่ตอบไม่ครบถ้วน คือ ผู้ตอบแบบสอบถามไม่ได้ตอบเรื่อง รายรับ รายจ่าย และในหัวข้อ ก่อน และหลังการปรับปรุง คุณภาพชีวิต 4 ด้าน เลือกตอบแค่บางด้าน และตอบเฉพาะ หลังปรับปรุงที่อยู่อาศัยเท่านั้น ส่งผลให้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ก่อน และหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในแต่ละชุมชนไม่เท่ากัน (n) เนื่องจากสาเหตุที่กล่าวอธิบายไว้เบื้องต้น

นอกจากนี้ การประเมินคุณภาพชีวิต ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยใช้สถิติทดสอบ Pair Sample T-test มีสมมติฐานว่า คุณภาพชีวิตดีขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการในการทดสอบข้อมูลต้องมีทั้งก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการ ถ้าข้อมูลแบบสอบถามมีไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจะทำการตัดแบบสอบถามชุดที่ไม่สมบูรณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของสถิติทดสอบ และการทดสอบคุณภาพชีวิตเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน ในที่นี้ให้น้ำหนักคุณภาพชีวิต ทั้ง 4 ด้าน เท่ากัน เพื่อให้การประเมินคุณภาพชีวิตเฉลี่ยเป็นไปตามเงื่อนไข ผู้วิจัยได้ตัดแบบสอบถามชุดนั้นออกไป ถ้าข้อมูลแบบสอบถามไม่ครบ 4 ด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับ สมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์ และสอบถามผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และผู้อาศัยในชุมชน สามารถแบ่งเป็นประเด็นย่อยดังนี้

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปของพื้นที่ศึกษา
2. คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม ก่อน-หลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง
3. คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ก่อน-หลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง
4. คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ก่อน-หลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง
5. คุณภาพชีวิตด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ก่อน-หลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง
6. สรุปเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชน

4.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมทั่วไปของ 3 ชุมชน สามารถสรุปคุณลักษณะสำคัญของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

ลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ มีสมาชิก 4-5 คน เป็นคิดเป็นร้อยละ 40 เหมือนกันทั้ง 3 ชุมชน ในด้านการประกอบอาชีพนั้น ชุมชนคลองเตยฯ ส่วนมากประกอบอาชีพ ค้าขาย ร้อยละ 30 อาชีพรองลงมา ได้แก่ ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 20 ชุมชนนิมิตใหม่ส่วนมากทำงานเป็นพนักงานบริษัทเอกชน กับ ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 60 และชุมชนเก่าพัฒนาส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างรายวัน กับ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 70 ด้านอาชีพในชุมชนคลองเตย มีอาชีพที่แตกต่างจากชุมชนอื่น เช่น อาชีพเก็บขยะ ขับรถ เป็นต้น

4.1.1 ด้านการศึกษา พบว่าการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามากที่สุด ที่ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ คิดเป็นร้อยละ 50 ซึ่งมากกว่าชุมชนอื่น ชุมชนเก่าพัฒนาระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 57 และชุมชนคลองเตยฯ ส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คิดเป็นร้อยละ 40

ความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพ กับการศึกษา คือ ถ้าจบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ส่วนมากจะทำงานเป็นข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน แต่ถ้าจบการศึกษาด้านวิชาชีพ (ปวช.) จะประกอบธุรกิจส่วนตัว หรือเป็น ช่างซ่อมบำรุง และถ้าจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา ส่วนมากประกอบอาชีพค้าขาย แสดงรายละเอียด อาชีพของ 3 ชุมชน ในตารางที่ 4.1 จากข้อมูลแบบสอบถาม เรื่องอาชีพหลัก กับอาชีพรอง พบว่า อาชีพสำรองมีเพียงชุมชน ละ 1-2 ครัวเรือน

รายได้ ของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนคลองเตยฯ ส่วนมากมีรายได้อยู่ในช่วง 10,000 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 62 แต่รายได้เฉลี่ยโดยรวมของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ สูงกว่าอีก 2 ชุมชน ส่วนมากรายได้อยู่ในช่วง 10,000 - 20,000 บาท และอยู่ในช่วงมากกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31

4.1.2 รายจ่าย และค่าเดินทางหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย พบว่าครัวเรือนที่อาศัยในชุมชนคลองเตยฯ ส่วนมากมีรายจ่ายอยู่ระหว่าง 5,000 -10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40 และ รายจ่ายในช่วง 10,000 -20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30 ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ รายจ่ายสูงกว่าชุมชนที่เหลือ รายจ่ายอยู่ในช่วง 10,000 -20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 32 และ รายจ่ายในช่วง 20,000 – 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21 และรายจ่ายมากกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6 ชุมชนเก่าพัฒนารายจ่ายส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 10,000 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 50 ส่วนค่าเดินทางของชุมชนคลองเตยฯ ส่วนมากอยู่ระหว่าง 1,500 – 2,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46 ค่าเดินทางของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ ส่วนมากอยู่ในช่วง 1,000 – 1,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 26 ค่าเดินทางของชุมชนเก่าพัฒนาส่วนใหญ่ มากกว่า 2,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 67

สรุปรายได้ รายจ่าย พบว่า ชุมชนที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด คือ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ 23,285.7 บาท/เดือน/ครัวเรือน ชุมชนคลองเตยฯ มีรายได้เฉลี่ย 19,615.38 บาท/เดือน/ครัวเรือน และชุมชนเก่าพัฒนามีรายได้เฉลี่ย 13,125 บาท/เดือน/ครัวเรือน

ชุมชนที่มีรายจ่ายเฉลี่ยสูงสุด คือ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ 21,176.47 บาท/เดือน/ครัวเรือน รองลงมา ได้แก่ ชุมชนเก่าพัฒนา 20,500 บาท/เดือน/ครัวเรือน ชุมชนคลองเตยฯ 13,636.36 บาท/เดือน/ครัวเรือน และ รายจ่าย พบว่า ชุมชนที่มีรายจ่ายเฉลี่ยสูงสุด คือ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ รองลงมาได้แก่ ชุมชนเก่าพัฒนา ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.1

ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา รายได้และรายจ่าย ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่เฉลี่ยระดับการศึกษาอยู่ชั้นปริญญาตรี และส่วนใหญ่ทำงานรับราชการ รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัทเอกชน ซึ่งหลังจากทำการปรับปรุงที่อยู่อาศัยแล้ว สภาพเศรษฐกิจทั่วไปดีกว่าชุมชนที่เหลือ เช่น การใช้จ่ายเงินที่มากกว่าอีก สองชุมชน รวมทั้งรายได้ที่มากกว่าทำให้มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยที่ดี ดังแสดงในภาพที่ 4.1 รวมถึง ระดับการศึกษาที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ ชุมชนคลองเตยฯ และชุมชนเก่าพัฒนา

ภาพที่ 4.1 แสดงที่อยู่อาศัยบางส่วนในชุมชนเจริญชนิคมใหม่หลังปรับปรุง

ภาพที่ 4.2 แสดงที่อยู่อาศัยของชุมชนเก่าพัฒนา (บ้าน 2 ชั้นเหมือนกันทุกหลัง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.1.3 การเก็บหอม และหนี้สินของครัวเรือน หลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง พบว่า ทางชุมชนมีการเก็บหอมอย่างต่ำ เดือน 100 บาทจากข้อมูลแบบสอบถาม พบว่า ชุมชนคลองเตยฯ กับชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ส่วนมากการเก็บหอมอยู่ในช่วง 0-500 บาท คิดเป็นร้อยละ 46 ส่วนชุมชนเก่าพัฒนาคิดเป็นร้อยละ 25

ในเรื่องหนี้สินของครัวเรือน จากข้อมูลแบบสอบถาม พบว่า ทั้ง 3 ชุมชนหนี้สินหลักแสนบาทอยู่มาก ชุมชนคลองเตย คิดเป็นร้อยละ 67 ชุมชนเก่าพัฒนา คิดเป็นร้อยละ 87 และชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ คิดเป็นร้อยละ 61 รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป

รายการ	ชุมชนคลองเตย		ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่		ชุมชนเก่าพัฒนา	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน						3.7
1 คน	2	13.33	1	2.7	1	14.81
2 คน	1	6.67	5	13.5	4	25.93
3 คน	2	13.33	6	16.2	7	18.52
4 คน	3	20	11	29.73	5	14.81
5 คน	3	20	8	21.62	4	7.41
6 คน	1	13.33	3	8.1	2	7.41
7 คน	-	-	1	2.7	2	7.41
8 คน	1	13.33	-	-	2	-
.....9 คน	1	13.33	-	-	-	-
.....10 คน	1	13.33	1	2.7	-	-
.....11 คน	-	-	-	-	-	-
.....12 คน	-	-	1	2.7	-	-

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายการ	ชุมชนคลองเตย		ชุมชนเจริญชัย นิมิตใหม่		ชุมชนเก่าพัฒนา	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
ระดับการศึกษาสูงสุด			-			
ไม่ได้ศึกษา	2	14.28	-	-	-	-
ประถมศึกษา	2	14.28	5	16.67	4	19
มัธยมศึกษา	1	7.14	9	30	12	57.4
ปวช.	6	42.86	-	-	-	-
ปวส./อนุปริญญา	1	7.14	-	-	-	-
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	2-	14.28-	16-	53.33-	5-	23.8-
อาชีพหลัก						
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	2	9	7	22.58	2	6
พนักงานบริษัทเอกชน	-	-	13	41.93	5	15.15
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	5	22.73	5	16.13	3	9
ค้าขาย	7	31.82	3	9.68	10	30
รับจ้างรายวัน	2	9	2	6.45	13	39.39
แม่บ้าน	2	9	1	3.22	-	-
ขับรถ	1	4.5	-	-	-	-
เก็บขยะ	2	9	-	-	-	-
ช่างไฟ ช่างเครื่อง	1	4.5	-	-	-	-
ขายของเก่า	-	-	-	-	-	-
รายได้ของครัวเรือน (บาท/เดือน/ครัวเรือน)						12.5
น้อยกว่า 5000	-	-	3	9	1	37.5
5,000 – 10,000	3	23	6	17	4	-
10,001 – 20,000	8	62	15	43	3	
มากกว่า 20,000	2	15	11	31	-	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายการ	ชุมชนคลองเตย		ชุมชนเจริญชัย นิมิตใหม่		ชุมชนเก่าพัฒนา	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
รายจ่ายของครัวเรือน (บาท/เดือน/ครัวเรือน)						
น้อยกว่า 5000	2	20	4	12	1	10
5,000 – 10,000	4	40	10	29	2	20
10,001 – 20,000	3	30	11	32	5	50
มากกว่า 20,000	1	10	7	21	2	20
	-	-	2	6	-	-
ค่าเดินทางของครัวเรือน (บาท/เดือน/ครัวเรือน)						
น้อยกว่า 1000 บาท	2	18	7	21	-	-
1001 - 1500	3	27	9	26	2	33
1501 - 2000	5	46	2	6	-	-
มากกว่า 2000	1	9	16	7	4	67
การเก็บออมของครัวเรือน						
0- 500	5	46	17	49	2	25
5,01 – 1000	1	9	7	20	1	12.5
1001 – 1500	2	18	3	8.5	2	25
1501-2000	-	-	1	2.5	1	12.5
มากกว่า 2000	3	27	7	20	2	25
หนี้สินของครัวเรือน						
หลักพันบาท	-	-	4	13	1	12.5
หลักหมื่นบาท	4	33	8	26	-	-
หลักแสนบาท	8	67	19	61	7	87.5
หลักล้านบาท	-	-	-	-	-	-

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และเปลี่ยนข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อใช้ในการคำนวณทางสถิติ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างมาทำการ Pretest 20 ชุด เพื่อทดสอบค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม มีการปรับแก้แบบสอบถามในด้านความปลอดภัยและความมั่นคง โดยตัดดัชนีชีวิต การออกกำลังกาย และสำหรับคำถามอื่น และหลังจากนำมาทดสอบทางสถิติ (Cronbach test) พบว่า สามารถใช้ทดสอบได้

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิต ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของ 3 ชุมชน

1. ด้านสังคม								
ชุมชน	คลองเตยลือค 7-12		เจริญชัยนิมิตใหม่		แก้วพัฒนา		รวม	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
ค่าเฉลี่ย	3.00	3.40	3.73	3.82	3.46	3.33	3.50	3.57
STD	0.75	0.84	0.71	0.75	0.71	1.12	0.766	0.91
N	16	18	38	36	25	26	79	80
2. ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในชุมชน								
ชุมชน	คลองเตยลือค 7-12		เจริญชัยนิมิตใหม่		แก้วพัฒนา		รวม	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
ค่าเฉลี่ย	2.73	3.57	3.36	4.33	2.79	3.74	3.08	4.11
STD	0.79	0.91	0.80	0.53	1.09	1.04	0.91	0.74
N	16	18	38	36	25	26	79	80
3. ด้านความปลอดภัยและมั่นคงในที่อยู่อาศัย								
ชุมชน	คลองเตยลือค 7-12		เจริญชัยนิมิตใหม่		แก้วพัฒนา		รวม	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
ค่าเฉลี่ย	2.76	3.24	3.13	3.63	2.91	3.42	2.91	0.98
STD	0.68	0.58	0.56	0.58	0.98	0.82	3.42	0.82
N	16	18	38	36	25	26	79	80

4.ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

ชุมชน	คลองเตยลือค 7-12		เจริญชัยนิมิตใหม่		เก้าพัฒนา		รวม	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	เกณฑ์	ก่อน	หลัง	ก่อน
ค่าเฉลี่ย	0.57	1.56	0.73	1.3	0.83	0.99	0.71	1.27
STD	0.42	0.32	0.50	0.25	0.42	0.35	0.46	0.37
N	16	18	38	36	25	26	79	80

5. คุณภาพชีวิตโดยรวม

ชุมชน	คลองเตยลือค 7-12		เจริญชัยนิมิตใหม่		เก้าพัฒนา		รวม	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	เกณฑ์	ก่อน	หลัง	ก่อน
ค่าเฉลี่ย	2.2	3.1	2.74	3.27	2.50	2.90	2.56	3.11
STD	0.36	0.40	0.45	0.38	0.61	0.50	0.52	0.45
N	16	18	38	36	25	26	79	80

จากตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างด้านคุณภาพชีวิต 4 ด้าน โดยแบ่งเป็น 2 เกณฑ์ คือ ก่อนเข้าร่วมโครงการ และหลังเข้าร่วมโครงการ และแสดงค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตแต่ละด้านสุดท้ายแสดงคุณภาพชีวิตเฉลี่ยโดยรวม

4.1.4 คุณภาพชีวิตด้านสังคม ก่อน และหลังปรับปรุงที่อยู่อาศัย

ชุมชนเก้าพัฒนา มีแบบสอบถามอยู่ 12 ชุดที่ไม่ลงคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสังคม และมีแบบสอบถามอยู่ 4 ชุด ที่คะแนนก่อน หลังการปรับปรุงไม่แตกต่างกัน

ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ มีแบบสอบถามอยู่ 8 ชุด ที่ไม่ลงคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสังคม และมีแบบสอบถามอยู่ 4 ชุด ที่คะแนนก่อน หลังการปรับปรุงไม่แตกต่างกัน

ชุมชนคลองเตยฯมีแบบสอบถามอยู่ 4 ชุด และมีแบบสอบถามเพียง 2 ชุด ที่คะแนนหลังปรับปรุงดีกว่าก่อนปรับปรุงที่อยู่อาศัย

จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และผู้อยู่อาศัยในชุมชน พบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านที่อยู่อาศัย มีส่วนน้อยที่ช่วยในการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคม

4.1.5 คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม

ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม ในแบบสอบถามมีคำถามอยู่ 9 ข้อ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ความพอใจในที่อยู่อาศัยปัจจุบัน วัสดุโครงสร้างที่อยู่อาศัย ความพึงพอใจในสภาพชุมชนปัจจุบัน รวมถึงด้านน้ำท่วมขังในชุมชน การจัดเก็บขยะ และมลภาวะทางเสียง

ชุมชนเก่าพัฒนา มีแบบสอบถามอยู่ 5 ชุดที่ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ มีแบบสอบถามอยู่ 6 ชุด และชุมชนคลองเตยมีแบบสอบถามอยู่ 1 ชุด ที่ข้อมูลไม่ครบถ้วน
หมายเหตุ ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน คือ ลงข้อมูลหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัยด้านเดียว และตอบแบบสอบถามไม่ครบ 9 ข้อ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดแบบสอบถามดังกล่าวออก เพื่อให้ตรงตามเงื่อนไขของสถิติ Pair Sample T test

จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และผู้อยู่อาศัยในชุมชน พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงแล้ว สภาพที่อยู่อาศัยโครงสร้างแข็งแรงขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนวัสดุจากไม้เป็นปูน และ ไม่มีน้ำท่วมขังตามพื้นถนน มีการจัดเก็บขยะเป็นต้น

4.1.6 คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย

ด้านที่ความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัยในแบบสอบถามมีคำถามอยู่ 7 ข้อ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ความปลอดภัยภายในครัวเรือน สุขภาพอนามัย การลักขโมย การทะเลาะกัน ความพอใจในที่อยู่อาศัยปัจจุบัน วัสดุโครงสร้างที่อยู่อาศัย ความพึงพอใจในสภาพชุมชนปัจจุบัน รวมถึงด้านน้ำท่วมขังในชุมชน การจัดเก็บขยะ และมลภาวะทางเสียง และถามรายละเอียดความถี่ของการเกิดเหตุด้านอาชญากรรม อัคคีภัย

ชุมชนเก่าพัฒนา มีแบบสอบถามอยู่ 8 ชุด ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ มีแบบสอบถามอยู่ 5 ชุด ชุมชนคลองเตยมีแบบสอบถามอยู่ 1 ชุด ที่ข้อมูลไม่ครบถ้วน
หมายเหตุ ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน คือ ลงข้อมูลหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัยด้านเดียว และตอบแบบสอบถามไม่ครบ 5 ข้อ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดแบบสอบถามดังกล่าวออก เพื่อให้ตรงตามเงื่อนไขของสถิติ Pair Sample T test

จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และผู้อยู่อาศัยในชุมชน พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงแล้ว มีการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย มีแสงสว่างภายในชุมชน ทำให้ปัญหาการลักขโมยน้อยลง

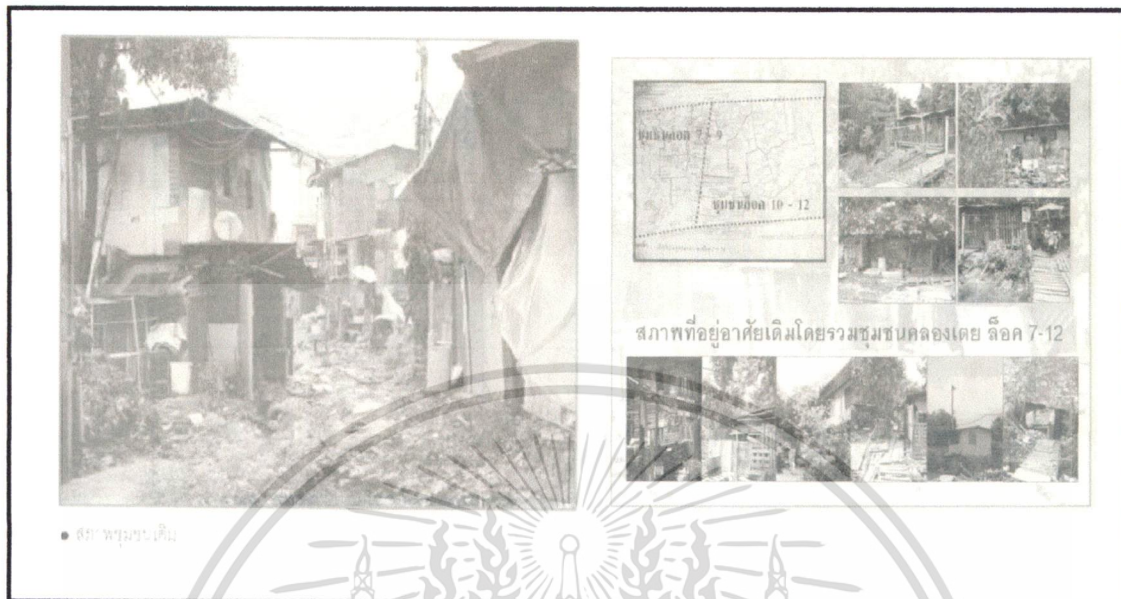
ด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัยนั้น ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่มีความมั่นคงกว่าชุมชนอื่น เพราะ ที่กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของเอกชน ซึ่งปัจจุบันผ่อนชำระหนี้สินครบหมดแล้วทำให้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองอย่างถาวร ส่วนชุมชนเก่าพัฒนาที่กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ให้สัญญาเช่า 30 ปี ถือว่ามั่นคงรองลงมา ส่วนชุมชนคลองเตยฯ กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของการทำเรือฯ ให้สัญญาเช่า 10 ครั้ง ครั้งละ 3 ปี และปัจจุบันมีแผนที่จะขอเวียนคืนที่ดินบริเวณคลองเตยทั้งหมด ทำให้ชุมชนคลองเตยฯ ซึ่งยังผ่อนชำระหนี้สินไม่ครบ มีโอกาสที่จะถูกย้ายที่อยู่อาศัยอีก

4.1.7 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

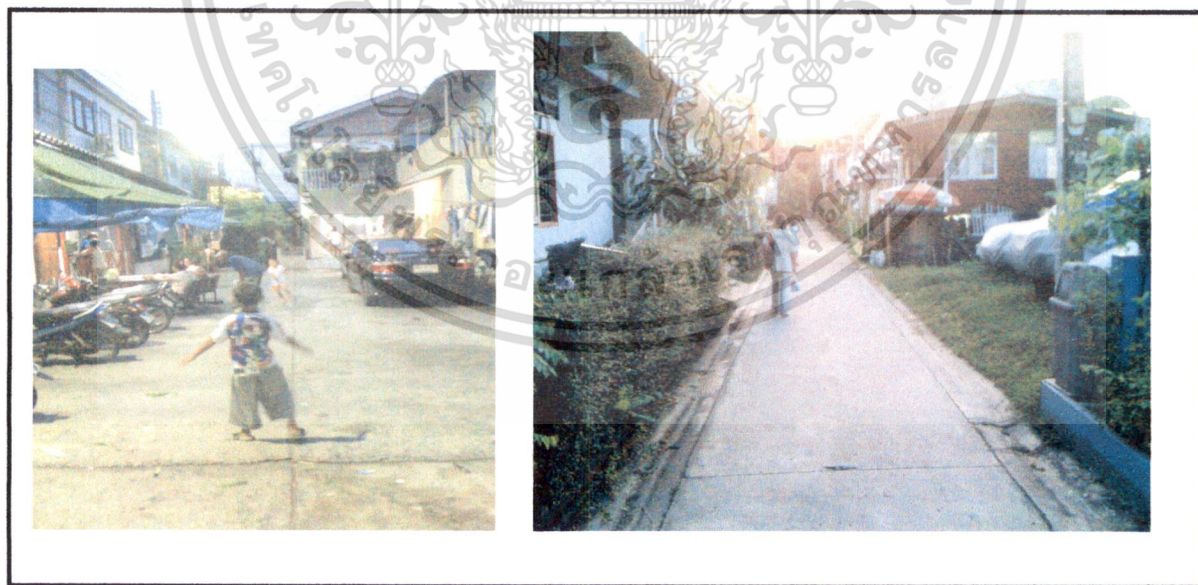
ด้านที่สาธารณูปโภค สาธารณูปการในแบบสอบถามมีคำถามอยู่ 10 ข้อ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ความระบบไฟฟ้าแสงสว่างภายในชุมชน ทางเดินเท้า มีทางเดินเท้าจักรยาน และรถยนต์ มีห้องสมุด สถานที่ออกกำลังกาย ซึ่งรายละเอียดแสดงในแบบสอบถาม

ชุมชนเก่าพัฒนา มีแบบสอบถามอยู่ 7 ชุดที่ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ มีแบบสอบถามอยู่ 5 ชุด ที่ข้อมูลไม่ครบถ้วน
หมายเหตุ ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน คือ ลงข้อมูลหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัยด้านเดียว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดแบบสอบถามดังกล่าวออก เพื่อให้ตรงตามเงื่อนไขของสถิติ Pair Sample T test

จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และผู้อยู่อาศัยในชุมชน พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงแล้ว มีการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย ชุมชนคลองเตยฯ มีถนนทางเดินเท้า จักรยาน และรถยนต์ สะดวกกว่าชุมชนอื่น คือ ถนนกว้างกว่า รถยนต์สามารถขับสวนทางกันได้ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่รถยนต์ไม่สามารถขับสวนทางกันได้ และชุมชนเก่าพัฒนา รถยนต์ไม่สามารถขับรอบชุมชนได้ นอกจากนี้สนามเด็กเล่นของชุมชนคลองเตยฯ ซึ่งอีก 2 ชุมชนไม่มี โดยภาพรวมถนนไม่มีท่วมขัง การจัดเก็บขยะมีระบบทำให้ พื้นที่ถนนไม่มีการทิ้งขยะ และมีแสงสว่างรอบบริเวณที่อยู่อาศัย และทางเดินในชุมชน

ภาพที่ 4.3 สภาพที่อยู่อาศัยก่อนปรับปรุงชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ กับชุมชนคลองเตยล็อค 7-12
ที่มา: หนังสือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนาชุดที่ 31 โดย อักขณิข ศรีदारัตน์, หนังสือส่งเสริมความรู้
ด้านการพัฒนาชุดที่ 33 โดย จันทนา เบญจทรัพย์

ภาพที่ 4.4 สภาพที่อยู่อาศัยหลังปรับปรุงชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ กับชุมชนคลองเตยล็อค 7-12

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หลังจากทำการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ดังแสดงในภาพที่ 4.4 ถนนไม่มีน้ำท่วมขัง ที่อยู่อาศัยแข็งแรง มีทางเดิน จักรยาน และรถยนต์เข้าไปในชุมชนได้ สภาพแวดล้อมสะอาดไม่เสื่อมโทรม

โครงการบ้านมั่นคงช่วยพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน สร้างระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ดีกว่าเดิม มีท่อระบายน้ำ มิเตอร์ไฟฟ้า ประปา ครบทุกครัวเรือน โดยรวมหลังเข้าร่วมโครงการสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการดังแสดงในภาพที่ 4.4

จากสมมุติฐานว่าคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการดีขึ้น หรือไม่ จึงได้ทำการวิเคราะห์คุณภาพชีวิต 4 ด้าน โดยใช้ Pair-Test ได้ผลดังนี้

4.2 คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม ก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การทดสอบคุณภาพชีวิต ด้านสังคม ของ 3 ชุมชน ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยใช้สถิติทดสอบ Pair Sample T-test จากตารางที่ 4.3 และ 4.4 พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่า Standard deviation (SD) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้วัดการกระจายของข้อมูล พิจารณาความแตกต่างระหว่างค่าของข้อมูลกับค่าเฉลี่ย, Standard Error Mean (SE) อธิบายการกระจายตัวของค่าเฉลี่ยที่เป็นผลจากการสุ่มวัดซึ่งเป็นค่าเบี่ยงเบนของ Sample Means หรือช่วงที่เป็นไปได้ของ μ_0

ดังนั้น ค่า SE แตกต่างจาก SD กล่าวคือ SD เป็นการอธิบายการกระจายหรือความผันแปรของข้อมูล ขณะที่ SE อธิบายถึงความผันแปรของค่าสถิติต่าง ๆ เช่น ค่าเฉลี่ย เป็นต้น ซึ่งค่า SE เป็นค่าสถิติที่บอกกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสามารถใช้เป็นค่าประมาณค่าเฉลี่ยประชากรได้ดีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับ จำนวนกลุ่มตัวอย่างและการกระจายตัวของประชากร

ตารางที่ 4.3 แสดงผลสถิติทดสอบ Paired Sample test คุณภาพชีวิตด้านสังคม

คุณภาพชีวิตด้านสังคม		
เกณฑ์	ก่อน	หลัง
ค่าเฉลี่ย	3.4294	3.5617
Std. Deviation	.77100	.89433
Std. Error Mean	.09563	.11093
N	65	65

ตารางที่ 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair –test คุณภาพชีวิตด้านสังคม

	Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
	ค่าเฉลี่ย	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower	Upper			
Pair after - before	.13231	.80682	.10007	-.06761	.33223	1.322	64	.191

จากตารางที่ 4.4 ค่า STD Error Mean 0.10007 หมายความว่าข้อมูลการกระจายตัวของประชากรที่ศึกษาน้อยมาก แสดงว่าคุณภาพชีวิตด้านสังคมของ 3 ชุมชนไม่แตกต่างกัน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่ กล่าวถึง ความสัมพันธ์ในครอบครัวเหมือนเดิม ส่วนความสัมพันธ์ในชุมชนนั้น มีการพูดคุยกันบ้าง ตามกิจกรรมที่จัดในชุมชน เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก เป็นต้น

4.3 คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

จากตารางที่ 4.5 และ 4.6 พบว่าการทดสอบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เชื่อมั่น 95% โดยคะแนนพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างด้านที่อยู่อาศัย หลังเข้าร่วมมากกว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ จากการสำรวจภาคสนาม พบว่า สภาพที่อยู่อาศัยมีการปรับปรุง เช่น การเปลี่ยนแปลงวัสดุโครงสร้างที่อยู่อาศัยจาก ไม้เป็นปูนซีเมนต์ มีการจัดผังที่อยู่อาศัยใหม่สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นกว่าอดีต แสดงรายละเอียดในบทที่ 3 เป็นต้น

ตารางที่ 4.5 แสดงผลสถิติทดสอบคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม		
เกณฑ์	ก่อน	หลัง
ค่าเฉลี่ย	2.9823	4.0756
Std. Deviation	.87129	.73833
Std. Error Mean	.10891	.11093
N	64	64

ตารางที่ 4.6 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair-test คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

Paired Samples Test

	Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
	ค่าเฉลี่ย	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower	Upper			
Pair after B - 1 before B	1.09328	1.19820	.14978	.79398	1.39258	7.299	63	.000

4.4. คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากตารางที่ 4.7 และ 4.8 พบว่าการทดสอบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงที่อยู่อาศัย ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยคะแนนพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างด้านความปลอดภัยและความมั่นคงที่อยู่อาศัย หลังเข้าร่วมมากกว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ

ตารางที่ 4.7 แสดงผลสถิติทดสอบคุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย

คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย		
เกณฑ์	ก่อน	หลัง
ค่าเฉลี่ย	2.9938	3.5046
Std. Deviation	.72540	.61655
Std. Error Mean	.07647	.07647
N	65	65

ตารางที่ 4.8 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair –test คุณภาพชีวิตด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย

	Paired Differences				t	df	Sig. (2-tailed)	
	ค่าเฉลี่ย	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower				Upper
Pair after C - 1 before C	.51077	.87180	.10813	.29475	.72679	4.723	64	.000

หลังจากทำการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยทั้ง 3 ชุมชน และปรับผัง ทำให้ทางเข้า และออกเริ่มมีการควบคุมดูแล เช่น ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่มีการควบคุมการ ปิด เปิดประตูตามกฎระเบียบของชุมชนเอง เป็นต้น ในด้านความมั่นคงนั้น ชุมชนคลองเตยฯ จะมั่นคงน้อยกว่า เมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชน เนื่องจากสัญญาเช่าที่ดิน วาระละ 3 ปี 10 วาร น้อยกว่าชุมชนเก่าพัฒนา ทำสัญญาระยะยาว 30 ปี เป็นต้น

4.5 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขโรคสาธารณสุขการ ก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

จากตารางที่ 4.9 และ 4.10 พบว่าการทดสอบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขโรค สาธารณูปการ ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยคะแนนพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างด้านด้านสาธารณสุขโรค สาธารณูปการ หลังเข้าร่วมมากกว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ

จากเอกสารข้อมูลในอดีตของ 3 ชุมชน เห็นว่า มีสภาพน้ำท่วมขัง ขยะในชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 4.3.หลังจากทำการปรับปรุงพัฒนาชุมชนทำให้สภาพดีขึ้น เช่น ทางเดินเท้า จักรยาน และรถยนต์ให้สามารถเข้าถึงบ้านได้ดีกว่าเดิม ดังแสดงในรูปที่ 4.4 นอกจากนี้ยังมีการติดตั้งมิเตอร์ไฟฟ้าประปาทุกหลังคาเรือน เป็นต้น

ตารางที่ 4.9 แสดงผลสถิติทดสอบคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขโรค สาธารณูปการ

คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขโรค สาธารณูปการ		
เกณฑ์	ก่อน	หลัง
ค่าเฉลี่ย	.6877	1.2548
Std. Deviation	.42523	.38226
Std. Error Mean	.04977	.04474
N	73	73

ตารางที่ 4.10 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair –test คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขภาค สาธารณูปการ

	Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower	Upper			
Pair after D - 1 before D	.56712	.54570	.06387	.43980	.69445	8.879	72	.000

หลังจากทดสอบแยกคุณภาพชีวิตแต่ละด้าน พบว่าคุณภาพชีวิตด้านสังคมแตกต่างจากคุณภาพชีวิตด้านอื่น คือ ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ส่วนด้านอื่น พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีผลทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

การศึกษาครั้งนี้ยังได้ทำการทดสอบในภาพรวมของคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการได้ผลตามตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 แสดงผลสถิติทดสอบคุณภาพชีวิต 4 ด้าน

คุณภาพชีวิต 4 ด้าน		
เกณฑ์	ก่อน	หลัง
ค่าเฉลี่ย	2.5042	3.1222
Std. Deviation	.51144	.42941
Std. Error Mean	.06658	.05591
N	59	59

ตารางที่ 4.12 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair-test คุณภาพชีวิต 4 ด้าน

	Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower	Upper			
Pair 1 after Q - before Q	.61797	.56447	.07349	.47087	.76507	8.409	58	.000

จากตารางที่ 4.11 และ 4.12 แสดงผลการวิเคราะห์ Pair-Test ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% แสดงถึงความแตกต่างของคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกัน และจากค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย หลังเข้าร่วมโครงการมากกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ และจากการประมาณแบบช่วงของความต่างของคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอยู่ระหว่าง 0.77 - 0.47 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างของผู้มีรายได้น้อยทั้ง 3 ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงมีคุณภาพชีวิตแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าร่วมโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

4.6 สรุปเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชน

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตที่กรรมสิทธิ์ที่ดินต่างกันของ 3ชุมชน คือ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ ที่กรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชน ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 กรรมสิทธิ์ที่ดินของการท่าเรือ และชุมชนเก่า พัฒนาการกรรมสิทธิ์ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยใช้วิธีการทดสอบความแปรปรวน (ANOVA) จากการทดสอบ F-test พบว่า คุณภาพชีวิต ทั้ง 3 ชุมชนหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงไม่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตดีขึ้น

ตารางที่ 4.13 แสดงผลการวิเคราะห์ คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของ 3 ชุมชนโดยวิธี ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1.478	2	.739	4.461	.016
Within Groups	9.446	57	.166		
Total	10.924	59			

ตารางที่ 4.14 แสดงการเปรียบเทียบเชิงซ้อนของ 3 ชุมชน

(I) community	(J) community	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Klongtei 7-12	Nimitmai	-.22483	.12947	.088	-.4841	.0344
	9 pattana	.14063	.14630	.341	-.1523	.4336
Nimitmai	Klongtei 7-12	.22483	.12947	.088	-.0344	.4841
	9 pattana	.36545	.12677	.006	.1116	.6193
9 pattana	Klongtei 7-12	-.14063	.14630	.341	-.4336	.1523
	Nimitmai	-.36545	.12677	.006	-.6193	-.1116

จากการทดสอบด้วย ANOVA พบว่า คุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชนแตกต่างกัน ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่คุณภาพชีวิตโดยรวมหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงดีกว่าชุมชนเก่าพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่ากรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินเดิมของชุมชน หากกรรมสิทธิ์เดิมของที่ดินเป็นของเอกชน คุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่าของกรรมสิทธิ์ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จากการศึกษาวิธีวิเคราะห์ทางสถิติ จึงใช้วิธี MANOVA ในการทดสอบต่อ เนื่องจากการวิเคราะห์ ANOVA หลายๆ ครั้ง จะไม่ถูกต้อง(กัลยา วานิชย์บัญชา) ดังรายละเอียดในบทที่ 3

จากการทดสอบเงื่อนไขเบื้องต้นการวิเคราะห์ MANOVA พบว่า ความแปรปรวนของคะแนนคุณภาพชีวิตแต่ละด้านไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้สถิติ Box test และผล การวิเคราะห์ MANOVA แสดงในตารางที่ 4.15 พบว่า มีความแตกต่าง

กัน ของคะแนนคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน อย่างน้อย 1 คู่ ของชุมชนที่ทำการศึกษา ตารางที่ 4.16 แสดงคะแนนคุณภาพชีวิตของด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (Q2) และด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ (Q4) เท่านั้นที่แตกต่างกันระหว่างชุมชน

ตารางที่ 4.15 แสดงผลการวิเคราะห์ คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงของ 3 ชุมชนโดยวิธี MANOVA

Effect	Value	F	Hypothesis df	Error df	Sig.
Pillai's Trace	.458	3.209	10.000	108.000	.001
Wilks' Lambda	.588	3.220 ^b	10.000	106.000	.001
Hotelling's Trace	.621	3.229	10.000	104.000	.001
Roy's Largest Root	.443	4.783 ^c	5.000	54.000	.001

ตารางที่ 4.16 แสดงคะแนนคุณภาพชีวิตของด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (Q2) และด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ (Q4)

Tests of Between-Subjects Effects

Source	Dependent Variable	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
E	Q1	3.012	2	1.506	1.918	.156
	Q2	2.520	2	1.260	3.849	.027
	Q3	2.125	2	1.063	2.636	.080
	Q4	1.586	2	.793	10.014	.000

จากตารางที่ 4.17 พบว่าที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของชุมชนนิคมใหม่ดีกว่าชุมชนเก่าพัฒนา จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนสำหรับหลายตัวแปร (Multivariate Analysis of Variance; MANOVA แสดงว่าคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม กรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชนส่งเสริมให้ชุมชนผู้มีรายได้น้อยมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า กรรมสิทธิ์ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

อีกทั้งพบว่ามีคุณภาพชีวิต ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ทั้ง 3 ชุมชน ดังแสดงในตารางที่ 4.17 พบว่าทุกคู่ต่างกันหมดโดยที่ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 ชุมชนคลองเตยมีคะแนนคุณภาพชีวิตมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากรรมสิทธิ์ที่ดินของรัฐวิสาหกิจ (การทำเรือ) ดีกว่ากรรมสิทธิ์ด้านอื่นๆ

ตารางที่ 4.17 แสดงการเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี MANOVA

Dependent Variable	(I) community	(J) community	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Q2		Nimitmai	-.2722	.18197	.140	-.6366	.0922
		9 pattana	.2109	.20563	.309	-.2009	.6227
		Klongtei 7-12	.2722	.18197	.140	-.0922	.6366
		9 pattana	.4831	.17818	.009	.1263	.8400
		Klongtei 7-12	-.2109	.20563	.309	-.6227	.2009
		Nimitmai	-.4831	.17818	.009	-.8400	-.1263
Q4		Nimitmai	.2400	.08950	.010	.0608	.4192
		9 pattana	.4525	.10113	.000	.2500	.6550
		Klongtei 7-12	-.2400	.08950	.010	-.4192	-.0608
		9 pattana	.2125	.08763	.019	.0370	.3880
		Klongtei 7-12	-.4525	.10113	.000	-.6550	-.2500
		Nimitmai	-.2125	.08763	.019	-.3880	-.0370

การอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ทำการสำรวจชุมชนพร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และเก็บแบบสอบถามจากผู้อาศัยในชุมชนทั้ง 3 แห่ง เพื่อนำมาใช้ในการประเมินคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชน โดยใช้สถิติพรรณนา กับ Pair-test ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้มาก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ และทำการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชน ที่กรรมสิทธิ์ที่ดินต่างกันโดยใช้ ANOVA และ MANOVA

ผลการศึกษาพบว่า หลังชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยรวมคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยดีขึ้น ด้านเศรษฐกิจทั่วไป พบว่า หลังจากที่ 3 ชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ทำให้ที่อยู่อาศัยเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาคารจากวัสดุไม้ มาใช้ปูนซีเมนต์แทน ผังชุมชนภายในชุมชนถูกทำใหม่ มีทางเดินเท้า จักรยาน และรถยนต์ผ่านหน้าบ้าน ยกเว้นชุมชนเก่าพัฒนาเนื่องจากไม่สามารถขยับรถรอบถนนได้ และถนนหน้าบ้านมีสิ่งของวางไว้ และข้อกำหนดภายในชุมชนที่ไม่อนุญาตให้นารถเข้าไปจอดหน้าที่อยู่อาศัย โดยให้นารถไปจอดบริเวณรอบชุมชนแทน เพราะความกว้างถนน 6 เมตร ทำให้ผู้อาศัยในชุมชน สามารถประกอบอาชีพค้าขายได้ เนื่องจากมีการเดินทางเชื่อมต่อถึงกันระหว่างผู้จำหน่าย และผู้บริโภคสะดวกกว่า ทำให้มีรายได้ จากข้อมูลแบบสอบถามพบว่า มีผู้ประกอบการอาชีพ

ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม หลังจากทำการปรับปรุงโครงสร้างวัสดุทำให้แข็งแรงยิ่งขึ้น ดังที่กล่าวไว้เบื้องต้น จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และผู้อยู่อาศัย ทั้ง 3 ชุมชนหลังเข้าร่วมโครงการดีกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ และจากผลสถิติทดสอบ Pair Sample T-test 2.98 คะแนน หลังเข้าร่วมโครงการ 4.07 คะแนน

ด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย จากการศึกษาข้อมูลเอกสารโครงการบ้านมั่นคง และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ชุมชนคลองเตยฯ ความมั่นคงในที่อยู่อาศัยน้อยกว่าชุมชนอื่น เนื่องจากสัญญาเช่าที่ดิน มี 10วาระ วาระละ 3 ปี และอีก 10 ปีข้างหน้าการทำเรื่องมีแผนเวียนคืนที่ดินคืน และให้ย้ายไปอยู่ที่อื่น หมายความว่า ประชากรที่อาศัยอยู่

ในชุมชนยังผ่อนชำระหนี้สินไม่ครบ ต้องทำการย้ายที่อยู่อีกครั้ง ต่างจากอีก 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชน เจริญชัยนิมิตใหม่กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของเอกชน ซึ่งปัจจุบันได้ทำการชำระหนี้สินครบถ้วนแล้ว ทำให้ โฉนดที่ดินเป็นของชุมชน ส่วนชุมชนเก่าพัฒนาที่กรรมสิทธิ์ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์ เป็นเงื่อนไขสัญญาเช่า 30 ปี ซึ่งมั่นคงกว่าชุมชนคลองเตยฯ

ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ หลังจากที่ 3 ชุมชนเข้าร่วมโครงการ มีการปรับปรุงพัฒนา ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการดีขึ้น มีน้ำสะอาดเพียงพอ มีท่อระบายน้ำทำให้ไม่มีน้ำขังรอบที่อยู่อาศัย จากผลทดสอบสถิติ Pair Sample T-test พบว่าก่อนทำการปรับปรุง 0.68 คะแนน หลังการ ปรับปรุงที่อยู่อาศัย 1.25 คะแนน

คุณภาพชีวิตเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ ผู้อาศัยในชุมชน และข้อมูลจากแบบสอบถามทั้ง 3 ชุมชน พบว่า คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงดีขึ้น จาก ผลทดสอบทางสถิติ Pair Sample T-test คะแนนก่อนเข้าร่วมโครงการ 2.15 คะแนน หลังเข้าร่วม โครงการได้ 3.12 คะแนน สิ่งที่ปรากฏชัดเจน เรื่องกายภาพ ที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ ชัด มีการเปลี่ยนวัสดุให้มีความแข็งแรงคงทน มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการดีขึ้นกว่าเดิม ทุก คราวเรือน มีมิเตอร์ไฟฟ้า ประปาใช้เป็นของตนเอง

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยใช้ผลทดสอบ ANOVA และ MANOVA พบว่า การครอบครองที่ดินแตกต่างกันมีผลเรื่องคุณภาพชีวิต 2 ด้าน ได้แก่

1) ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ซึ่งชุมชนคลองเตยมีถนนกว้างกว่า 2 ชุมชน รถสามารถ ขับสวนกันได้ แต่ ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่รถขับได้ทางเดียว และ ชุมชนเก่าพัฒนาขนาดของถนนเล็ก กว่า 2 ชุมชน และมีของวางอยู่หน้าบ้าน ทำให้รถยนต์ไม่สามารถขับเข้าไปได้ นอกจากนี้ชุมชน คลองเตยมีสนามเด็กเล่น สถานที่ออกกำลังกายใหญ่กว่าชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ ส่วนชุมชนเก่า พัฒนาไม่มีสนามเด็กเล่น ในเรื่องแสงสว่าง ท่อระบายน้ำ ระบบประปา มีครบทั้ง 3 ชุมชน 2.15 คะแนน 3.12 คะแนน

2) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม จากผลทดสอบ MANOVA พบว่าชุมชนเจริญชัยนิมิต ใหม่ซึ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชนดีกว่า ชุมชนเก่าพัฒนากรรมสิทธิ์ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์ จากการสำรวจจากคสนาม สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้อยู่อาศัย และข้อมูลจาก

แบบสอบถาม พบว่า ที่ดินของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้ดียิ่งขึ้น ดังในภาพที่ 4.1 ผู้และหลังจากปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชน มีการทำผังใหม่ ดังแสดงในภาพที่ 3.4 ทำให้สภาพบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย และจากการพิจารณารายรับรายจ่ายของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่ มีมากกว่า ชุมชนเก่าพัฒนา ทำให้การปรับปรุงตกแต่งที่อยู่อาศัยแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังแสดงในภาพที่ 4.2

ปัญหาและอุปสรรค

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บได้ครบ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับ ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติเชิงอนุมาน (Infernal Statistics) โดยใช้วิธี Paired Sample Test ในการทดสอบคุณภาพชีวิตก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และ ANOVA กับ MANOVA ในการทดสอบคุณภาพชีวิตที่กรรมสิทธิ์ที่ดินที่แตกต่างกัน และสรุปจากข้อมูลอื่น ๆ เชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกต และสอบถามในการศึกษาครั้งนี้

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐ กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เกี่ยวกับเรื่องคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยจึงแบ่งคุณภาพชีวิตที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป 2) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 3) ด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย 4) ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อประเมินคุณภาพชีวิต ก่อน หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยใช้สถิติ Pair Sample T-test ในการทดสอบ และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของ 3 ชุมชนที่กรรมสิทธิ์ที่ดินไม่เหมือนกัน หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยใช้ ANOVA กับ MANOVA ในการทดสอบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และเสนอแนะแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อย โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การรายงานผลสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การรายงานผลสรุปแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

- 1) คุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชนหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง
- 2) ประเมินคุณภาพชีวิตเปรียบเทียบ ก่อน หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง
- 3) เปรียบเทียบคุณภาพชีวิต 3 ชุมชนที่กรรมสิทธิ์ที่ดินไม่เหมือนกันหลังเข้าร่วมโครงการ

5.1.1 คุณภาพชีวิตหลังเข้าร่วมโครงการ

การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐ โดยแบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจสังคมทั่วไป ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง และด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ หลังจาก 3 ชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงแล้ว คุณภาพชีวิตเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน ดีขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วม เช่น ด้านที่อยู่อาศัยสภาพที่อยู่อาศัยแข็งแรง เนื่องจากการเปลี่ยนวัสดุจากไม้มาเป็นปูนซีเมนต์ ดัง แสดงในภาพที่ 4.3 และ 4.4 แสดงที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมแออัด มีขยะอู้อรมบริเวณที่อยู่อาศัย กลิ่นน้ำเน่าเสียเนื่องมาจากขาดการดูแลรักษา และทางเดินเข้าออกหลาย ซึ่งส่งผลทำให้สภาพความเป็นอยู่ไม่ปลอดภัย ขาดระบบการจัดการขยะ ของเสีย และท่อระบายน้ำ

หลังจากที่ 3 ชุมชนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงซึ่ง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) เข้ามาช่วยการจัดรูปแบบการปรับปรุงพื้นที่อยู่อาศัย โดยมีชุมชนเป็นตัวกลางสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงที่อยู่อาศัย จากภาพที่ 4.4 แสดงที่อยู่อาศัยหลังการปรับปรุง มีทางเดินเท้า จักรยาน ผ่านหน้าบ้านได้ และมีการติดตั้งท่อระบายน้ำเพื่อไม่ให้พื้นที่ใน 3 ชุมชนมีน้ำท่วมขัง นอกจากนี้ยังมีการจัดการเรื่องขยะ ของเสีย ในด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ มีการติดตั้งมิเตอร์ไฟฟ้าทุกหลัง ซึ่งก่อนเข้าร่วมโครงการ มีไม่ครบทุกบ้าน ในเรื่องความปลอดภัยมีการติดตั้งแสงสว่างในซอย และรอบบริเวณที่อยู่อาศัย ซึ่งในช่วงเริ่มโครงการบ้านมั่นคงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการของแต่ละชุมชน ขึ้นมาเพื่อเป็นตัวกลางประสานงานกับทาง พอช และช่วยส่งเสริมกิจกรรม ทำบุญปีใหม่ วันเด็ก เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน และจัดส่งหนังสือ ค่าเช่าที่อยู่อาศัยให้กับ พอช

5.1.2 การประเมินคุณภาพชีวิต ก่อน หลังเข้าร่วมโครงการ

การประเมินคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคม 2) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 3) ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง 4) ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ โดยใช้สถิติพรรณนา

(Descriptive Statistics) ในการอธิบายแบบสอบถามก่อนและหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

การประเมินคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน หลังจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้สร้างดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตในแต่ละด้านดังแสดงในตารางที่ 3.2 โดยรวมคุณภาพดีขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ด้านเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป หลังจากที่ 3 ชุมชน ทำการปรับปรุงพื้นที่อยู่อาศัยใน ทำให้มีทางเดินเท้าจักรยาน และรถยนต์ ส่งผลให้เกิดการค้าขายให้ดีขึ้น จากข้อมูลแบบสอบถาม พบว่า รายได้รายรับ ของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่สูงกว่า เมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชน นอกจากนี้ เรื่องการศึกษาส่วนใหญ่ของชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่อยู่ระดับปริญญาตรี และทำงานเป็นข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัทเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนคลองเตยฯ ส่วนมากประกอบอาชีพค้าขาย และระดับการศึกษาส่วนใหญ่ เรียบจบระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และชุมชนเก่าพัฒนาระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นมัธยมศึกษาและประกอบอาชีพรับจ้างรายวันเป็นส่วนใหญ่

ด้านสังคม พิจารณาเรื่องความสัมพันธ์ในชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ช่วงแรกก่อนเข้าโครงการบ้านมั่นคง ผู้อาศัยในชุมชนต่างคน ต่างอยู่ การประชุมปรึกษากันในชุมชนมีน้อยมาก ประมาณ เดือนละครั้ง ในช่วงสอง คือช่วงดำเนินโครงการ ในช่วงนี้มีการพูดคุยปรึกษากันมาก มีการประชุมอาทิตย์ละ 2 ครั้ง และในช่วงสุดท้ายคือ ช่วงโครงการเสร็จสิ้น ผู้อยู่อาศัยกลับไปเหมือนช่วงแรก การประชุมมีน้อยลง เหลือเดือนละครั้ง หรือมีการจัดงานเทศกาลปีใหม่ วันเด็ก มีการประชุมพูดคุยกัน ดังนั้นถ้าสามารถจัดให้มีกิจกรรมสม่ำเสมอ ทำให้มีการพูดคุยกันบ่อยขึ้น ระดับคุณภาพชีวิตในสังคม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมถูกพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้

ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมทั้ง 3 ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เช่น วัสดุโครงสร้างอาคารเปลี่ยนจากไม้มาเป็นปูนซีเมนต์ และจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และผู้อยู่อาศัยในชุมชน พบว่า ซึ่งชุมชนคลองเตยฯ ในสมัยก่อนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีอัคคีภัยเกิดขึ้น แต่หลังจากทำการปรับปรุงที่อยู่อาศัยไม่เคยเกิดอัคคีภัย และ จากการสำรวจภาคสนาม พบว่า ที่อยู่อาศัยในชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้สวยงามและมั่นคง ดังแสดงในภาพที่ 4.1

เนื่องมาจากรายได้ รายจ่ายที่มากกว่าอีก 2 ชุมชน ทำให้ชุมชนนี้สามารถทำการปรับปรุงที่อยู่อาศัยได้ ดีกว่า เมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชน

ด้านความปลอดภัย และความมั่นคงในที่อยู่อาศัย จากการสำรวจภาคสนาม และข้อมูลจาก แบบสอบถาม พบว่า ลักษณะทางกายภาพ ทางเข้าและออก ชุมชนมีความแตกต่างกันไปในแต่ละ ชุมชน ซึ่งส่งผลต่อความปลอดภัย เช่น ชุมชนเจริญชัยนิมิตใหม่เป็นชุมชนที่ระบบความปลอดภัยที่สูง เมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชนที่เหลือ เนื่องมาจากมีการควบคุมทางเข้าและออก

ด้านความมั่นคงในที่อยู่อาศัย จากการศึกษาข้อมูลเอกสารโครงการบ้านมั่นคง พบว่า ชุมชน เจริญชัยนิมิตใหม่มีความมั่นคงมากกว่าชุมชนที่เหลือ เนื่องมาจาก กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของเอกชน ซึ่ง ปัจจุบันได้ทำการซื้อขาย และผ่อนชำระหนี้สินครบแล้ว รองลงมาได้แก่ ชุมชนเก่าพัฒนาซึ่งกรรมสิทธิ์ ที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นสัญญาเช่า 30 ปี ส่วนชุมชนคลองเตยฯ ระดับความมั่นคงน้อยกว่าเมื่อเทียบกับ 2 ชุมชนที่กล่าวเบื้องต้น เนื่องมาจาก สัญญาเช่าที่ดิน กับการ ทำเรื่อง เป็นแบบ 10 วาระ วาระละ 3 ปี และอีก 10 ปี ข้างหน้าทางการทำเรื่อง มีแผนพัฒนาปรับปรุง ทำเรื่องคลองเตย จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้การทำเรื่องจะทำการเวียนคืนที่ดินชุมชนคลองเตยทั้งหมด อีกครั้ง

ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ จากข้อมูลในแบบสอบถาม และการสำรวจภาคสนาม พบว่า หลังจากทำการปรับที่อยู่อาศัยทั้ง 3 ชุมชนไม่มีน้ำท่วมขังบนพื้นถนน เนื่องมาจากทำระบบท่อ ระบายน้ำ มีการติดตั้งมิเตอร์ไฟฟ้า ประปาทุกหลัง ซึ่งชุมชนคลองเตยฯ มีสนามเด็กเล่น มีถนนที่มี ขนาดใหญ่กว่าเมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชน

การประเมินคุณภาพชีวิตก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง โดยการวิเคราะห์ผล แบบ Pair Sample T-test ในการทดสอบ พบว่าความแตกต่างของคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและ สภาพแวดล้อม ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง และด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ก่อน และ หลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยคะแนนคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ด้าน หลังเข้าร่วมมากกว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ ยกเว้นด้านสังคมที่ผลออกมาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คะแนนก่อน หลังเข้า จากการ

สัมภาษณ์ผู้อาศัยในชุมชน กับผู้นำชุมชน พบว่า โครงการบ้านมั่นคงช่วยแก้ไขให้สภาพทางกายภาพมากกว่าด้านสังคม แต่ทั้งนี้ควรศึกษารายละเอียดลงไปซึ่งผู้วิจัยกล่าวอยู่ในข้อเสนอแนะ

5.1.3 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิต 3 ชุมชนที่กรรมสิทธิ์ที่ดินไม่เหมือนกันหลังเข้าร่วม

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชนที่กรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินต่างกัน คือ ที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่ดินของการท่าเรือ (รัฐวิสาหกิจ) และที่ดินของเอกชน

จากการทดสอบด้วย ANOVA พบว่า คุณภาพชีวิตทั้ง 3 ชุมชนแตกต่างกัน ชุมชนนิมิตใหม่คุณภาพชีวิตโดยรวมหลังเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงดีกว่าชุมชนเก่าพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % หากกรรมสิทธิ์ที่ดินเดิมเป็นของเอกชนแล้วจะให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่ากรรมสิทธิ์ทางด้านอื่น และผล การวิเคราะห์ MANOVA พบว่า มีความแตกต่างกัน ของคะแนนคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน อย่างน้อย 1 คู่ ของชุมชนที่ทำการศึกษา โดยคะแนนคุณภาพชีวิตของด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (Q2) และด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ (Q4) เท่านั้นที่แตกต่างกันระหว่างชุมชน แสดงว่าคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม กรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชนส่งเสริมให้ชุมชนผู้มีรายได้ได้น้อยมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า ด้านทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ อีกทั้งพบว่า มีคุณภาพชีวิต ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ทั้ง 3 ชุมชน ดังแสดงในตารางที่ 4.17 พบว่าทุกคู่ต่างกันหมดโดยที่ชุมชนคลองเตยลือค 7-12 ชุมชนคลองเตยมีคะแนนคุณภาพชีวิตมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากรรมสิทธิ์ที่ดินของรัฐวิสาหกิจ (การท่าเรือ) ดีกว่ากรรมสิทธิ์ด้านอื่นๆ

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้อาศัย และสำรวจภาคสนามพื้นที่ทั้ง 3 ชุมชน ระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการของชุมชน คลองเตยลือค 7-12 เพราะ ทางเดินเท้าจักรยาน รถยนต์สามารถแล่นเข้าไปในชุมชนได้สะดวกกว่า สองชุมชนที่เหลือ ซึ่งชุมชนเจริญชัยนิมิตริใหม่ได้ออกแบบถนนให้ในชุมชนให้เล็ก คือ รถยนต์ไม่สามารถขับสวนทางกันได้ ต้องขับทางเดียว (One way) ส่วนชุมชนเก่าพัฒนารถยนต์ไม่สามารถขับรอบชุมชนได้ เพราะ พื้นที่แคบให้เอารถเข้าไปจอดหน้าบ้าน

ในกรณีย้ายของ นอกจากนี้สนามเด็กเล่นที่มีในชุมชนคลองเตยลือค 7 - 12 ส่วนอีก 2 ชุมชนไม่มี ในเรื่องระบบไฟฟ้า ประปา ท่อระบายน้ำ มีครบทุกชุมชนมีมิเตอร์ประจำบ้านของตนเอง

5.2 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยนั้น พบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ยังมีความคลาดเคลื่อน เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามไม่เข้าใจในหัวข้อคำถาม ผู้วิจัยจึงต้องมีการปรับแบบสอบถามให้กระชับ เพื่อลดเวลาการทำแบบสอบถาม ซึ่งข้อมูลที่แม่นยำได้จากการสอบถามผู้นำชุมชน กับคณะกรรมการ และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน การรวบรวมเอกสารเกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ทางชุมชน กับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(มหาชน) ทำให้ในตอนเริ่มทำโครงการ เช่น รายละเอียดแบบผังที่อยู่อาศัย การออกแบบบ้าน ความกว้างของถนน เป็นต้น

5.2.1 คุณภาพชีวิตด้านสังคมนั้นเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม อาจไม่พอเพียงในการพิจารณา ดังนั้นต้องนำไปศึกษาหาความสัมพันธ์ กับผังที่อยู่อาศัย ในเรื่องเกี่ยวกับ การทำกิจกรรมในชุมชน มีพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ในชุมชน (Social Interaction) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคม

5.2.2 ควรศึกษาเพิ่มในการให้ค่าน้ำหนักคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านไม่เท่ากัน หรือประเมินด้านเศรษฐกิจโดยตรง ก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการ เพราะในความจริงคุณภาพชีวิตแต่ละด้านย่อมไม่เท่ากัน และความต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตในแต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน เพื่อให้การแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยอย่างยั่งยืน

5.2.3 การศึกษาครั้งนี้ เป็นการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐ ควรมีการศึกษาโครงการที่อยู่อาศัยของเอกชน แล้วนำมาเปรียบเทียบหา ข้อสรุป ข้อดี ข้อเสีย เพื่อใช้เป็นแผนการพัฒนาช่วยเหลือที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในอนาคต ซึ่งในปัจจุบันบริษัทบริหารสินทรัพย์ กรุงเทพพาณิชย์ จำกัด (บสภ.) ให้การสนับสนุนโครงการบ้านมั่นคงของ พอช.

5.2.4 โครงการบ้านมั่นคงให้การสนับสนุนช่วยเหลือชุมชนแออัด เช่น การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชนเดิม ทำให้ผู้มีรายได้น้อยได้มีโอกาสทางด้านที่อยู่อาศัย รวมทั้งการปรับปรุงด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ แต่ในขณะเดียวกันต้องเผชิญกับปัญหาการพัฒนาที่ดินในอนาคต ซึ่งส่งผลกระทบต่อกรรมสิทธิ์การครอบครองที่ดิน เช่น การทำเรื่องมีแผนพัฒนาบนพื้นที่ชุมชนคลองเตยใน 10 ปี ข้างหน้า ซึ่งประชาชนที่อาศัยในชุมชนคลองเตยยังผ่อนชำระค่าที่อยู่อาศัยไม่ครบ ต้องอพยพอีกครั้ง ดังนั้นควรมีการศึกษาโครงการบ้านมั่นคงในระยะยาว หลังดำเนินงานสร้างเสร็จ เพื่อให้การลงทุนของโครงการเกิดประโยชน์สูงสุด

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. 2554. การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows. ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- จันทนา เบญจทรัพย์. 2548. หนังสือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนาชุดที่ 33. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ชัยวัฒน์ รักรู่. 2551. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการอยู่อาศัยชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง กรณีศึกษาชุมชนหัวเมืองพัฒนา. จังหวัดนครสวรรค์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ณดา จันทร์สมและคณะ. 2551. คุณภาพชีวิตของคนไทยในบริบทของการเปลี่ยนแปลง สำนั ก วิ จ ย ส ถ า บ ั น ั บ ั ณ ฑ ิ ต พ ั ต น บ ริ ห า ร ศ า ส ต ร ์ . [Online] <http://rc.nida.ac.th/nada25092551.pdf>.
- นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล. 2554. สถิติอ้างอิง. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. [Online] Rlc.nrct.go.th/ewt_dl.php?nid=695.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ. 2545. การวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพจิตร ประดิษฐ์ผล. 2554. คุณภาพชีวิตในชุมชนท่องเที่ยวโฮมสเตย์. กรณีศึกษาโฮมสเตย์บ้านปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ภูติศ กุลนิธิไพบูลย์. 2552. ศึกษาวิเคราะห์เรื่องกระบวนการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคง กรณีศึกษาชุมชนพัฒนาบ่อนไก่. กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มยุรี ศรีชัย. 2538. เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ 1. ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. ฟรินติ้ง. กรุงเทพมหานคร.
- ศิริ สยามสุโพธิ์. 2543. ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. 2554. รายงานการจัดการที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินโดยชุมชนท้องถิ่น. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สรสิทธิ์ เลิศขจรสุข. 2553. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนหลังการรื้อย้ายชุมชนแออัด. กรณีศึกษาชุมชนสร้างสรรค์พัฒนา. 7-12. กรุงเทพมหานคร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชัย จิตสุชน. 2544. การสัมมนาวิชาการ. เรื่องยุทธศาสตร์ขจัดปัญหาความยากจน. ความยากจนคือและอะไรวัดได้อย่างไร. การสัมมนาวิชาการประจำปี. 2544.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2543. **บทสรุปการสัมมนาระดมความคิด**. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **เส้นความ**. [Online] <http://www.nso.go.th/index-1.htm>.
- เอกวิทย์ นวเศรษฐ. 2554. **การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน**. **กรณีศึกษา ชุมชนโพธิ์ไทรและชุมชนทรัพย์สินพัฒนา**, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะอุตสาหกรรมและการเกษตรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. [Online] http://www.agro.cmu.ac.th/e_books/605312/PROCESS/TTEST/PAIR/PAIRT.HTML
- โครงการจัดทำโปรแกรมสำเร็จรูปในการสำรวจสภาพจิตในพื้นที่. ปี พ.ศ. 2545. **เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์กรอนามัยโลกชุดย่อ**. ฉบับภาษาไทย. [Online] www.dmh.go.th/test/download/files/whoqol.pdf.
- วิไลลักษณ์ ตั้งเจริญ. 2544. **ดัชนีชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน 9 หมวด** หน้า 36-37 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. [Online] computer.pcru.ac.th/emoodledata/15/week_3.doc.
- อัชฌิชา ศรีดำรง. 2548. **หนังสือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนาชุดที่ 31** สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- อรรพรรณ ไรจน์สถาพร และสมพร บุญญะบัญชา. 2552. **การประเมินผลการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกโครงการบ้านมั่นคงนำร่อง**. **ชุมชนสร้างสรรค์พัฒนา 7-12**. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- เอกสารประกอบงานชุมชนจัดการตนเองสู่การปฏิรูปประเทศไทย. 2553. **ปัจจุบัน ปฏิบัติการปฏิรูป**. พิมพ์ครั้งแรก. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- เอกสารประกอบพิธีรับมอบพื้นที่โครงการบ้านมั่นคง. 2546. **ชุมชนคลองเตยลือค 7-12**. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- Orville F. Grimes, Jr. **Housing for low income Urban Families : Economic and policy in the Developing World** โดย มนสิชา เพชรานนท์ เอกสารประกอบการเรียนวิชา Housing

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสอบถามการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยกรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง

แบบสอบถามนี้เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยกรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ส่วน โดยมีเกณฑ์ผู้สอบถาม สำหรับหัวหน้าครอบครัว หรือสามารถเป็นตัวแทนของครอบครัวนั้นเพื่อให้ข้อมูลในแบบสอบถามมีความถูกต้องมากที่สุดซึ่งเป็นประโยชน์แก่การศึกษาอย่างยิ่ง ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลทั้งหมดไว้เป็นความลับและใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ครัวเรือนของท่านอาศัยอยู่ในชุมชนใด

ชุมชนเจริญชัยนิมิตรใหม่

ชุมชนคลองเตยลือค 7-12

ชุมชนเก่าพัฒนา

บ้านเลขที่ .....

ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากรเศรษฐกิจและสังคม

1.1 ครัวเรือนท่านมีจำนวนสมาชิก .....คน

1.2 ระดับการศึกษาสูงสุดของครัวเรือนท่าน ประถม มัธยม ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

1.3 ครัวเรือนท่านมีจำนวนบุคคลที่ประกอบอาชีพ .....คน

1.4 อาชีพหลักของครัวเรือน 1.....2.....3.....

1.5 อาชีพเสริมของครัวเรือน 1.....2.....3.....

1.6 ครัวเรือนท่านมีแผนการประกอบอาชีพใหม่ในอนาคต

ไม่มี มี คือ.....

1.7 ครัวเรือนท่านมีรายได้เฉลี่ย บาท/เดือน

0-2000

2,001 – 5000

5001-10,000

10,001 -20,000

20,001 – 50,000

มากกว่า 50,000

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.8 คริวเรือนท่านเข้าร่วมโครงการสหกรณ์ เข้าร่วม ไม่เข้าร่วม

1.9 คริวเรือนท่านมีการเก็บออมเงินเฉลี่ย บาท/เดือน

0-500 501 -1000 1001-1500 1501 -2000

มากกว่า 2000

1.10 ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของคริวเรือนท่านเฉลี่ย บาท/เดือน

0-500 501 -1000 1001-1500 1501 -2000

มากกว่า 2000

1.11 คริวเรือนท่านมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย บาท/เดือน

0-2000 2,001 – 5000 5001-10,000 10,001 -20,000

20,001 – 50,000 มากกว่า 50,000

1.12 คริวเรือนท่านมีหนี้สิน ไม่มี มี

หลักพันบาท หลักหมื่นบาท หลักแสนบาท หลักล้านบาท

1.12.1 หนี้สินมาจากด้านไหน

ค่าเช่าที่อยู่อาศัย ค่าผ่อนยานพาหนะ ด้านอื่น.....

1.12.2 คริวเรือนท่านใช้เวลาในการชำระหนี้สินให้ครบอีกกี่ปี..... ปี

1.13 ก่อนการย้ายหรือปรับปรุงที่อยู่อาศัยของคริวเรือนของท่านมีพื้นที่เท่าไร ..... ตารางเมตร

1.14 หลังการย้ายหรือปรับปรุงที่อยู่อาศัยของคริวเรือนท่านมีพื้นที่เท่าไร.....ตารางเมตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 1.2 ด้านสังคม ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว กับความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนก่อนและหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเป็นอย่างไร

ความสัมพันธ์ในครอบครัว และสังคม	ก่อนการปรับปรุงที่อยู่อาศัย					หลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย				
	บ่อยมาก	บ่อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	บ่อยมาก	บ่อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
ระดับความสัมพันธ์ในครอบครัว	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1.2.1 ครีวเรือนท่านมีการพูดคุยกันภายในสม่ำเสมอ										
1.2.2 ครีวเรือนท่านมีการร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน										
1.2.3 ครีวเรือนท่านมีการปรึกษาปัญหาาร่วมกัน										
เมื่อมีปัญหา										
1.2.4 ครีวเรือนท่านมีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดี เช่นดูหนัง ฟังเพลง ฯลฯ ร่วมกัน										
ระดับความสัมพันธ์ในชุมชน	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1.2.5 ครีวเรือนท่านมีการพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนสม่ำเสมอ										
1.2.6 ครีวเรือนท่านมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนสม่ำเสมอ										
1.2.7 ครีวเรือนในชุมชนท่านมีการช่วยเหลือกันเป็นประจำ										
1.2.8 ครีวเรือนในชุมชนท่านมีการแจ้งข่าวสารกันอย่างทั่วถึงเป็นประจำ										

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 2 ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในชุมชน

ด้านที่อยู่อาศัย	ก่อนการปรับปรุงที่อยู่อาศัย					หลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
ระดับความพึงพอใจด้านที่อยู่อาศัย										
2.1 คริวเรือนท่านพอใจที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	พอใจมาก	พอใจ	เฉย	ไม่พอใจ	ไม่พอใจมาก	พอใจมาก	พอใจ	เฉย	ไม่พอใจ	ไม่พอใจมาก
2.2 คุณภาพวัสดุที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัยของคริวเรือน ท่านแข็งแรงทนทาน	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ไม่ดี	แย่มาก	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ไม่ดี	แย่มาก
2.3 คริวเรือนท่านมีส่วนร่วมถูกสุขลักษณะ	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ไม่ดี	แย่มาก	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ไม่ดี	แย่มาก
2.4 คริวเรือนท่านมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ไม่ดี	แย่มาก	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ไม่ดี	แย่มาก
2.5 คริวเรือนท่านไม่มีน้ำท่วมขังรอบบริเวณที่อยู่อาศัย	ไม่มีเลย	มีน้อย	มีปานกลาง	มี	มีมาก	ไม่มีเลย	มีน้อย	มีปานกลาง	มี	มีมาก
สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยในชุมชน	ก่อนการปรับปรุงที่อยู่อาศัย					หลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย				
ระดับความพึงพอใจด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
2.6 คริวเรือนท่านพึงพอใจสภาพชุมชนในปัจจุบัน	พอใจมาก	พอใจ	เฉย	ไม่พอใจ	ไม่พอใจมาก	พอใจมาก	พอใจ	เฉย	ไม่พอใจ	ไม่พอใจมาก
2.7 สภาพชุมชนท่านสะอาดไม่มีขยะตามพื้นถนนสาธารณะ	สะอาดมาก	สะอาด	เฉย	สกปรก	สกปรกมาก	สะอาดมาก	สะอาด	เฉย	สกปรก	สกปรกมาก
2.8 สภาพชุมชนท่านไม่มีน้ำขังอยู่ตามพื้นถนนสาธารณะ	ไม่มีเลย	มีน้อย	มีปานกลาง	มี	มีมาก	ไม่มีเลย	มีน้อย	มีปานกลาง	มี	มีมาก
2.9 สภาพชุมชนท่านไม่มีมลภาวะทางเสียง	ไม่มีเลย	มีน้อย	มีปานกลาง	มี	มีมาก	ไม่มีเลย	มีน้อย	มีปานกลาง	มี	มีมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการรณรงค์เท่านั้น เมื่ออนุญาตให้เผยแพร่โดยไม่ระบุชื่อของสำนักวิจัย
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 3 ด้านความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย

ความปลอดภัยและความมั่นคงใน ที่อยู่อาศัย	ก่อนการปรับปรุงที่อยู่อาศัย					หลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
ระดับความปลอดภัย										
3.1 คริวเรือนท่านมีความปลอดภัยใน ชีวิตและทรัพย์สิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
3.2 ชุมชนท่านมีปัญหาคารลักขโมย	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
3.3 ชุมชนท่านมีปัญหาคารทะเลาะ กัน	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ความปลอดภัยและความมั่นคงใน ที่อยู่อาศัย	ก่อนการปรับปรุงที่อยู่อาศัย					หลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย				
ระดับสุขภาพอนามัย	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
3.4 คริวเรือนท่านได้รับสวัสดิการค่า รักษาพยาบาล	ได้				ไม่ได้	ได้				ไม่ได้
3.5 คริวเรือนท่านมีการออกกำลังกาย	บ่อยมาก	บ่อย	ปาน กลาง	น้อย	น้อยมาก	บ่อยมาก	บ่อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
3.6 คริวเรือนท่านกินอาหารถูกหลัก อนามัย	บ่อยมาก	บ่อย	ปาน กลาง	น้อย	น้อยมาก	บ่อยมาก	บ่อย	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก
3.7 คริวเรือนท่านมียารักษาโรค เบื้องต้นในที่อยู่อาศัย	มี				ไม่มี	มี				ไม่มี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.2 ความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ก่อนการปรับปรุงที่อยู่อาศัย

3.2.1 คร่าวเรือนท่านมีเอกสารสิทธิการถือครอง
ที่ดิน (โฉนดที่ดิน)

มี ไม่มี

3.2.2 คร่าวเรือนท่านเช่าอาศัยอยู่หรือไม่

เช่า ไม่เช่า

ระยะเวลาการเช่าที่อยู่อาศัย มากกว่า

20ปี 25ปี 30ปี

3.2.3 อัตราการขโมยของในชุมชน..... ครั้ง/ ปี

3.2.4 อัตราการเกิดอาชญากรรม..... ครั้ง/ ปี

3.2.5 อัตราการไฟดับ.....ครั้ง /เดือน

3.2.6 คร่าวเรือนท่านเคยเกิดอัคคีภัยหรือไม่

มี ไม่มี

3.3 ความปลอดภัยและความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ปัจจุบัน

3.3.1 คร่าวเรือนท่านมีเอกสารสิทธิการถือครอง
ที่ดิน (โฉนดที่ดิน)

มี ไม่มี

3.3.2 คร่าวเรือนท่านเช่าอาศัยอยู่หรือไม่

เช่า ไม่เช่า

ระยะเวลาการเช่าที่อยู่อาศัย มากกว่า

20ปี 25ปี 30ปี

3.3.3 อัตราการขโมยของในชุมชน..... ครั้ง/ ปี

3.3.4 อัตราการเกิดอาชญากรรม..... ครั้ง/ ปี

3.3.5 อัตราการไฟดับ..... ครั้ง /เดือน

3.3.6 คร่าวเรือนท่านเคยเกิดอัคคีภัยหรือไม่

มี ไม่มี

ส่วนที่ 4 ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ก่อนและหลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัยเป็นอย่างไร

ด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ	ก่อนการปรับปรุงที่อยู่อาศัย			หลังการปรับปรุงที่อยู่อาศัย		
	ไม่มีในชุมชน	มีแต่ไม่เพียงพอ	เพียงพอใช้งาน	ไม่มีในชุมชน	มีแต่ไม่เพียงพอ	เพียงพอใช้งาน
4.1 ครุภัณฑ์น้ำประปา						
4.2 ครุภัณฑ์ท่อระบายน้ำ						
4.3 ครุภัณฑ์ไฟฟ้า แสงสว่างในชุมชน						
4.4 ชุมชนท่านมีทางเดินเท้า ทางจักรยาน						
4.5 ชุมชนท่านมีทางรถยนต์						
4.6 ชุมชนท่านมีการจัดเก็บขยะ						
4.7 ชุมชนท่านมีห้องสมุด						
4.8 ชุมชนท่านมีสถานที่ออกกำลังกาย						
4.9 ชุมชนท่านมีสนามเด็กเล่น						
4.10 ชุมชนท่านมีสวนสาธารณะ						

หมายเหตุ ข้อเสนอนี้เพิ่มเติม

.....
 .....

ขอขอบคุณที่ให้ความกรุณาในการตอบแบบสอบถาม - -

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ- นามสกุล

นายชัชช ชัชวานิชกุล

วัน/เดือน/ปีเกิด

วันที่ 3 พฤษภาคม 2524 ณ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

เป็นบุตรของ นายอารักษ์ ชัชวานิชกุล และ นางทัศนาศ ชัชวานิชกุล

ประวัติการศึกษา

ปี 2546 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิศวกรรมศาสตร์ (วศ.บ เครื่องกล) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประวัติการทำงาน

ปัจจุบัน วิศวกรซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักรโรงงานอุตสาหกรรม

รายละเอียดติดต่อ

ที่อยู่ 206 หมู่บ้านอมรชัย 1 ซ. พระราม2 (36) แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพฯ 10150

โทรศัพท์ 08-6575-2914, Email : not164@yahoo.com

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้